

ARGIA

2005eko urtarritaren 30a
LXVIII. urtea
1.977 zenbakia
3,30 euro

**Eskola
Hizkuntz ereduen sistemak
jada ez du balio**

**Panpi Sainte-Marie,
sortu berri den
Laborantza Ganberako
kideari elkarrizketa**

Elizaren pitzadurak

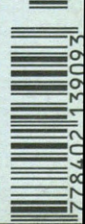
**Eliza barruan ahots kritikoak
indarra hartzen ari dira**

Virginia Imaz

**"Gizarte laguntzaileak bezala,
gizarte pailazoak gara gu"**

01977

Larrun 83

Gorostiaga eta Erkoreka aurrez aurre

EUROPAKO KONSTITUZIOAREN ERREFERENDUMA

Koldo Gorostiaga (Batasuna): **Ez**

Josu Erkoreka (EAJ): **Bai**

Gorostiaga: "Konstituzio honekin, Euskal Herriaren egoera nazio gisa biziki zailduko da".

Erkoreka: "Konstituzio honekin kritikoak gara, baina naziogintzarako tarte gehiago uzten du".

Gorostiaga: "Euskara gaur egun bezala uzten du".

Erkoreka: "Euskarari onarpen juridiko handixeagoa ematen dio".

Erkoreka: "Konstituzio honetan ikuspegi soziala ahul ageri da, baina orain arte egindako itunetatik sozialena da".

Gorostiaga: "Espainiako Konstituzioa bera hau baino askoz aurrerakoiagoa da".

iritzia

- ❖ Andde Sainte-Marie (AB), boto zuriaren aldeko apustua

Larrun 83

MAHAI-INGURU

asteko gaia

- Eliza barruko iraultza. INAKI GURIDI 4

pertsonaia

- Virginia Imaz: "Egoskor eutsi diogu pailazo sudurrari hasi ginenetik". MIEL A. ELUSTONDO 10

gaiak

- Sagardoa: Baserriko edaria negozio. NEREA PIKABEA 16

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENTA 20

- Tolerantziaren aldeko monumentua. JULEN GABIRIA 22

- Ez da marka txarra. PERNANDO BARRENA 23

- Luparekin: Astegunetako kultura. YOLANDA ARRIETA 24

- Txandan: Dentsitatea. AINGERU EPALTZA 25

- Hiruko txikian: Arbola gainian xoria... JOXE MARI OSTOLAZA 25

- Trenaren alde. INAKI BARCENA 26

erdiko kaiera

- Hiru Truku: "Ez duzu lurralde askotan topatuko hemen dugun entzuleen maila". JON GURRUTXAGA 27

- Galder Perez: "Desdramatizatzea da barre egitea". EIDER GARAIKOETXEA 31

- Ezpalak: ERREDAKZIOA 34

- Argitalpenak: Edurne Elizondori galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 36

- Denbora-pasak 38

- Ihesi: Nabaskozeko almiradioan bizikletaz. JON ARTANO 40

- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 44

- Winston Arizmendi 46

termometroa

- Panpi Sainte-Marie: "Euskal Herria biziaraztea ekimen politikoa da funtsean". MIKEL ASURMENDI 47

- Hizkuntz ereduak: Zertarako sortu ziren eta zertarako dira? UNAI BREA 49

- Xabier Isasi: "Gaindegia Euskal Herri osoko errealitate sozio-ekonomikoa aztertzeke erakundea da". DANIEL UDALAITZ 52

- Bero-beroan 54

- Net Hurbil: Etxebizitzen prezioen burbuila mundiala da. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Gozakidetza. KOLDO IZAGIRRE 58

Azkenaldian gero eta gehiago dira polemika sortzen duten Elizaren adierazpenak. Garai batean zuen botere eta eragin soziala gainbehera doa, gizarteak gero eta gutxiago ulertzen baitu Elizaren jokaera. Elizan bertan ere badira honen hierarkia ontzat ematen ez duten ahotsak.

Horietako bat da Eliza Gara Bizkaiko mugimendua. Ekimen honetan parte hartzen dutenek ozenki eskatzen dute Elizaren aldaketa, besteak beste, emakumearen parte hartzea, homosexualitatea onartzea eta zelibatoa aukerakoa izatea. 4

Inperio baten gainbehera?

Virginia Imaz
Gizarte pailazoa

Hogei urte daramatza Virginia Imazek pailazo eta ipuin kontalari lanean. 1997tik 2000ra Cirque du Soleil-en jardun zuen. Egun Oihulari Klown taldeko kide zaharrena da. Hainbeste urteren ondoren, oraindik sudur gorria ipintzean energiaz betetzen omen da. Umorea gizarte kritikak duen elementurik baliotsuenetakoa dela dio eta ez haurren kontua. 10

Luparekin

Yolanda Arrieta

24

GAINDEGIA

Euskal Herriko ekonomia eta
gizarte garapenerako
behatokia abian

Sortu berri den erakunde honen egitekoak Xabier Isasi lehendakariak azaldu dizkigu. Mundializazioaren garaian, irabazi beharrean kohesioa galtzen ari den Euskal Herriko errealitate sozio-ekonomikoa aztertu eta, ahal bada, hobetzeko proposamenak egingo dituzte. Enpresa, sindikatu, hedabide edota uni-bertsitate alorreko interesa-tuentzat eratu dute. 52

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estiuxu Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortza, Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

• ASTEKO GAIA •

Denborak aurrera egin ahala aldatu ohi dira gizarteko baloreak, iritziak, legeak... Boterea bera aldatzen da, edo, botere hori betetzen dutenak aldatzen dira. Eliza ordea, ez da aldatu. Hori da behintzat azkenaldian Elizako zenbait ordezkari egindako adierazpenek agertzen dutena. Alderdi sozialistak Espainiako gobernuan dagoenetik hainbat lege erreforma iragarri du.

Eliza Katolikoaren doktrinak onartzen ez dituen gaien ingurukoak dira erreforma ugari. Horregatik, denbora igaro ahala gero eta handiago dirudi gizartea eta Eliza katolikoaren arteko aldeak. Elizan bertan, barrutik erakundearen aldaketa eskatzen duten ahotsak ere agertzen ari dira pixkanaka. Eliza Gara izeneko mugimendua da ahots horien adibideetako bat: Eliza barruan ikusten dituen hainbat jokaera kritikatzeko mugimendu honek, baina aldi berean mugimendu horren sortzaileek Elizaren barruan jarraitu nahi dute.

IÑAKI GURIDI

Argazkiak: Dani Blanco

KANPANDORREEK ERAKUSTEN DUTE Eliza Katolikoaren handitasuna. Oraindik ere, gure ingurura begiratu eta herri gehienetako erai-kinik nabarmenenak elizak dira. Garai batean, Erromatik abiatutako erakundeak izandako nagusitasunaren erakusle dira.

Denbora, ordea, ez da alferrik pasatzen eta garaiak aldatu egiten dira. Hainbeste esparrutan izan zuen nagusitasun hura, murriztu egin da. Politika mailan ez du ia aparteko eraginik, gizarteak ez dio lehen adinako jaramonik egiten bere moralari eta jarraitzaileak urritu egin dira.

Hori, gure artean, nabarmenagoa izan da Espainiako Gobernuan alderdi aldaketa izan denetik. Iazko martxora arte, Alderdi Popularrak agintean izanda, Elizako agintarien ahotsa ez zen gehiegitan entzun.

PSOE agintera iristearekin, ordea, lege erreforma askoren iragarpenak, Elizako goi agintarien amorrua azaleratu du.

Erreforma horietako asko, Eliza Katolikoaren doktrinak zigortzen dituen gaien ingurukoak dira: abortuaren lege erreforma, dibortzioarena, homosexualen arteko ezkontzak baimentzea... Eskola publikoetatik erlijio ikasgaia kentzea edota Elizari diru publikoa emateari iraungitze data jartzeak ere haserrearekin piztu du.

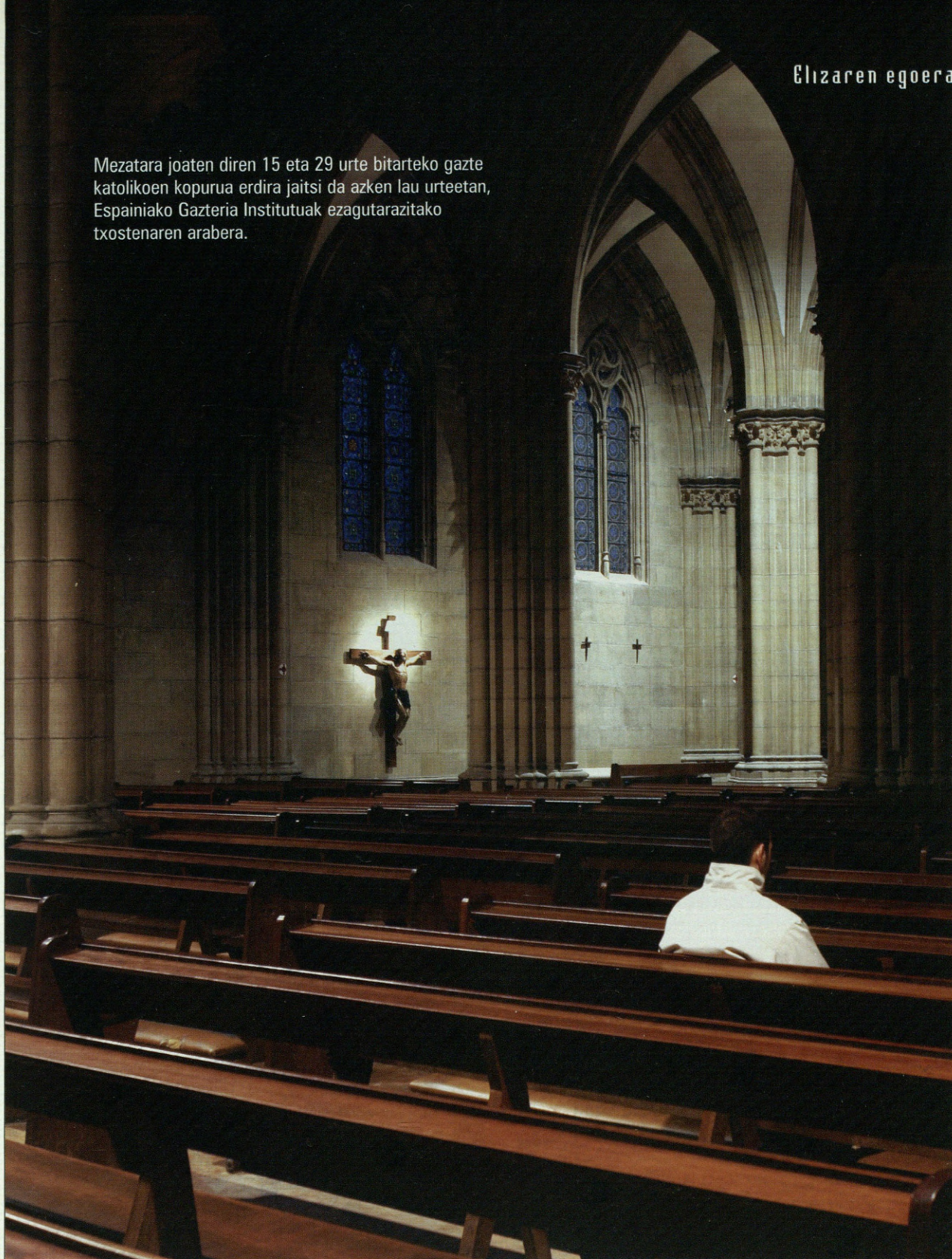
Gai hauek guztiek erabat asaldatutako gotzain askoren adierazpen publikoak eragin dituzte. Agerraldi horietan esandakoek, komunikabideetan bildu eta gehientsuenetan, iritzi publikoaren babesik ez dute jaso. Are gehiago, gizarte mugimendu eta herritar askoren haserrearekin piztu dute.

Adibide argiena, orain gutxi eman du Fernando Sebastian Iruñeko Artzapezpiku eta Tuterako Gotzainak, gutun pastoralean. Homosexualen ezkontza legeztatzearen harira, homosexualak gaizki eraturako pertsonak direla eta dena libre den gizartean, homosexual epidemia sor daitekeela esan zuen.

Inor ez da gutun pastoral horren alde hizeketan nabarmendu. Aurka berriz, ahots asko

Eliza barruko iraultza

Mezatarak joaten diren 15 eta 29 urte bitarteko gazte katolikoek kopurua erdira jaitsi da azken lau urteetan, Espainiako Gazteria Institutuak ezagutarazitako txostenaren arabera.

entzun da, jendea kalera irten da eta homofobia bultzatzeagatik epaitegietara eramatea komeni dela aipatu duenik ere bada.

Eliza gizartearen gehiengoarekin bat ez datorrela argi adierazten du horrek. Askoren ustez, Elizaren adierazpen atzerakoiak, txikitzen ari den inperio batek defentsibari dagoe-lazandako amorraldiaren ondorio dira.

Elizatik, ordea, bere doktrinan gauza bat

esan arren eta hierarkiaren adierazpenak norabide berean doazen arren, bestelakorik ere irtetzen da. Eliza Gara mugimendua horren erakusle da: Eliza barrutik, Eliza bera berritu, aldatu eta astindu nahian.

Jarrera ofizialarekin deseroso

Bea eta Egoitz, errealtate desberdinetatik datozen arren, biak giro elizkoiean haziak

Elizaren egoera

dira. 30 urteren bueltan dabil-tza.

Adin horretarako, gazte gehientsuenak aldenduak dira, egungo gizartean, Eliza Katolikoaren itzaletik. Eurek, ordea, bertan jarraitzeko hautua egin dute.

Kristautasuna barruan sentitzen dute eta Elizaren baitan bizi izan dute betidanik. Ez daude, ordea, eroso. Gizarte honetakoak dira

Askoren ustez, Elizaren adierazpen atzerakoiak, txikitzen ari den inperio batek defentsiban dagoela izandako amorraldiaren ondorio dira

moldek. Baina ez daude Elizatik alde egiteko prest. Horregatik diote, "Eliza Gara".

Zer aldatu asko

Eliza solidario bat aldarrikatzen dute, emakume eta gizonezkoen artean bereizketarik egingo ez duena, demokratikoa, homosexualitatea begi onez hartuko duena edota zelibatoa aukera askeko joko duena.

Gaur egun Eliza Katolikoaren hierarkiak duen planteamendu askotatik urrun dago, eurek nahi luketen Eliza. Bea Uriartek, esaterako, emakumeak erabat bazterturik ikusten ditu. "Nik, emakume izateagatik, ezingo nuke inoiz iritsi, gizonezko bat Elizaren hierarkian irits daitekeen mailara. Ezin dut esaterako, apaiz izan. Horrexegatik, lagunen batek seminariarako bidea hartuko balu, iraindua sentituko nintzateke, nire gainetik jarri nahi duela ulertuko bainuke".

Demokrazia gutxi ikusten dute hierarkia horretan. Goitik datozen aginduak, behean obeditzen direla esaten dute.

Egoitz Zabala ausartzen da esatera, Eliza

Egoitz Zabala eta Bea Uriarte, Eliza Gara taldeko kideak dira. 30 urte inguru dituzte biek eta eliza barrutik Eliza aldatzeko apustua egin dute.

eurak, gizarte honetako arazoak dituzte, eta ez zaie iruditzen Eliza Katolikoak gaur egungo arazo hauei erantzuten dakienik.

Horregatik sortu zuten orain dela bi urte, Eliza Gara taldea. Nazioarteko mugimendu batek Bizkaian duen espresioa da uneotan Eliza Gara. "Ordurako, lagun baten etxean biltzen ginen, Eliza barruan lanean genbiltzan eta erreta geunden hainbat lagun. Pastoral lan desberdinak egiten genituen, bai boluntario, bai kontratatu bezala eta gure burua deseroso sentitzen genuen Elizaren jarrera ofizialarekin", dio Bea Uriartek. Urtebeteko gogoeta sakonaren ondoren erabaki zuten, nazioarteko mugimenduaren atal bezala eratzea.

1995. urtean sortu zen mugimendua, Alemania eta Austrian. Oso denbora gutxian hedatu zen Europako beste lurralde askotara.

Ez datoz Elizarekin bat. Sutu egiten ditu hierarkiari ikusten dizkioten hainbat joka-

Eliza Gara-ren 10 oinarriak

- 1- Eliza solidario eta pobrea. Munduko txiro eta baztertuen askapenarekin bat egiten duena.
- 2- Anaia eta arreben eliza, gizon eta emakumeek eskubide berdinak izango dituztena.
- 3- Eliza partehartzaile eta demokratikoa, artzaiak aukeratzea denen esku egonik.
- 4- Zelibatoa askea eta aukerazkoa izango duen Eliza.
- 5- Sexualitatea era positiboan baloratzen duen eliza, homosexual eta heterosexualek arteko bereizketarik egiten ez duena.
- 6- Eliza harrerakoi eta ulerkorra, inor mehatxatzen eta baztertzen ez duena.
- 7- Naturaren babesarekin konprometitutako eliza.
- 8- Eliza kulturala, irudi, lengoaia eta fede espresio anitzak dituen.
- 9- Ekumenismoarekin konprometitutako eliza, beste erlijio batzuekin topo egiten duena.
- 10- Justizia soziala, bakea, askatasuna eta zoriontasunaren alde borroka egiten duten pertsona eta giza taldeekiko Eliza irekia.

Elizaren hierarkiak kritika zorrotzak jasotzen ditu gaur egun gizartearen aldetik. Eliza Garako Egoitz Zabala dioenez, "inon dagoen erakunderik antidemokratikoa" da Eliza.

"inon dagoen erakunderik antidemokratikoa" dela.

Goia eta behea bat ez datozela ere uste dute. Homosexualitatearen kasuan esaterako, Elizaren hierarkiak ez du homosexualitatea begi onez ikusten. "Kristau komunitateetan

Urkiola mugarri

Eliza Gara mugimenduaren garapenean, ahaztu ezin-koa da Urkiolan iazko apirilaren 25ean gertaturikoa. Bizkaiko Elizbarrutiak, urtean behin gazteekin egiten duen elizkizun-topaketa batzuren amaieran, Egoitz Zabala aldarera igo zen. Kolonbian txiroen artean izandako esperientzia kontatu behar zuen berez, baina bere hitzak, beste norabide batean joan ziren.

Berak bezala, Elizaren barruan beste edonork ere argi hitz egiteko gutxienez hiru minutu behar lituzkeela aldarrikatu zuen. Elizaren egitura matxista eta hierarkizatuak baztertzeko ditueni elkartzuna adierazi zien eta aipamen berezia izan zuen itzalean lan egiten duten emakumeentzat. Homosexualitatearen eta fedea bizitzearan artean kontraesanik ez dagoela ere esan zuen eta Elizako arduradunei argitu zien joera sexualaren adierazpen askea ukatzeak, pertsona mugatzen duela eta frustrazio eta diskriminazio egoerak sortzen dituela.

Urduritasunez jarraitu zituzten Egoitzen hitzak Elizako arduradunek. Behean zegoen jendeak hirutan eten zuen bere jarduna, txaloekin.

Apirileko igande hartan gertaturikoak, ondorio eta zalaparta asko ekarri du.

Komunikabideetan oihartzun nabarmena izan zuen gertakariak eta ondorioz, gizarteak izan zuen Eliza Gara mugimenduaren berri.

Bestalde, Aitor Urresti, Bilboko Elizbarrutiak kontratatutik zuen gaztea, lanetik bota zuten. Eliza Garako kide da Urresti, eta garai hartan gazteen pastorean ardurak zituen. Berak ahalbidetu zuen Egoitz Zabala aldarera igo-zea.

Anjel Mari Unzueta Bikarioak dio Urkiolako elizkizun-ean ez zela batere garbi jokatu: "Gotzainak Aitorri azalpenak eskatu zizkion arren, berak ez zion horrelakorik eman. Ordura arteko konfiantzazko loturari eustea ezinezkoa bilakatu zen".

Urrestiren kaleratzeak elizbarrutiko talde askoren haserrea piztu du, eta elizako talde desberdinetan lan egiten duten ehunka lagunak argitara eman berri dute kaleratze hau salatzeke sinatu duten eta Ricardo Blazquez gotzainari igorri dioten gutuna.

Kresala hotela

www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

Barruko ezinegona

Eliza Katolikoak gure inguruan bizi duen egoera aspalditxoko kritikoena dela Elizako artzainek ere aitortzen dute. Nabarmena da euren begietara ere, gero eta jende gutxiago gerturatzen dela mezetara, erakunde politikoekin gero eta desadostasun gehiago dituztela.

Juan Maria Uriarte Donostiako gotzainak aitortu zuen iragan Eguberri eguneko homilian "Elizaren jendea biltzeko gaitasuna eta sinesgarritasun morala gero eta txikiagoak direla".

Eliza Gara bezalako mugimenduek agerian uzten dute barruan badagoela ezinegona. Anjel Mari Unzueta, Bizkaiko Bikarioaren esanetan, "Eliza Garak agertzen dituen eskakizun edo asmoak, eliztar askorenak dira, oro har". Dena den, eta inguruko parrokia eta elkarteetako arduradunekin hitz egin ostean dio, "elkarte honen aldarrikatzeko bideak edo pedagogiak ez duela horrenbesteko babesik. Era horretan esan behar denik ez dugu ikusten eta irtenbide zehatzik ere ez dute proposatzen".

Bikario honen esanetan, Eliza garai berrietara moldatuz doa, "baina ez ditu bere izaera eta ekintza behar beste egokitu. Berrikuntza lana astirotxo doa eta luzarorako dela ematen du".

Espainiako Gobernuarekin Elizako hierarkiako hainbat arduradunek izandako eztabaiden inguruan, Anjel Mari Unzuetak dio bi aldeetatik tentsioa lasaitu nahi izan den arren, oihartzun handiagoa lortu dutela muturreko jarrerak. "Goztatzin batzuk eta elkarte batzuetako arduradun batzuk izan dira konfrontazioa janaritu dutenak", dio Unzuetak.

Erreformen edukiari dagokionez, Unzuetak gaiak bereiztu egin behar direla dio, "bakoitzari duen garrantzia emanez, giza bizitzarekin duen hurbiltasunaren arabera. Ez daude, beraz, maila berean, abortoa eta dibortzioa".

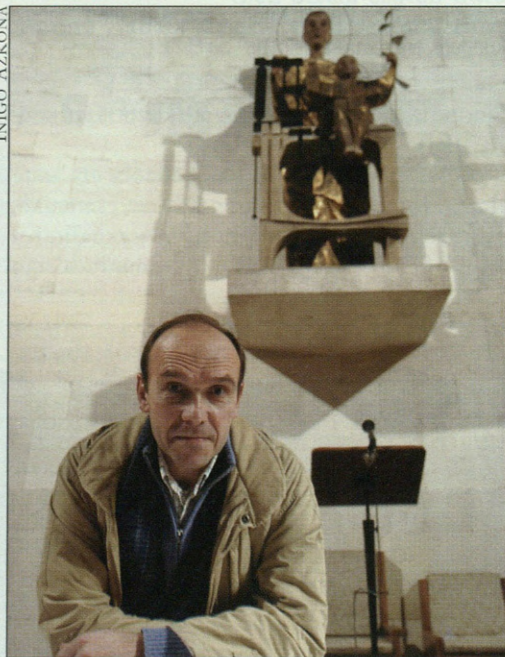
Etorkizunean kristau elkarteak murriztuz joango direla uste du Anjel Mari Unzuetak eta Elizak ebanjelioaren mezua indartsu eta argiago zabaltzeki ekin beharko diola.

ordea, homosexualek normaltasunez bizi dezakete euren joera sexuala", dio Egoitzek.

Zergatik jarraitu?

Desadostasunak neurri honetarainokoak izanda, neurri batean kosta egiten da Eliza Katolikoaren barruan parte hartuz zergatik jarraitzen duten ulertzea. Eurek ere sarri egin omen diote galdera hori euren buruari. Egoitzek onartzen du, "orain bi urte Eliza Gara sortu izan ez balitz, agian ni gaur erabat aldentuta egongo nintzateke".

INIGO AZKONA

Anjel Mari Unzueta Bizkaiko Bikarioak dioenez Eliza ari da garai berrietara aldatzen, baina berrikuntza lana "astirotxo" doa.

Ez zaie iruditzen, ordea, fedea, kristautasuna eta Eliza bera, hierarkiaren jabego direnik. Eurak ere Elizaren parte sentitzen dira, Ricardo Blazquez Bilboko gotzainak, "Eliza gara, ez da eliza" esan ziela gogoan duten arren.

Egoitz Zabalen esanetan, "gauza on asko eman dizkit niri Elizak eta haren bidez jende askori lagundu ahal izan diot. Hori argi izan arren, argi dut baita ere Eliza honetako gauza askorekin ez natorrela bat eta horregatik nahi dut barrutik aldaketa eragitea".

Aldaketa horiek eragin nahian, orain arte hainbat kanpaina burutu dute. Euren lehenengo kanpaina, apaiz izateko prest leudeken 200 bat emakumeen sinadura biltzea izan zen. Urkiolako meza batean, Bilboko gotzainaren aurrean euren asmoak azalduz eta hierarkia amorratuz idatzi bat ere irakurri zuten. Laizismoaren aldeko manifestu bat sinatu berri dute orain beste hainbat taldeekin eta ondorengo hilabeteetarako ere badute aurreikusitako zereginik.

Desberdintasun nabarmena ikusten dute, bestalde, nazioarteko mugimenduaren eta euren arteko lan moduetan. Espainian, esaterako, "gehiago dira hitzaldiak eman, gogoeta egin eta jardunaldiak antolatzeak. Gu ekintza zaleagoak gara", dio Bea Uriartek.

Dozena bat lagun baino gehiago biltzen dira Bilbon astero egiten dituzten bileretan. Durango, Mungia eta Arratialean, berriz, babesten dituzten taldeak daude, egingo diren ekintzetan parte hartzeko prest.

Itxaropenik, apenas

Badakite, ordea, euren helburua zaila dela. Ez dute gainera itxaropen askorik ageri, Elizako hierarkia inoiz baino egoskorrago ikusten baitute.

Eliza aldatzen bada, hierarkiaren beharrazatik izango omen da, uste osoengatik baino. Emaku-

Elizari entzunak

RAYMOND BURKE (La Crosse Wisconsin gozaina): "Abortoa edo eutanasia babesten duten elizbarruti honetako legegizonak, ez daitezela jaunartzerat etorri. Ez zaie komuniorik emango".

JUAN ANTONIO REIG PLA (Segorbe-Castellongo gozaina): "Eutanasia antidemokratikoa eta antisoziala da, heriotza eta hiltzeko obsesioa, justiziaren esparruan jartzen dituelako".

ANTONIO MARIA ROUCO VARELA (Espainiako Gotzain konferentziako presidentea): "Bikote homosexuali ezkontzen uzteak, Gizarte Segurantzaren porrota ekarriko du... populazioa zahartzea eta haur eta gazteen sufrimendua ekarriko duelako".

JUAN ANTONIO MARTINEZ CAMINO (Gozain Konferentziako bozeramalea): "Ez da egia, preserbatiboa erabiltzea sexu segurua izatea denik. Arrisku handia dago. Hiesa bezalako gaixotasunak ez hartzeko bide eraginkorrena, fideltasuna da".

JOSE GEA ESCOLANO (Mondónedo-Ferroleko gozaina): "Dibortziatu batekin ezkondu den emakume batek erlijio eskolak ematea, Taliban batek demokrazia eskolak ematea bezalakoa da".

meci ardura gehiago ematen bazaizkie, esaterako, ez omen da izango hala pentsatzen dutelako, apaiz eskasia handia dagoelako baizik.

Baina lorpen bezala ikusten dute gizartean eztabaida sortu izana. "Kristau komunitateetan orain arte tabu ziren gaiak ari dira irteten, jendearen artean kontzientziazio lana ari gara egiten eta eztabaidarako esparruak sortu ditugu. Hori asko da", dio Bea Uriartek. ■

«Egoskor eutsi sudurrari hasi

• PERTSONAIA •

Hogei urte daramatza pailazo sudurra sudur puntan jarrita. Hogei urte hone-tan, bere burua gehiago maitatzen ikasi du. Pailazo da, eta ipuin kontalari. Oihulari Klown taldea sortu zuen eta bertoko eta aparteko bazterrak ibiliak ditu noiz barre algara noiz irribarre sotila eragiten. Serio darabil umorea eta, lehenengo-lehenengo, bere buruari egiten dio barre. Eta, barre egin arren, gizarte kritikatik ere asko du Virginia Imazen antzezpenak.

MIEL A. ELUSTONDO

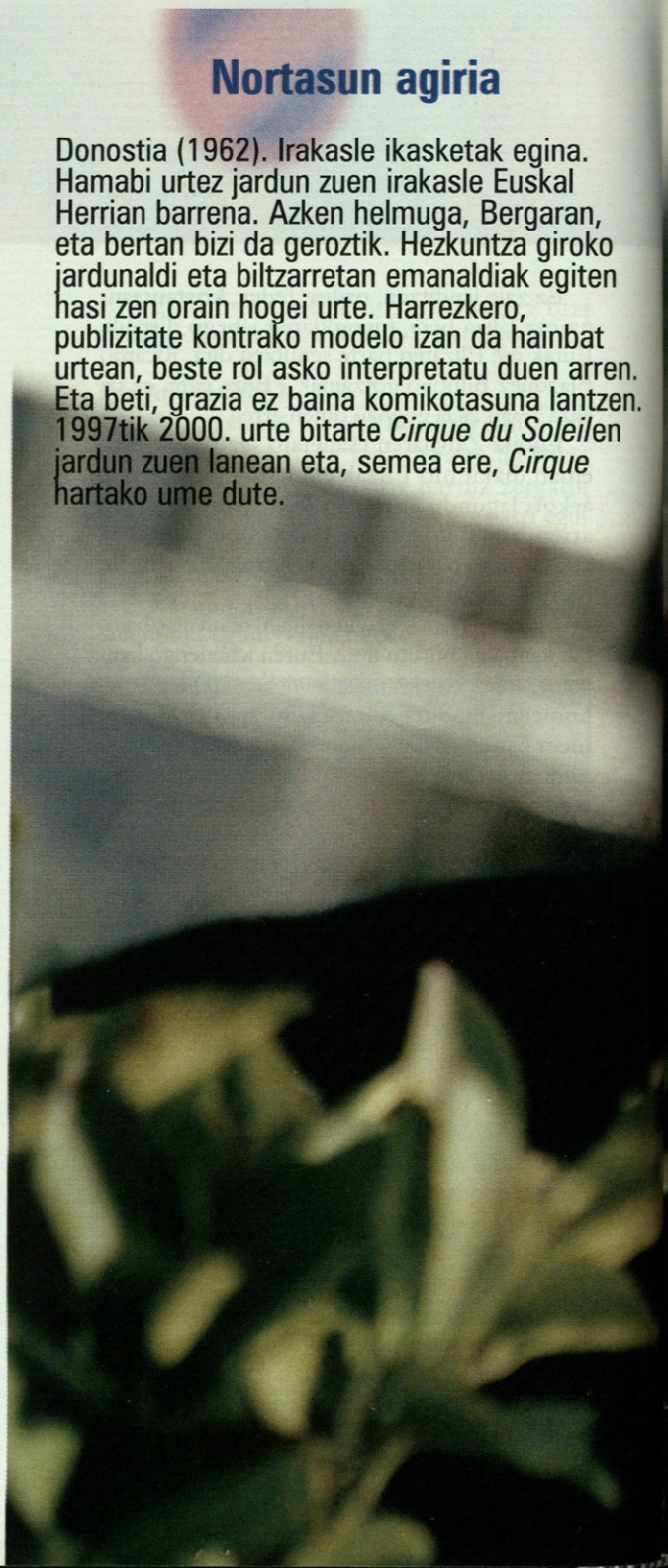
Argazkiak: Zaldi Ero

Zertan da umorea? Txisteak ongi kontatzea baino areago izan behar duelakoan nago...

Bai horixe. Nik grazia izatea eta komiko izatea bereizten ditut. Grazia duenak, Jainkozko dohaina du: egiten duena egiten duela, harrera ona izango du. Arrakasta. Jaiotzen denetik hiltzen den arte, bedeinkazio guztiak izango ditu. Beste batzuek, aldiz, lan handiagoa dute. Kultura gorabehera ere bada. Andaluziarrek, adibidez, guk baino grazia handiago ei dute. Fama hori dute. Metafora gehiago erabiltzen omen dute, exajeratzeko joera handiagoa, azentu berezi bat... guri grazia egiten diguna. Hemen txisteak du grazia, batez ere; burura jo behar du, intelektualtasunari loturik dator, esanahi bikoak... irribarrea eragiten du, eztarritik gora eragiten du. Nik, berriz, komikotasunera jotzen dut, sabelean jotzen zaituen ukabilkada egin nahi dut nik, arnasa galarazten dizuna, eta, horrekin batera, hunkitzen zaituen umorea, malkoa eragiten dizuna. Hori da nire asmoa. Nik esatera, grazia duenak besteren lepotik egiten du barre. Komikoak, nork bere buruaren kontura egiten du. Grazia handirik

Nortasun agiria

Donostia (1962). Irakasle ikasketak egina. Hamabi urtez jardun zuen irakasle Euskal Herrian barrena. Azken helmuga, Bergaran, eta bertan bizi da geroztik. Hezkuntza giroko jardunaldi eta biltzarretan emanaldiak egiten hasi zen orain hogei urte. Harrezkero, publizitate kontrako modelo izan da hainbat urtean, beste rol asko interpretatu duen arren. Eta beti, grazia ez baina komikotasuna lantzen. 1997tik 2000. urte bitarte *Cirque du Soleil*en jardun zuen lanean eta, semea ere, *Cirque* hartako ume dute.

«diogu pailazo ginenetik»

Virginia Imaz

Perfekziorik ez

"20 urtean horixe ikasi dut: neure burua gehiago maitatzen, porrotik ez dagoela onartzen. Borondate onean, gauzak ahalik eta ondoen egiten saiatzen zarenean, nahiz eta norberak nahi ez bezalakoa izan emaitza, ongi dago, ez da gutxi. Okerrenean, aztertu, hobetzen saiatu, eta aurrera. Clown ikasbideak nor bere barrua aztertzen erakusten du eta, askotan, autoexijentzia maila aztertu behar dugula esan nahi du horrek, gauzak super perfektu egin behar hori ikaragarria da eta".

ez dudala iruditzen zait, orain-txe ari naiz txiste kontatzen ikasten!, baina ez naiz batere ona horretan: txiste ahanzten zait, edo amaitu aurretik hasten naiz barrez, edo luzatu eta luzatu egiten naiz... desastrea! Baina ikasten ari naiz, behintzat. Uste dut, saiatzearen poderioz lortuko dudala. Komikotasuna besterik da, hala ere. Aspaldi ikasi nuen neure buruari barre egiten...

Nola ikasten da umorea egiten?

Ni neu frantses eskola batekin hasi nintzen, Bataclowekin. Eskola hori nor bere baitako clowna aurkitzen saiatzen da. Lehenengoan joan nintzen Bataclown-a, eta agindua eman zidaten: "Esan iezadazu, bost hitzetan, nor zaren!". Eta ni: "Euskalduna!" -Kanpoan zaudenean orduan eta euskaldunago zara eta-. Gainera, "maistra!", orduan irakasle nintzen eta; askotan, lanbidea erabiltzen dugu geure buruak definitzeko; bestalde, zaletasunek ere definitzen gaituzte nola edo hala, eta esan nuen: "Antzerkia gustatzen zait, are, antzerki tragikoa", ze Oihularin hasi baino lehen era horretako antzerkia egin nuen nik. Hurrena esan nuen: "Gizena", itxura fisikolari zegokion ezaugarria ere baliatu behar genuen eta. Halako batean, irakasleak: "Eta ez zaizu iruditzen emakume zarela?", eta nik: "Bai, jakina, baina hain begi bistan dago hori!". Eta berak: "Baina bazara ala ez zara?" eta hortik abiatu zen Oihulari Clownen lehenengo lan hura, *Modelo contrapublicitaria* izenekoa; bertan, 70eko hamarkada inguru hartan furi-furian zegoen *10eko emakumea* ereduari barre egiten nion, emakume izateak nire bizitzan duen garrantzia azpimarratzeko eta, batzuetan, izate horrek ekartzen dizkigun minak adierazteko. Lan askatzailea eta terapeutikoa izan zen niretzat, eta niretzat ez ezik, baita ikusleentzat ere. Hain harrera ona izan zuen, hamazazpi urte baino gehiago daramatzat egiten, ezin emanaldi hori erretiratu. Zoritxarrez, indarrean dago oraindik. Baina dagoeneko nik ez dut eredu horri barre egin beharrik...

Emakume "perfektuaren" eredu horri ez, zeri egiten diozu barre orain?

Orain amatasunari egiten diot barre, lanordu

bikoitzari: bizitza publikoaren eta pribatuaren arteko kontziliazioa esaten zaion horri; horrekin batera, euskaldun izateari ere barre egiten hasita nago, mestizaia nagusi den garaian, euskaraz hitz egin nahi eta ezinari, kultur kolonizazioa jasateari eta pusketaka egindako kulturari... Denborak gai berrietara zaramatza, batzuetan ikuslea identifikatuko da, eta beste batzuetan ez...

“Haserre nagoenean, utzi haserre egoten. Pasatzen zaidanean, konponduko gara. Ereiteko garaia eta uzta biltzekoa, biak behar dira. Umore kontuan berdin”

Emanaldia egiten duzunean, zenbateraino da bat-bateko jarduna, eta zenbateraino prestatutako lana?

Oihularin ez dugu emankizuna prestatzen. Geure buruak lantzen ditugu, prestaketa lanak egiten, bertsolariak bezala. Ariketak. Bat-batekotasuna bat-batean jardunez lantzen da. Plazan hogeitau urte daramatzan bertsolariak ez du kantatuko plazan urte bat daramanak bezala: errima gehiago dakizki, batzuetan isilik gelditu delako, eta "berri-

gertatzen bazait hemendik joko dut!", esaten du. Berdintsu egiten dugu guk: prestaketa lanak egiten ditugu, geure buruak gero eta hobeto ezagutzeko, pertsonaiak, erregistroak... eta, azkenean, bertigoa onartu egiten dugu. Horrek balio du gehien: bertigoak. Antzokira edo dena delako lekura heldu eta zer egingo duzun ez jakiteak. Horrexek balio du.

Hori da bertigoa, hortaz: joan eta hasi...

Koilondu beharrean, amore eman: alegia, ez aurreusteen kontra jardun "ez du funtzionatu behar!", ez. Horretarako balio du prestaketak. Denek ez dute horretarako balio. Niri dagokidanez, berriz, oraintxe, hortik jotzen dut, eta balio dit. Bizitza bat-batekotasuna da, eta klownaren eginkizuna ere bai. Ez da aurrez prestatutako emanaldia bezain perfektua izango, akatsik gabea, baina, aldiz, behin ere errepikatuko ez den zerbaiten balioa du. Egin orduko desegin da. Joan da! Eta jendeak barre egiten du, badakielako orain eta hemen gertatzen ari dela.

Atzerrian ere izana zara, izana da Oihulari Klown, narratzaile lanetan eta pailazotan, ahozketasunak indar handia duen zenbait lekutan: Guadalajara (Mexiko) eta Buga eta Pereira (Kolonbia) aipatuko nituzke...

Bidaiazale handia naiz. Zuk aipatu dituzun lekuetan, eta beste batzuetan, hobeto egin dugu bidaia, umorea baino. El Salvadorren izan ginen, taldean, eta hirian, hor nonbait, elkar ulertzen genuen, haiek ere kultur kolonizazioa jasan dute eta, globalizazioa eta beste. Neurri batean, behintzat. Uler-tzen ziguten "hizkuntza". Baina herri txikiagoetara joan, barnealdera, eta ez genion bata besteari ulertzen. Hizkuntza ez ezik, kultur erreferenteak ere oso ziren ezberdinak. Hamabost bat egun behar izan genituen haien artean, elkar ulertzera iristerako: haiekin batera egon, haiek dauden lekuan egon, lan egiten ikusi, haiek jaten dutena jan

Umorean indarrez

"Ni ez naiz iraultzailea, ikara ematen didate manifestazioek. Ekintzak beldurtzen nau. Nire senarra bai, kateatu izan da han edo hemen eta hebain-hebain egin arte jipoitu du poliziak. Giza portaera bortitzek aztoratu egiten naute erabat: orroek, borrokek, ostikoek... beldurtu egiten naute, beharbada neure barruko bortizkeria dardarazten dutelako. Nik hitzaren balioan sinesten dut, umorean, mundua aldatzeko, Heidi izan gabe ere. Hitzek, armek mugitu ez dituzten gauzak mugitu izan dituzte. Klown umoreak irauli egiten du egoera, baina inor akabatu gabe. Are gehiago, gure kode deontologikoan ageri da: 'Salbatu ezin dugun inoren lepotik ez barre egin'".

—edo jaten ez dutena—, eta beste. Horrela lortu genuen identifikazio gutxieneko bat; ez erabatekoa, baina bai lehenengo astekoa baino handiagoa, ordukoa txarra izan zen: erabateko porrota! Hamaika lagun ginen, hiru antzerki taldetakoak, hemen irribarrea franko eragindakoak. Hara heldu eta surrealista zen egoera: estralurtar ginela ematen zuen.

Ez dut dudarik egiten...

Zoazen lekura zoazela, belarriak erne izan, eta bertakoekin bat egiten saiatu behar duzu. Bestalde, kontuan hartu behar da beti ez gaudela barre egiteko aldarrian. Zenbaitetan, irribarrea eragiten duzu, eta ez da gutxi. Baina giroan min handia dagoenean —heriotza, gosea, etxerik eza, hondamendia...—, irribarrea nahitaezko da, baina ez da seguru lortuko duzuna. Hori ere bazen El Salvadorren, bertako gerra zibil lazarria tarteko. Ipuinak kontatzen genituenean ez zen horrelakorik. Zenbait elementu egokitu besterik ez genuen egin behar izan. Erraz jaso zituzten leku guztietan. Ipuinek magia dute, ez zen barre eragin beharrik, kontatzea zen koxka, nahiz eta hiztegia bertako hizketa posturara egokitu. Beraiek ere esaten ziguten: "Kontatu duzun istorio hori hemen ere kontatzen dugu". Istorio beraren bertsioak, alegia, urteetan eta urteetan kontatu izan direnak. Hori magia da.

Umorea ez zizuetela ulertu esan duzu. Erreferenteak eta beste. Umorea aldatu egiten da herrialdetik herrialdera? Alegia, esana da badela ingeles umorea. Zer diozu gure umoreaz?

Hemen gure umore modua dugu, baina Euskadi bat baino gehiago dago. Kostaldeko umorea eta barnealdekoa ez dira berdinak. Herri girokoa eta baserrikoa ere ezberdinak dira. Zenbaitetan, jendeak ez du irribarre egiten, errespetuagatik. Uste du antzokira joan eta ez duela barre egiterik.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Batzuek ez diote uzten beren buruari barne egoera hori adierazten. Oraindik bada nik "Euskadi sakona" izendatzen dudan zer-bait: eragin txikia jaso duten toki bazter eta gordeak, emozioei eusteko joera handia

Bertsoa

DOINUA:
ZER DA GAUR DONOSTIA

Hitzetik sortutako
barrearen alde
esan ona dela ta
gainera debalde.
Baina egiten bada
"Zertarako?" galde,
geratu behar duzu
erantzunik gabe,
barrerik ez egiten
ikasita gaude.

Aitor Mendiluze

duen jendea bizi da horietan. Hori ez da ona, sentitzen duzuna adieraztea da ona. Beharbada, garai batean izateko postura gordeak —erreserbak, mesfidantzak—, lagundu egingo zien bizitzan, baserri giroan batik bat, baina gaur egun bestela da egoera. Gaur egun, nor izateko aukera dugu, eta horrek, besteak beste, sentitzen duguna adieraztea esan nahi du. Denok sufritu dugu, eta herri honek ere bai, gogotik, gainera: inbasioak, konkistak, eta, batez ere, izatea galarazi diote. Horixe aipatu zidan behin emakume maputxe batek, Beatriz Pichimalen-ek. Pertsona aparta, benetan. Hego Amerikako indioen kontra egin den genozidioaz ari zen. Maputxeak, Andeatoko bi aldeetan bizi dira, Argentinan eta Txilen. Esan zidan: "Zuek, hemen, gu han bezala zaudete. Mendilerroak banatuta bizi zarete, Pirinioak. Guk, Andeak ditugu tartean: alde batekoak argentinarrak omen gara, besteak txiletarrak. Baina guk badakigu maputxe garena". Izatea galarazi diete, eta digute, eta horixe da galarazpenetan okerrera: nor izatea galaraztea, hitz egiten duzun hizkuntzan hitz egitea galaraztea... Nor izatea galarazten dizutenean, gorde egiten duzu zeure burua, nostalgia handi batek hartzen zaitu, eta ortopediaz baliatzen zara zure barruko kontuak

komunikatzeko, zeure kultur erreferenteek ez dute eta balio, besterenak erabili behar! Mestizaia ari da nagusitzen, hortik ari da jotzen mundua, baina nor izatea ez dizu inork galarazi behar.

Zer gertatzen da antzezleak jendaurrera irten behar duenean, porru eginda egon arren?

Mito hori ere bada, alegia, pailazook traiektoria tristeko pertsonak garela, deprimituak, eta horregatik ari garela besteak alaitzeko ahaleginetan. Ez dut uste horrela denik. Lanean ari zarenean, distantzia hartu eta lan egiten duzu. Baina minez zaudenean, barruan jota zaudenean, ez da erraz distantzia hartzen, eta pailazoa ez da ageriko: baliabideak erabiliko ditu, eskarmentua... baina ez da gauza bera izango. Behin edo behin lan egin behar izan dut hileta baten aurretik, edo ondoren. Eta egoera ez da erraza. Dena dela, jendea doluz dagoenean, utzi doluz egoten, ez du balio esateak: "Alaitu hadi, motel!". Ez. Haserre nagoe-nean, utzi haserre egoten. Pasatzen zaidanean, konponduko gara. Ereiteko garaia eta uzta biltzekoa, biak behar dira. Umore kontuan, berdin. Ezin dugu beti barrez lehertzen egon. Dolu garaiak errespetatu egin behar dira.

Virginia Imazek, izen hori ez ezik, beste bat ere badarama: Oihulari Klown taldearena...

Zaharrena naiz, sortzailea, zuzendari artistikoa...

Taldeko *alma mater* zaituzte...

Bai, ez da gezurra. Nirekin batera, Karmelo, nire senarra, ia sortze beretik ari da taldean. Nik ezagutzen dudak klown pailazorik onena da, ni bezain pentsalaria ez, baina klown bikaina. Eskola porrotaren ondorio da eta, hala ere, umorea lantzen hasi eta aparta da. Ni *alma mater* banaiz, bera *alma pater* da Oihularin. Talde profesionala gara 96tik. Seriotasunez ari gara lanean, garrantzia emanez. Klown-a da gure espezialitatea, ahoko narrazioarekin batera. Badira

zenbait talde, batean klown ikuskizuna egin dutenak, gero komedia, hurrena bestelako antzezpen mota bat... guk, egoskor, sudurrari eutsi diogu hasi ginenetik. Gauza berriak ikasi ditugu, baina beti sudurrari egokitu nahi izan dizkiogu. Jakina da ez duguna gure ikerketa bidea amaitu, eta ez dakit behin ere amaituko dugun, mugarik ez du eta: bizitza bera bezala da. Konturatzen gara gero eta hobeak garela klown lanean, ardoa bezala ari gara ontzen. Gure klown era zirkoari baino

"Kontuan hartu behar da beti ez
gaudela barre egiteko aldartean.
Zenbaitetan, irribarrea eragiten duzu,
eta ez da gutxi. Baina giroan min
handia dagoenean irribarrea
nahitaezkoa da, baina ez da seguru
lortuko duzunik"

Umorea, haurren kontua

"Sistema oso azkarra izan da. Umorea haurren kontua balitz bezala jokatzeko du. Aldiz, umorea da gizarte kritikak duen elementurik baliotsuenetakoa: txotxongiloa, ipuinak eta pailazoak dira jendearengana errazen iristeko moduak. Eta, 'harrigarria!', hirurak ere haurretara baztertuta daude. Hiru arlo artistikoak ere, kritikarako hain baliagarriak, baztertuta, helduen mundua primeran erakusten duten arren. Indar handiko kritika bideak dira".

areago dago bizitzari lotuta. Gizarte laguntzaileak dauden bezala, gizarte pailazoak gara gu. Ikusleak askotan ez daki ikuskizuna egingo dugula, eta, izan, helburua ere ez da beti hori, solaskidetzat lana egitea baizik, gizarte lana.

Sudurra aipatu duzu. Pailazoaren sudurra, noski. Zuk beti duzu, jakina, sudurrean...

Etengailua bezala da niretzat. Edo ipuinetako heroia bezala. Sudurra jantzi eta energiaz betetzen zara. Gaur egun, hainbat pailazok ez du pailazoaren sudurra erabiltzen, nahiz eta komiko peto-petoak izan. Beste batzuek,

berriz, komiko izan gabe ere, sudurra jantzen dute, dela inauterietan edo semaforoetan, autoetako kristala garbitzen. Ertamerika eta Hego Amerikan makina bat horrelako ikusten da. Ez dira pailazo, ez dira clown, baina sudurra jantzi eta bestela egingo ez lituzketen zenbait gauza egiteko askatasuna dute. Zer egiten du jendeak inauterietan? Maskara jantzi, ezagutuko ez dutelakoan, nahi duena egiteko. Antzeko egiten dugu guk ere: baina urtean behin ez ezik, inauterietan ez ezik, urte osoan zehar egiten dugu. Nik nahiago dut pailazo sudurra jantzi. Gustatu egiten zait aurpegian duen efektua. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile

kutxa

gizarte ekintza

Sagardoa Baserriko edaria negozio

Urtero bezala, zabaldu berri dituzte ateak sagardotegiei. Betidanik egin izan da sagardoa gure herrian, baina gehienetan etxerako. Azken hogeita hamar urteetan aldatu da hori eta sagardoa upategian edateko ohitura handitu denez, horrek egokitzea eskatu die sagardotegiei, jende uholdeak jasotzeko eta sagardoaren prozesuan zeuden hutsuneak konpontzeko.

NEREA PIKABEA

Argazkiak: Alberto Elozegi

SAGARDOGINTZA Euskal Herrian aspaldiko gastronomia ohitura izanik ere, baserriari eta familia egiturari estu lotuta egon da orain dela gutxi arte. Betidanik egin izan da sagardoa gure herrian eta gehienetan etxeko kontsumorako egin izan da. Azken hogeita hamar

urteotan, ordea, edale asko hurbildu dira sagardora; sagardoa upategian bertan edateko ohitura handitu egin da, eta horren ondorioz, sagardotegiek egokitu egin behar izan dituzte egoitzak jende uholdeak jasotzeko eta horien sagardo egarria asetzeko.

Osasungintzatik neurri zorrotzak

Sagardotegien ekoizpena handitzen joan da urtetik urtera. Alde batetik, sagardoa txotxetik edatera hurbiltzen den jendea gero eta gehiago da, eta bestetik, gero eta sagardo gehiago botilaratzen da. Horrez gainera, azken urteotan sagardotegi asko sortu dira. Eusko Jaurlaritzaren Osasun Publiko Sailean kezka sortu zen ekoizpen handi horren atzean hutsuneak ikusten zituztelako prozesuaren antolaketa fisikoari dagokionez; elaborazioko prozesua ordenatzeko beharra ikusi zuten.

1999an osasungintzaren baimena berritze-ko beharra ikusi zuten, eta hala plangintza bat egin zuten industria mota guztiarentzako. Plangintza hori Araudi Europar batean oinarrituta dago, Elikagaien Higiene Araudi Nagusia alegia; Araudi hori Erkidego bakoitzak egokitu egiten du.

Mikel Azpiri Eusko Jaurlaritzako Osasun Publiko Saileko kidea da, Elikagaien Unitate Kontroleko arduradun hain zuzen ere. Azpiriren esanetan, sagardotegi guztiek ez dute prozesua berdin antolatuta eta beraz, "ekoizpenean parte hartzen duten elementuak ekoizpenaren eta sagardotegi bakoitzaren ezaugarrien arabera antolatzeko beharra ikusi genuen".

Osasungintza sailetik oinarritzko baldintza batzuk eskatu zaizkie sagardotegiei. Sagardoa egiteko prozesuaren zati batzuk ondo berezita eduki behar dituzte:

- ❖ sagarra garbitzeko lekua
- ❖ sagardoa estutzeko dolarea edo prentsa
- ❖ sagardoa hartitzen den upategia
- ❖ sagardoa botilaratzen den tokia
- ❖ biltegia

Horrez gainera, komunak ere aparte eduki beharra dute.

"Kasu askotan elkarrengandik fisikoki gertuegi zeuzkaten prozesuko atal horiek; horregatik, horma batez, edota besterik gabe, distantzia minimo baten bidez banandu beharra zeuzkaten", dio Mikel Azpirik. "Horrez gain, batzuek sagardoa beraiek botilaratzen dute eta botilaratzeko makinak horma batekin bananduta, beste lokal batean egon behar du. Garrantzitsua da sagarra garbitzeko tokia eta botilaratzeko lekua beste prozesuengandik berezita egotea, bi pauso horiek baitira prozesuko parterik zikinenak".

Osasun Saileko arduradunak uste du, ordea, sagardoa ez dela produktu arriskutsua osasunarentzako, hartzidura prozesua izan duen

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saileko
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

«Mentalitate enpresariala behar da sagardogileen artean»

Andoaingo Gaztañaga sagardotegian azkeneko ukituak ematen ari dira sagardo denboraldiari ongi etorria emateko. Sagardoa jada kupeletan dago; orain, lau hilabetetan zehar sagardotegi honetara hurbilduko diren ehunka dasatzaileak hartzeko tokia atontzen ari da Joxe Angel Gaztañaga sagardozalea. Duela urtebetetik hona, ordea, sagardotegiko lanez gain Gipuzkoako hirurogeita lau sagardogileen lana koordinatzeneko ardura ere badu.

DANI BLANCO

Nola dator aurtengo sagardo denboraldia?

Aurtengo denboraldian bertako sagarrak izango du lekua, aspaldiko sagarrak onena izan da bertakoa. Kantitateari dagokionez sagar asko izan da, bost milioi eta erditik gora sagar; sagardo ekoizpenaren erdia egin da bertako sagarrarekin. Aurten sagar gazi gehiago izan da; beraz, aurtengo sagardoak garraztasunari eutsiko dio.

Zer dela eta aurten bertako sagar gehiago?

Azken urteotan sagar landare asko landatu da eta orain puri-purian daude sagarrondo horiek. Gipuzkoako Goierri aldean landatu da asko. Sagarraren loraldi garaia oso garrantzitsua da; aurten loraldian ondo polinizatu dute landareek. Giroak ere lagundu du, giro ona eta freskoa izan da, euriarekin eta bero handirik gabe.

Kanpotik ere ekartzen da sagarra, ezta? Nondik?

Bai noski. Hemengo sagarrarekin ezin daiteke une honetan horrenbeste sagardo litro egin, eta horregatik, kanpotik ekarri beharra dago sagarra. Aurten Frantziatik, Normandiatik, Bretainiatik eta Galiziatik ekarri da sagarra. Eremu horietatik kanpo, Txekiatik ere zeozer etorri da.

Zenbat sagardo litro daude prest upategietan?

Urtetik urtera zertxobait igotzen da sagardo kantitatea. Aurten bederatzi milioi eta hamar milioi eta erdi litro artean egongo da. Botilaren salmenta

igotzen ari da pixkanaka, eta ondorioz, ekoizpena ere handitu beharrean gara sagardozaleak. Sagardoa txotxetik edateko ohiturak ere jarraitzen du, jende asko etortzen da oraindik ere sagardotegietara, baina lasaia.

Lehenago baserriak egitura enpresarial handi bilakatzen ari dira...

Garapena handia izan da eta izaten ari da. Kontuan izan behar da sagardogintza baserri girotik datorrela, sagardogile gehienak baserritarrak izan direla lehenago; enpresariaren kontzeptu hori

“Egia esan, oraindik ez
dakigu hemengo
sagarrarekin bakarrik
eginda sagardoak ze
zapore izango lukeen.
Uste dut nahastutako
sagarrarekin egindako
sagardoak berme gehiago
duela”

zabaltzen ari bada ere, nik uste dut oraindik mentalitate enpresarialaren beharra dagoela. Sagardotegiak gaur egun enpresa txikiak bezala dira, osasungintza aldetik exigentziak daude eta horrek guztiak lanak erositzeko beharra ekarri du. Azken finean, honek guztiak produktuari bere garrantzia ematen dio, produktuak irudi bat hartzen du.

Sagardogile txikientzat lekurik izango al da?

Sagardogile txikia kalitatean oinarritzen bada, lekua izango du. Generoa ondo erabili beharra dago. Sagardoa egiteko prozesua ondo eramanez gero eta ondo botilaratuz gero, produktu ona aterako da. Gaur egun teknika berriak eta tresna onak daude.

Zer diozu kalitatea adierazteko izendapenen bat erabiltzeari buruz?

Kalitatea gero eta gehiago lantzen ari gara, bide onetik goaz, kalitate oneko sagardoa egi-

ten da hemen; baina kalitate horrek, gure sagardoak, irudia behar du. Jatorrizko izendapen edota kalitate ikur batek indar handia, irudi ona emango lioke sagardoari. Horrez gainera, lehen gaia hemengoa izateari inportantzia eman behar zaio, baina zaila da ekoizpen osoa hemengoarekin egitea. Egia esan, oraindik ez dakigu hemengo sagarrarekin bakarrik eginda sagardoak ze zapore izango lukeen. Nik uste dut nahastutako sagarrarekin egindako sagardoak berme gehiago duela. Une honetan txotxa eta botila, biak dira salmenta. Irudi ona eginez gero, txotxeko salmenta ere ona izan daiteke. Marketing ona egitea behar da.

Oso ohikoa da koadrila eta lagun taldeetan sagardotegi bat egitea urtean. Sagardotegia ez al da askotan festa egiteko gune bihurtzen?

Bai, halaxe da. Txotxak, ordea, ez luke festa bat izan behar, sagardoa dasatzeko momentua baizik. Sagardotegira datorrena upategira dator, urteko sagardoa probatzera dator. Urtarrilean sagardoa oraindik mikatz samarra egoten da. Otsailetik aurrera sagardoak zapore hobea izaten du.

Hala ere sagardo botilaren prezioa ez da oso altua... Ez al genuke gehiago ordaindu behar botilagatik?

Prezioak kalitatearekin du lotura. Kalitateak markatzen du prezioa. Orain denok sagardoa egiten dugu, produktu bat, mailaketarik gabea, eta prezioa ere oso dibertsifikatua da. Prezioa bere tokian jartzeko garaia etorriko da.

edaria delako, eta beraz, kutsakorrak izan daitezkeen osagaiak ezabatu egiten direlako prozesu horretan.

Tresneria eta ekipamendu berrietan inbertsioa

Sagardoaren ekoizpena handitzen ari da urte-tik urtera. Sagardotegietako jabeek eraldaketa asko egin behar izan dituzte sagardotegietan, bai upategian bertan bai sagardoa egiteko prozesuan bertan, araudia betetzeko beharrak eraginda hein handi batean.

Sagardoa egiteko erabiltzen duten tresnerian inbertsio handiak egin behar izan dituzte; hala, egurretik altzairu herdoilgaitzezko tresnak erabiltzera pasa dira. Mikel Azpiriren esanetan "prentsa pneumatikoak jarri dituzte eta baita altzairuzko upelak ere. Horrekin garbi-

Bost hilabete eskasetan Euskal

Herriko sagardotegiak jendez

betetzen dira sagardo berria, urte

horretako sagardoa dastatzeko.

Hortik aurrera, ordea, askorentzat

sagardoa ez da existitzen

tasuna hobeto kontrolatzea eta mantentzea lortzen dute. Egin duten eraldaketa garrantzitsuetako bat sagarra garbitzeko sistemak dira; garai batean askok ez zuten sagarra garbitzen, baina guztiek egiten dute. Eta hori osasungintzari lotuta garrantzitsua da, produktu hori

kontsumitzaileak edan egiten baitu".

Horrez gainera, sagardo egarritz egarritako bezero horientzat jateko lekuak atondu behar izan dituzte; garai batean ukuiluetan zituzten jantokiak, animaliangandik gertu sarritan.

Eusko Jaurlaritzaren Nekazaritza Sailak eta Foru Aldundiek diru-laguntzak eman dizkiete sagardogileei legera egokitu ahal izateko egindako inbertsio eta eraldaketa horiek ordaintzeko.

Osasungintzaren kontrola

Eusko Jaurlaritzaren Osasun Publiko sailak ikuskapenak egiten ditu aldian-aldian. Elikagai guztiekin egiten den lana da. Produktuak oinarritzko osasun baldintzak betetzen dituela ziurtatzea da ikuskapen horien helburua. Jaurlaritzako teknikariak sagardotegira joaten dira sagardoaren lagin bat hartzera eta gero lagin hori analizatu egiten da laborategian. Laborategian, alde batetik, sulfitoak aztertzen dira, antioxidatzaileak, alegia. Neurrian erabilia dauden begiratzen da. Bestetik, patulina aztertzen da. Patulina lizuna eta legamiak sortzen dituen toxina da. Horrek erakusten du sagarraren kalitatea. Hartzidurarekin, ordea, patulina murriztu egiten da.

Sagardoarekin hitzordua

Bost hilabete eskasetan Euskal Herriko sagardotegiak jendez betetzen dira sagardo berria, urte horretako sagardoa dastatzeko asmoz. Hortik aurrera, ordea, askorentzat sagardoa ez da existitzen. Eta horixe da hain zuzen ere sagardogileek bultzatu nahi dutena; botilako sagardoa bultzatu nahi dute sagar-

dogileek. Hortxe dago gaur egungo sagardogileen erronka. Bezeroak ez du oraindik ohitura handirik sagardoa edateko otorduetatik kanpo. Esate baterako, Asturiaseko toki batzuetan oso ohikoa da sagardoarekin poteatzea.

Txotx garaiarekin batera hasten da botilako sagardoa saltzen. Beraz, sagardogileak botilako sagardoa erosten duten bezeroei ere harrera egin behar die: dendak eta supermerkatuak, jatetxeak eta etxeak. Hor hasten da botilaratze prozesua. ■

batzutan,
eraikina
GANBARATIK
hasi behar

EZ
ARRAS,
hala
Ere...

**LABORANTZA
GANBERA**

(DEPARTAMENDUA)

ESKAKIZUN HISTORIKOA • HERRIAREN
NAHIA • EKONOMIAREN SUSPERTZEA •
LABORARIEN BILGUA • LANPOSTU
BERRIAK • KASTALDE • BARNEALDE

ABERASTU ZAITEZ! EGIN ZAITEZ BAZKIDE

Laguntzaileak:

ARGIA

Foro Basco
Alfuntzia

Diputazio Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Julen Galbiza

IDAZLEA

Tolerantziaren aldeko monumentua

Eduardo Txillida hil zenean, arranguraz esan zen haren amets guztiak errealitate bihurtu zirela, bat izan ezik. Eta Tindaya proiektuaren kontra zeudenei egozten zitzaizen Txillidak amets hura bete ez izana. Ez da gutxi bizitzako amets guztiak, denak bat salbu, bete ahal izatea. Gutako edozeinek sinatuko luke: gure bizitzako azken ametsa ez betetzea, beste amets guztiak bete ahal izateko. Ez da gutxi pertsona bezala, eta asko da artista bezala.

Izan ere, pertsona baten ametsak amets humanoak dira, nolabait esateko: izan daitezke handiak, txoroak edo beharrezkoak, eta lortu ahal izango dira edo ez, diruz ordainduta beteko dira edo utopia hutsa izango dira, baina amets humanoak dira.

Artistaren ametsak, aldiz, bestelakoak dira. Artistari, esan dezagun pintoreari, akaso bururatuko zaio figura bat perspektiba guztietatik ikusi behar dela, eta halaxe islatu behar duela koardoa: perspektiba guztiak erakutsi behar dizkiola ikusleari. Eta egin egiten du, Picassok egin zuen bezala. Esan dezagun idazleari, esan dezagun zinegileari, esan dezagun musikariari, esan dezagun eskultoreari, bururatzan zaizkien ametsak diruz lor daitekeena baino harago joaten dira: errealitateari buruzko ikuspegi berri bat emateko, estetikaren kontzeptuak iraultzeko, etikaren bosgarren hanka bilatzeko, forma plastiko batekin giza izatearen zimenduak dardarka jartzeko.

Zelako inbidia Txillidak bere bizitzako amets guztiak, bat izan ezik, bete bazituen!

Oraintsu jakin dugu Tindaya mendiko proiektuaren bigarren faseari ekingo zaiola, zundaketen faseari, hain zuzen. Lehenengo fasearen helburua mendiaren azala aztertzea izan zen. Orain, mendia osatzen duen haitzaren ezau-garriak ezagutu nahi dira, eta, horretarako, ehun metroko sakonerako eta hamar zentimetroko diametroko 14 zulaketa egingo dituzte, guztira 1.705 metro haitz ateratzeko.

Txillidaren asmoa tolerantziaren aldeko monumentua egitea zen, mendia barrutik hustu eta gizakiaren txikitasuna sinbolizatuko

DANI BLANCO

zuen 50 metroko kuboa sortuz. Bertatik eguzkiaren eta ilargiaren argiak ikusiko lirateke, eta, ondorioz, Txillidaren hitzez esateko, "uste duguna baino txikiago sentituko ginateke bertan, eta uste duguna baino berdinago elkarren artean. Tolerantziarako gune zoragarri bat".

Gero ekologistak proiektu horren aurka agertu ziren, eta apurka-apurka jakin genuen ekologismo hutsa —ekologismoa zerbait hutsa izan badaiteke— baino arrazoi sendoagoak ere bazituztela aurkakotasun hartarako. Geologoeke diotenez, Tindaya Kanaria Uharteetako naturaren mirarietako bat da; botanikoeke mendi hartako espezie endemikoak aipatzen dituzte, desagertzeaz daudenak; zoologoeke hango arrano, bele eta bestelako txori bitxiak salbatu nahi dituzte; arkeologoeke aspaldiko guntxeek harrian grabatutako podomorfoak gorai patzen dituzte, eta etnologoeke gogorarazten dute Tindaya mendiaren inguruan sortu direla bertako tradizioak eta, beraz, mendi sakratua dela. Hori guztia gutxi ez, eta proiektua Kanarietako politikarien ustelkeriak estaltzeko amarrua zela ere jakin zen, eta jokaldi inmobiliario ikaragarria.

Ez dakigu hau guztia zelan amaituko den, baina gu ere ez ginateke auzi honetatik aparte egon behar. Indiferentzia ere jarrera politikoa den aldetik —gaur egungo jarrera politikorik indartsuena—, ez nuke indiferentziaz ikusi nahi euskal herritar baten azken ametsa herri baten nahiaren gainetik pasatzen dela. Ez artearen izenean, ez ezeren izenean.

Arteak errealitateari buruzko galderak planteatzen behar dizkigu, errealitatea kuestionatzeko leihoak zabaltzeko, errealitatearen gainean pauso berriarekin ibiltzeko bideak ireki behar dizkigu, baina arteak ez du errealitatea suntsitu behar. Tolerantziaren aldeko monumentu eder bat izango litzateke Tindaya dagoen-dagoenean uztea. Gizakiaren txikitasuna ulertzeko ez da zertan naturaren handitasuna apurtu.

Ametsak, askotan, politagoak dira ametsetan. ■

Arteak errealitateari buruzko
galderak planteatzen behar dizkigu,
errealitatea kuestionatzeko
leihoak zabaltzeko behar dizkigu,
errealitatearen gainean pauso
berriarekin ibiltzeko bideak ireki
behar dizkigu, baina arteak ez du
errealitatea suntsitu behar.
Tolerantziaren aldeko
monumentu eder bat izango
litzateke Tindaya
dagoen-dagoenean uztea

Pernando Barrena

BATASUNAKO BOZERAMAILEA ETA FORU PARLAMENTARI HAUTATUA

Ez da marka txarra

Abenduaren 30eko bozketaren ondoren, azaroaren 14an Batasunak publiko egin zuen ekarpen politikoaren ondorioak nabarmenago agertu dira, zeresanik ez Rodriguez Zapaterori igorritako eskutitzaren eta honek izandako erantzunaren ondoren eta baita noski, ETAk Belodromoko ekarpenarekiko bere prestutasuna behin azalduta.

Euskal Herria bidegurutzean zegoela genion, eta aipatu bezala, azken hilabete hauetan prozesuaren azkartzea eman dela agerikoa da. Euskal Herria osoan aldaketa politikorako dauden aukerak eta premiak hedatzen doaz. Nafarroan ireki den eztabaida horren lekuko nabarmenena da eta bertako eskuin espainolak arriskuan ikusten du herrialdearen *statu quo* delakoa, badakielako "herriari hitza ematea" kontzeptua indartzen ari dela Ezker Abertzaleak soluzioak bilatzeko eskema horren arabera planteatzerakoan.

Testuinguru politiko berrian, PSE estatutu berriua aurkeztera behartuta sentitu da; De Villepin-en bisitak eta Ipar Euskal Herriko herritarrei adierazitako mespretxuak urrats praktikoak ematearen beharra eta zilegitasuna areagotu ditu eta ondorioz, hortxe dugu martxan dagoeneko Laborantza Ganbera.

Oro har, aldaketa politikoaren beharraren inguruko eztabaida nabarmen areagotu da, eta abenduaren 30eko bozketak eztabaida eztandarazi du bere gordintasunean, autonomismo abertzalea eta alderdi espainolistak bere kontraesanetan aurrez aurre jarriaz.

Ezker Abertzaleak eztabaida politikoaren lehenetarik markatu ditu, lehenik Belodromoko Agiriarekin eta ondoren Ibarretxe Planari emandako erantzunarekin: baliatu dezagun aldaketa politikoa gatazkari konponbide demokratikoa emateko.

Abenduaren 30eko Osoko Bileran erakutsi genuen jarreraren bidez, itun neoestatutario bat egiteko abian ziren mugimenduak errotik baldintzatu ditugu nahiz eta hori ezin daitekeen definitibotzat jo. PNVko sektore Imaztarren plana, Plana ez ateratzea zen, autonomikoetara Ibarretxe Planaren banderarekin

ALBERTO ELOSEGI

joan ahal izateko, Ezker Abertzaleak legalki jokatzetik izanen ez duela pentsatuta eta huteskunde ondoren gatazkaren konponbidea ekarriko ez zuen PSOErekiko itun estatutario huts batera joateko.

Batasunak emandako aldeko hiru bozek hori ezinezko bihurtu dute, epe laburrean behintzat. PNV, gogoko ez duen Madrilatik konfrontaziora behartuta dago epe labur-ertainean; PSOE aldiz, PNVrekiko *trapitxeo* estatutarioa ezinezko egitera eramán dugu. Ondorioz, gatazkaren konponbidea oinarri ez duen itun neoestatutarioaren arriskua gutxitu da; aldiz, bake prozesua abian jartzeko aukerak handitu. Trenen arteko talkara doaz abiadura bizian eta hori ekidin daiteke euskal herritar guztion interesekoa den bake prozesu ez-baztertzaile baten aldeko apustu eginez.

Eremu politikoan, triangulazioaren eskema gero eta nabarmenago agertzen ari da, eta Ezker Abertzaleak ordezkatzen duen erpina sendotzen ari da jokaleku horri begira ere; gatazkak behar duen soluziobidea hortik ere etorriko delakoa.

Egoera berri honetan, gatazka era demokratikoan konpontzeko funtsezkoak diren kontzeptu eta klabeak —bereziki herri kontsultarena— indartzen ari dira eta pixkanaka bere bidea eta lekua irabazten hasiak dira. Testuinguru horretan, Nazio Eztabaidagunek orain urte eta erdi abian jarritako prozesuak aurrera jarraitzen du eta mediatikoki lehiatu ezin badu ere, lan serio, txukuna eta zabala burutzen ari da haizeak eramaterik ez duen dinamika emankorra sustatzeko.

Euskal presoen borrokaldiak bere zentzu osoa aurkitzen du Ezker Abertzalearen apustu orokorrean. Preso eta errepresaliatu guztiak etxera ekarriko ez duen bakebiderik ez dago; lehenik eta behin, funtsezkoa da beren estatutu politikoa aitortzea prozesu honetan parte hartu dezaten eta herri hau noizbait bakearen arrakastara iritsi dadin.

Ezker Abertzalearen ofentsibak hankaz gora jarri du egoera politikoa, baita Estatuan ere. Ez da marka txarra ilegaltzat jotzen omen duten Batasunarentzako. ■

PNV, gogoko ez duen
Madrilekiko konfrontaziora
behartuta dago epe
labur-ertainean; PSOE aldiz,
PNVrekiko *trapitxeo*
estatutarioa ezinezko egitera
eramán dugu. Ondorioz,
gatazkaren konponbidea oinarri
ez duen itun neoestatutarioaren
arriskua gutxitu da; aldiz,
bake prozesua abian jartzeko
aukerak handitu

Yolanda Arrieta

IDAZLEA

Astegunetako kultura

O hitura edo jokabide batek pista ugari ematen digu beste bat ulertzeko. Zer esanik ez, hitz-joko edota esamolde batek.

George Lakoff eta Mark Johnson *Metáforas de la vida cotidiana*ren autoreen iritziz, eguneroko metaforek egundoko eragina dute bizitzari buruzko pertzepzioan, eta, ondorioz, gure pentsamenduen antolaketa eta ondorengo jokabideetan.

Esku artean duzun artikulua idazteko gonbitea jasotzeaz bat otu zitzaidan izenburua: astegunetako kultura. Beraz, argi dago nik neuk ere metafora bati heldu nahi izan diodala barruko hari korapilatuak askatzeko orduan.

Zer dago, ordea, metafora horren atzean?

0 - IRUDIA

Gogoratzen dut hiru multzotan banatzen genuela arropa gurean: jaiegunetakoa, astegunetakoa eta etxean erabiltzekoa.

Jaiegunetakoa berria eta estreinatu gabea izaten zen; apur bat handia, hurrengo urtean astegunetan erabiltzeko modua. Astegunetakoa, beraz, aurreko urtean jaiegunetan erabilitakoa. Etxekoa, berriaz, aurreko urtean astegunetan erabili ondoren, atzera gelditutakoa.

Urteekin, adimena desioz betetzen hasi ahala, nortasuna agindu berriak ematen hasi zitzaidan. Horietako agindu bat? Sistemari aurka egin behar niola. Irtenbidea? Elementu aurkarien arteko konbinaketa, hots, jaiegunetako zapatak, astegunetako prakak eta aitaren jertse zaharra, hirurak elkarrekin janztea.

Ez dakit aukera ona izan

DANI BLANCO

zen ala ez, baina, arropen irudi horrek asko lagundu dit eguneroko bizimoduaren alde ezkutuak bilatzen.

1- ESANAHIA BERRIAK

Zalantzarik gabe, informazioz beteriko gizarte batean bizi gara. Eguneroko eta etenik gabe berri-tzen dugu/zaigu informazioa. Nire txikitako arropen metaforari helduta, ez dago igandera arte itxaron beharrik informazio berria janzteko. Irratia, telebista, internet, aldizkariak, aste-kariak, egunkariak... nahi adina notizia iristen zaigu etxera, uneoro eta etenik gabe, nahi adina iritzi eta jokabide berri probatzeko adinakoa.

Tamalez, gehienetan, hain abiadura handiz iristen zaigu, non aurrekoari estalkia kentzeke, gainean jarri behar izaten dugun, mahukak eta poltsikoak non dauden begiratzeko astirik gabe. Informazio zaharra barneratu eta erabiltzen hasi baino lehen datorkigu estreinatu gabea. Hala bada, zaharra alboratu edota atzera egin behar, beti egunean, beti distiratsu, beti jaiegune-ko egon nahi bada, behintzat.

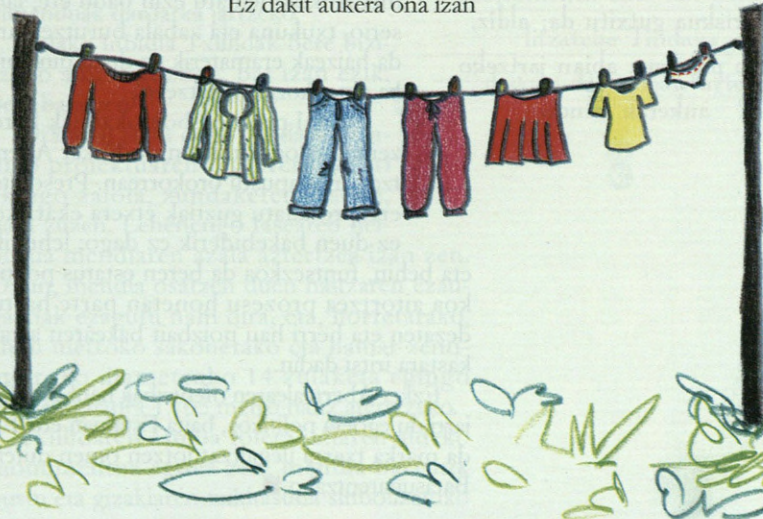
Ondorio mailakatuak? Bat, Tere Irastortzak ondo baino hobeto izendaturiko bulimia informatiboa. Bi, jan, irentsi edo jantzi beharreko informazioa berehala zahar —eta ondorioz zabor—, bihurtzeko joera. Hiru, zabor artean baliagarria dena arakatzeko hasteko astirik eza. Lau, nekea eta hausnarketa falta. Bost, irudimenik eza? Sei, pentsamendu hutsala?

Azken biei galdera ikurra jarri diet pertsona ahalmenari konfiantzazko boto pare bat eskaini nahi dizkiodalako.

Baina, noan metaforaren alde gehiago ikustera.

2- KULTURAREN EREMU ZABALA

Besterik uste bada ere, kulturaren esanahia egunerokotasunez blai eginda dago. Goizean jaikitzen garenetik gauean lokartzen garenera arte ari gara kulturagintzan. Amestu duguna irratiko notizietan elkartzen da gosariko kafe, esneki, labore, madalena, zuku-marka, telebistako irudi, lagunen iritzi, egunkariko notizia, kalekoen ibilera, dendetako hizkera, iragarkietako esamolde, teknologia berrien hiztegi, aldi-ko melodia, bazkari mota,

Argi dago egungo gizarteak letra
larridunaren aldeko apustua egin
duela, modak, joerek eta, batez ere,
lege komertzialek hala agintzen
dutelako eta, hainbeste eragileren
aurrean, inork ez duelako atzean
geratu nahi

aisialdirako tresna, uneko beherapen, aldiko eguraldi, kideenganako harreman edota eguneko *best-seller*rekin batera. Guztiak du eragina guztiongan eta, ondorioz, guztiok sortzen, eratzen eta berritzen dugu kultura, eten gabean.

Guztion eragina ez da berdina, ordea. Gauza batzuk gehiago ikusten eta entzuten dira beste batzuk baino. Eta fenomeno hori ez da berez gertatzen, inondik inora; atzetik norbaitek bul-tzatzen duelako, baizik.

Ez da alferrik entzuten aspaldion kultur eragi-le hitza.

3- KULTUR ERAGILEAK ETA KULTURA

Izan ere, eguneroko kulturaz batera, eta tarte on bat igaroarazteko helburuaz gain, bada bes-telako Kultura bat, jendea jantzi eta iritzia sor-tarazi nahi duena; aipatu metaforari atxiki, jaie-gunetakoa edo maiuskulaz idazten dena, hain zuzen. Hor sartzen dira, besteak beste, Kirola, Antzerkia, Zinema, Gastronomia, Moda, Musika, Dantza, Komunikabideak, Ikus-entzu-nezkoak, Literatura...

Gauzak honela, oso ohikoa da kaleko jendea-rentzat Kultura hitza, soilik, aipatu esparruekin lotzea. Aitzitik, jaiegundetako Kultura hori bezain garrantzitsua da astegundetako beste kultura, batak bestea elikatzen dutelako, batzuetan bata indar handiagoz aritu arren bestea baino.

Argi dago egungo gizarteak letra larridunaren aldeko apustua egin duela, modak, joerek eta, batez ere, lege komertzialek hala agintzen dute-lako eta, hainbeste eragileren aurrean, inork ez duelako atzean geratu nahi.

Letra txikiz diotsuet, ordea, astegundetako kul-tura gehiago erantsi behar geniokeela jaiegun kutsuko Kultura horri.

Nola?

Produzitzeko ez ezik, produzitzen denaz hausnartzeko guneak eraikiz.

—Zinez, oso errentagarria, epe luzera—. ■

TXANDAN
Aingeru Epaltza

Dentsitatea

Aztia izateko hezten ari da. Badakizue, ikasgai aldrebes sama-rak: oinarritzko sorginkeria eta ikusezintasuna, erratzaren mantentze lanak eta antzaldaketak, edabeak eta izaki miraga-rien zerrendak. Eta ikasle saiatua denez, gaizkiari borrokatzen zaio. Gehienetan, arrakastaz. Honez gero jakinen du, ordea, haren hauts magikoez ez dutela beti onik egiten. Ez bederen guri. Ipurdi-bistan utzi baikaitu Harry Potterrek, Euskal Telebista bitarteko dela.

Datuak emanak dira, letra larrietan: 302.000 ikusle gaztelaniaz, 15.000 euskaraz. Gu hogeit hamar, haiek. Harrigarriena, harrituen kopurua. Aldea parekoa litzateke liburuaren irakurketa edo prentsaren segimendua aztertuz gero: hauetan guztietan, gure bateko hogeit hamar, haiek, hemen, Euskal (?) Herrian. Haurretan bertzerik uste genuen, hori egia da. Baina gure haurrei fidatu behar diegu, gu konpontzeko gauza izan ez garenaren erantzukizuna?

Errua dentsitatearena omen. Fermin Etxegoienek *Neurona eta zen-rona* irakurri genuenetik, badakigu hiltunen kantitateak hizkuntzaren kualitatea —eta ulermenak— sorrarazten duela. Nolanahi ere, gure txiki-tasunaz negar pixka bat egin ondoan, ez legoke gaizki kontuak eska-tzen hastea, sortu zenetik hogeit urte iragan direnean, erdararen nonahikotasun telebisibo itogarriari futbolarekin, pilota partida eten-gabeekin, umorezko telesail mutuekin eta dantza sueltoko txapelketen erretransmisio zirrargarrieekin erantzun nahi dion hedabideari. ■

HIBIKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Arbola gainian xoria...

Kantatzen zuen GUK taldeak *Aita Seme Laborari* kan-taldian, Baxe Nafarroa bereziki eta Zuberoa azaletik baten ere, ezagutzeko parada eman zidan. Hogeita hamar urte joan dira jada asteburu kantari haietatik, bide bihurrietatik herriz herri kantari korritzen genuen garai haietatik. Ez nuen laborari hitza ezagutzen, eta ordura arte ezagututako baserritar gipuzkoarrek ez zuten antzik laborari haue-kin. Hauek ez zuten tailerretan eta fabriketan beren ogibidea, baserria, etxaldea zuten tailer eta fabrika. Autoeraketaren mugak zituzten arazo, mintzagai, eta elkarren beharra eratu, azkartu, antolatu eta egituratu bizi esperantza: "Landaretik lore, loretik hazi, hazitik fruitua ta berriz hasi". ELB sortu zutenean, kantaldi haietako anitzetan ezagututako gazteak ikusi nituen bertan, aber-tzale euskaltzale militantziako lagun berberak. Bidea egiten ari ziren, behar pertsonalen bideratzeak kolektiboan zutela arrakasta izanen sinetsita. Joan igandean aurkeztu ziguten orain arteko bidearen helmuga, Euskal Herriko Laborantza Ganbara, bide berriaren hastapena. Buru soilduak, bilo xurituak, gerri puztuak, lunetak, ibilbidearen arrastoak. Ondorengoekiko transmisioaz dira arduratu. Beren lurra euskaraz mintzo zaizkigu. ■

Iñaki Barcena

EHUKO IRAKASLEA

Trenaren alde

NIGO AZKONA

TRENAREN DEKADENTZIA. "Aita, trenez etor zaitez". Hala zioen zuri-beltzeko telebista frankistaren iragarkiak, trenbidearen krisi sakona hasi zen unean, hain zuzen. Gure ume kontakizunetan RENFE (*Retrasos Enormes Necesitamos Fuerzas Empujan*) ospe txarreko konpainia zen eta TALGOko disceinatzailea faxisten aldera pasa zen traidorea. Talgoa aberatsentzako tren azkarra zen, baina automobila eta autopistak izan ziren trenaren ondorengo distiratsuak, aurrerakundearen sinbola bilakatu zirenak.

Azken 40 urteetan trenaren historia dekadentziarena izan da gure artean. Gainbeheran joan dira zerbitzuak eta ibilbideak, trenak garraio kolektibo moduan ez baitzuen malgutasunik, antza, pertsonen zein merkantzien garraio eskari hazkorri erantzuteko. Inor gutxi pentsatzen zuen denboraren poderioz, eta garraioa gizarte eta ingurumen arazo nagusizat jota, trenbidea garraibide ekologiko, seguru eta egokitzat berriz errebindikatuko zenik. Euskal Herrian XX. mendearen hasieran trenbide sare zabal bat zegoen, gaur baino askoz kilometro gehiagoz, meategi eta siderurgia negozioen bultzadaz etorria gehienbat, langile eta salgaiak batera mugitzen zituena eta Europa osoan erreferentzia eta ongi ezagutua izan zena.

TRENA HEGAZKINEZ MOZORROTUA. Alabaina; ez dut uste gaur egungo garraio alorreko agintari politikoei zein enpresari atzoko historia eta esperientziatik zer edo zer eredu garri ikasteko dutenik. Etorkizunari begira daudela dioskue eta etorkizuneko trena hegazkin baten mozorroaz jantziarik ekarri digute. Abiadura Handiko Trena gure geroaren funtsa dela diosku Alvaro Amannek, eta hamarkada luze baten atzerapenaz ailegatzen ez diren inbertsio multimilionarioei erreparatzen die, soilik.

Euskal Y-ak, Europarekin lotuko gaituen ikur berriak, hain garrantzitsua denez, ez du uzten beste zirrikitu edo errekurtsorik trenaren aldeko beste inbertsio edo planik egiteko. Erreparatu bestela, aurtengo EAEko aurrekontuetan eta ikusiko duzue trenbidearen

partidak ez duela inongo gehitzerik izango. Non gelditzen dira "trenaren aldeko" apustu estrategikoak? Hegazkin baten zarata eta berarekin denboraren konpetentzia dabilen AHT suntsitzailerik ez bada, ez da bestelako tren garapenik izango.

TRENAREN ETSIAK. Telebistan Amann triste eta haserre ikusi dugu. Legislatura honetan ere ez du lortuko bere proiektu izarra finkatzea. Simulazioak egin ditzake baina ez ditu bere planak aurrera eramateko errekurtsio ekonomiko zein politikoak lortu. Etsaiak ditu Bruselan eta Madrilan. Lehen PPkoek AHTrekin jokatu nahi zuten txanpon trukean eta oraingo koiunturan badirudi PSOEek eta Espainiako enpresariak ez dutela dirurik ipini nahi separatzekotan egon daitekeen lurralde batean. Alabaina, etsaiak ditu Euskadin ere. Hasteko bere gobernu kideak. Egia esan, epela izan da Madrazoren oposizioa Euskal Y-aren kontra, eta Intxaurragarena txepelagoa. Argi dago, ez batari, ez besteari AHTren proiektua ez zaiela asko gustatzen baina garraio jasangarriaren aldeko jarrera eta apustu sendoagoa edukiko balute, agian EAJk ordainetan prezio altua ipiniko lieke.

Bada dago egon, gure herrian, pitti-pittika loditzen ari den egitasmo anti-ekologiko horren aurkako oposizio zibila eta trenbide eredu berri baten alde elkarren artean ari direnak. Hemen berriz, euskal sindikalgiaren aportazioa ezinbestekoa izan dugu, nahiz eta kanpoan gelditu den talde bakarrak, betiko mesfidantzekin begiratu Trenaren aldeko Euskal Sare berriari. Garraio sare oso bat diseinatzeko premian gaude, ez pertsona eta merkantzien mugikortasuna azkartzeko eta handitzeko, noski, abiadura motelduz eta garraioa baretuz, bere eragozpenak eta kalteak gutxitu ahal izateko, baizik. Horixe dugu trenaren aldekoen apustua.

P. D. Urtarrilaren 29an Bilboko kaleetan eredu berri horren aldeko eszenifikazio bat egingo da. Ahal baduzu autorik gabe etor zaitez! ■

Epela izan da Madrazoren oposizioa

Euskal Y-aren kontra, eta

Intxaurragarena txepelagoa.

Argi dago, ez batari, ez besteari

AHTren proiektua ez zaiela asko

gustatzen baina garraio

jasangarriaren aldeko jarrera eta

apustu sendoagoa edukiko balute,

agian EAJk ordainetan

prezio altua ipiniko lieke

Antzerkia
*Cocidito madrileño*z
solasean Galder
Pérezekin

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Winston Arizmendi*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Autoan Telefonoz
"Esku libre"ko
telefonoak asko
despistatzen gaitu

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Hiru Truku Intuizioz eta xume

Duela hamaika urte aurkeztu zuen bere burua Hiru Trukuk. Euskal musikan klasikoak diren hiru musikarik osatu zuten taldea: Ruper Ordorika, Joseba Tapia eta Bixente Martínezek, hain zuzen. Taldearen izen bereko lehen disko hartan argi utzi zuten proiektuaren helburuetako bat kanta zaharrak berreskuratzea zela. Bai estreinako lanean eta baita bigarrenean ere, *Mendebaldeko euskal baladak* izan zituzten ardatz. *Hiru Truku II* deituriko lana argitaratu zutenetik zazpi urte pasa ostean, dagoeneko zuzenean aurkeztzen dihardute CD berria: *Nafarroako kanta zaharrak* (Metak). ➤➤

«Ez duzu lurralde asko hemen dugun entzulea»

Joseba Tapia, Bixente Martínez eta Ruper Ordorika.

➤ Taldeak berehalakoan identifika-
garria den estiloa lortu du. Horrez gain,
ikerketan eta kultura zabaltzen lan apar-
ta egin dute. Hona hemen trukurik
gabeko galderoi Ordorika, Tapia eta
Martínezek emandako erantzunak.

Euskadi Gazteako Top Gaztea zerrendan izan da
asteotan *Alejo*txo kanta. Hiru Trukuk egiten duen
musika, ordea, ez dator bat irrati kate publikoak
eskaintzen duenarekin. Zein da kanta honen
sekretua?

Jakin dugu, bai, *Alejo*txo asko eskatzen dela.
Alde batera horrek baieztatzen du guk kantat-
dian ikusten duguna: era guztietako entzuleak
etortzen direla eta interesatzen direla gure ema-
naldiekin. Bestaldera, musikari guztiok izaten
gara kritikoak komunikabideekin, oro har. Eus-
kal musika nola tratatzen den eta, kasu honetan
bereziki, kantu zaharraren tokia zein den ez

JON GURRUTXAGA

Argazkiak:
Gorka Salmeron

dago batere argi. Joera handia dago komunika-
bideetan halako musikak bazterrean uzteko
gaur egungoak ez direlakoan, behar bezain
homologagarriak edo ez direlakoan. Gure
artean, esaterako, maiz eztabaidatzen dugu
irrati eta prentsaren aurrean hartu beharreko
jokabideaz... eta ez da gure esku *Alejo*txo
zerrendetan sartuko den ala ez... Behin sartuz
gero jendeari gustatzea ez da harrigarria. Gure
esperientzia beretik esan dezakegu kantu hauek
badutela gauza berezirik eta ederrik eta gu
horixe ematen saiatzen gara.

Tradizioa dakarzue musikaren bidez eta tradizioa
gazteok jasotzea ezinbestekoa da iraun dezan.
Gazteok jarraitzen al dugu Hiru Trukuren musika?
Ez zaigu iduritzen gazteek multzo homoge-
neoa osatzen dutenik. Beste alor eta adinetan
bezala musikaren alor honetan ere badaude era
askotako gazteak: musika batere maite ez dute-
nak, heavy maite dutenak, Bisbal maite dute-
nak eta baita Hiru Truku maite dutenak ere.

tan topatuko en maila»

Musika jakin baten estimazioaren gorabeherak guk gehiago lotzen ditugu prestigioaren inguruko burutazioekin. Jende askorentzat kantu zaharra zerbait pintoreskoa da: ondo egongo da baina txokoan gordetzeko, igande goizetarako eta gastronomia azoketarako. Maila zabala-goan euskal musikarekin gertatzen da gauza bera. Eta ez da esan beharrik gazteak direla merkatuaren presioa zuzenen jasotzen dutenak eta gazteei zuzendutako irratiak eta abar. Gehien-gehienetan, salbuespenak salbuespen, zuzen-zuzen sartzen dira kontsumoaren aldeko katean.

Dena den, honetaz guk asko ikasi dugu Hiru Trukurekin. Euskal Herrian zaletasun handia dago herri musika zaharrarekin eta ez da adin batera mugatzen. Ez duzu lurralde askotan topatuko hemen dugun entzuleen maila.

Ohitura izan da bertso eta olerki zaharrak folk formatuan eskaintzea. Tradizioa jasotzeko estilorik egokiena berau dela uste al duzue?

Geure modura ematen ditugu kantuok. Ez dugu uste tradizioa hor nonbait geldirik dagoen ezer denik baizik eta etengabeko aldaketan heldu zaitza. Hiru Trukuk bere gustuz ematen ditu pieza hauek eta parte hartze horretan gozatu du. Nork bere bidea. Dena da zilegi eta hemen denetarik egin da musika tradizionalan oinarrituta, baina guk era batera nahi dugu.

“Guk xumetasunean aurkitu dugu modu egokia kantu hauen mundua hobekien adierazteko. Sofistikazio harmonikoetatik eta bertuosismotik ihes egiten saiatu gara kantua ahal den gordinen gera dadin”

Zuk diozu ohitura izan dela folk formatuan ematearena, baina guk uste dugu aski gauza modernoak dela musika tresna akustikoekin-eta aritzea. Gurean abesbatzak eta konpositore klasikoak aspaldian hasi ziren halako eginkizunetan, halako erromantizismo musikalaren ondorioz (Guridi, Aita Donostia...) Kantu zaharrak eta doinu tradizionalak gaurko moldekin ematea nahiko gauza berria izan da eta doinu tradizionala oinarrituriko lanak alor guzietan entzuten ahal dira: jazzean, garaikidean, rockean... Zenbat aldiz ez ote den sampleatu Maurizio eta Leonen alboka eta ahotsa rock taldeen grabaketetan! Hori bai, sarritan maila sinboliko hutsean gelditzeko.

Zein pauso ematen dituzue olerki bati musika jartzerakoan?

Lehenengo, gustuko olerkia topatu edo sortu behar da, noski. Hiru Trukuren kasuan, kantutegi bat, altxor bat deskubritu genuen hemen eta han eta horren inguruan hasi ginen lanean. Intuizioak eta norberak duen esperientziak lagundu digu guztia atontzen: doinuak hautatu, pasarte musikalak asmatu... Zaila da teorizatzea doinuei buruz, hamaika ideologia dagoelako gai honen inguruan. Zer esanik ez moldaketei buruz, musika janzkera,

instrumentazioa... Guk xumetasunean aurkitu dugu modu egokia kantu hauen mundua hobekien adierazteko. Sofistikazio harmonikoetatik eta bertuosismotik ihes egiten saiatu gara kantua ahal den gordinen gera dadin. Garai batean instrumentazio oso xumeak lagunduko zituen seguruen. Gure hautua ideia horri jarraitzea izango litzateke beraz.

Zein izan ohi da publikoaren erreakzioa Euskal Herrikan kanpo aritzen zaretenean? Disko berriarekin atzerrira joateko asmorik?

Zoaz Tunisiara Lumarekin

Otsailaren 15ean, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekariak 2 lagunentzako astebeteko Tunisiara bidaia zozketatuko du bere harpidedunen artean.

Egin harpidetza eta parte hartu zozketan.

Harpidetzak: 943 37 15 45, www.argia.com/luma, luma@argia.com

Luma + lumate
haurrentzako gehigarria

Batez ere diskoa argitaratzea izan da gure lehen asmoa eta ondoren Euskal Herriari ezagutzera ematea. Zentzu gehien hemen dutelako kantu hauek eta ederrak dira kantatzeko gainera. Guk gozatu egiten dugu emanaldietan eta *feed back* nabaria da entzulearekin. Kanpoan noizbehinka eman ditugu kontzertuak eta ondo asko hartu gaituzte. Hala ere, folk jaialdi handi horiek interes komertzialagoak dituzte eta jende asko biltzeko izarrak behar izaten dituzte. Estilo aldetik exotikotasuna eta birtuosismoa nahi izaten dute, espektakulo deigarriak dituzte maite. Jendea aho zabalik uztea da musikarien eginkizuna.

Hala ere, parekotasun handiak daude Hiru Trukuren kantutegian Europako beste herrialdeetako kantu zaharrekin, bai gaietan eta baita kantatzeko moduan ere, garai bateko bizimodua, pentsamendua, kezak agertzen dira kantu hauek eta jende askorengan pizten du interesa mundu hark. Gudan ere nabaria da zaletasun hori. Gustatzen zaigu aurrekoen kezak eta pozak gureganatzea, berri- tzea. Azken batean gaur egunekoetatik ez dira horrenbeste aldentzen. Eta ikuspegi berriak eskaintzen dizkigute gainera gure gaurko mundurako.

Euskal folka Euskal Herritik kanpo bertan baino baloratuagoa dagoela entzun nion behin musikari bati.

Askotan gertatzen da, bai, kanpotik datorrena nahiago izaten dugula hobe den ustetan eta bertakoak ez digu atentziorik eman ere egiten. Hala ere, Hiru Trukuren kasuan ezin esan dezakegu horrelakorik. Euskal Herrian sentitu izan dugu berotasun gehien. Gure emankizunetara jende asko dator eta gurekin batera gozatzen duela ematen du gainera. Gu eginahal guztian aritzen gara, ditugunak emanda, falta txikiarik ere ez egiteko. Kantu hauek guztionak dira eta aldaera on bat osatzea izaten da gure erronka, aldiro kantuei mami guztia atera nahian. Ez dugu beti lortzen baina gehienetan konforme xamar gelditu ohi gara. Katalunian maite gaituzte baina Espainian gure lagunei gero eta gehiago kostatzen zaie gure kontzertu bat antolatzea. Ezagutzen ez bagaituzte ere gorroto gaituen jende asko dago hemengoak garelako eta "vasco" izena dugulako. Bestela, atzerrian ez dugu horrelako arazorik.

Antzinako kantak berreskuratzea al da Hiru Trukuren baldintzetako bat ala zuen hitzez osatutako lanik argitaratzeko aukerarik ikusten al duzue?

Bai aurreko bi diskoetan, bai oraingo *Nafarroako Kantu Zaharrak* honetan ere, Hiru Trukuko- ok beti elkartu gara errepertorio zehatz baten

inguruan. Kantu hauekiko zaletasunak batu gaitu, eta kantu hauek eman digute bidea eta aukera diskoak eta kontzertuak osatzeko, kantu hauekiko gure zaletasunari irteera emanez. Hiru Trukutik aparte, hirurok sarri egon gara azken urteetan harremanetan, gure beste proiektuetan elkarrekin kolaboratzen.

Etorkizunean zer egingo dugun? Auskalo! Baina Hiru Truku bezala nahiko seguru esan dezakegu zerbait gehiago egitekotan beti izango dela modu horretan, kanta jakin batzuen inguruan.

Kanta ezezagunak bildu dituzue disko berrian, beste hainbat, ahoz aho mantendu dira (Oi Peio Peio, Haika mutil...) A capella edonon kantatzeko joera hori galdu dela uste duzue?

Tabernetan eta kalean kantatzeko ohitura galtzen joan da azken urteetan, Hegoaldean ia erabat, Iparraldean ez hainbeste. Iparraldeko barnealdean oraindik mantentzen da leku askotan kantatzeko ohitura, tabernetan-eta. Gure teoria

batek dioenez, hau honela da Hegoaldeko taberne- k musika oso bolumen altuan jartzen dutelako eta Iparraldeko ostaluetan askotan ez da egoten musikarik ere. Ez genuke nahi, baina modernitateak – gure uste apalean askotan gaizki ulertua denak– horrelako galere- tara eramaten gaitu. Kantu zahar- rak bere garaian ez ziren ikuski- zunen osagarri, baizik eta jende guztiaren espresio- bide, elkarrekin ematekoa. Hori gaur galdu da eta

kantu zaharra beste modu batean ulertzen du gizarteak, pasatako garai batzuen oihartzuna bezala eta ikuskizun baten barruan.

Kopla edo bertso eran abestuak daude kantak. Bestelako modulazio zein tempoekin kantatzeko grinik ez duzue izan?

Kantu hauek normalean beti izan dira *a capella* kantatuak, beraz, musika laguntzarik gabe, eta erritmikoki oso modu librean. Baina kanta hauek instrumentuekin ematen direnean beti egiten da nolabaiteko kantuen "zibilizazioa", onerako eta txarrerako. Lehen modu librean ematen zena orain harmonia eta erritmo baten barruan sartzen bada, nolabaiteko "estandarizazioa" edo "normalizazioa" ematen zaio kantuari. Hiru Trukukook instrumentu akustiko gutxiarekin jantzen ditugu gure kantak, honela maite dugulako, eta gure mentalitate moderno- arentzat kantak honela ematea "puruago" ematen du, baina, egia esanda, aldaketarik funtsez- koena kanta hauek harmonizatzean eta erritmoan sartzean ematen da, ez hainbeste gitarra akustiko edo elektriko batekin erabiltze- gatik. ■

Galder Perez, *Cocidito madrileño* antzezlanaren gidoilaria eta aktorea.

«Desdramatizatzea da barre egitea»

Saltsa askotako sukaldari izatea gustuko duen horietakoa da Galder Perez. Gilkitzaro Antzerki Taldeko kide eta gidoilaria da. Astebururo, *Siete calle del Trinkete* aurkezten du Radio Euskadin Ane Zabalorekin batera. Burbujas antzerki taldearentzat *El Jardín de las Cariátides* lana sortu berri du. Hori gutxi balitz, azkenaldian, lapiko handi batean du sartuta burua: Glu Glu taldearen *Cocidito madrileño* antzezlanean. Madriliko esatariek botatako astakerien kontura barrez lehertzeko aukera ematen du *Cociditok*. Irratsaio famatuan oinarritutako eltzeko gozoa nola prestatu duten azaltzeko eskatu diogu Perezi.

Eskarmentu handia duzu bai irratian bai antzerkian ere. Halere, erronka behar du izan irratsaio hau taula gainera eramatea. Nola gauzatu zen?

Niri Toño Pintok, Glu Glu antzerki taldeko ekoizleak deitu zidan. Berak aspalditik omen zuen ideia baina 2004ko udaberrian proposa-

**EIDER
GARAIKOETXEA**

Argazkiak:
Iñigo Azkona / Glu Glu

men serioa egin zioten. Javier Vizcainok ez ei zuen egin nahi, oso zaila ikusten baitzuen. Niri proposatu zidaten egokitzen gitea eta hala nahi izanez gero, aktore ibiltzea. Ondoren, Eloi Beato zuzendariarekin eta gidoilariarekin bildu nintzen eta orduan hasi ginen lanean. Diozun eskarmentu hori oso

baliagarria izan da; *Cocidito madrileño* antzezlanaren irratia programa ere bade-lako.

Beldurra eman behar du hainbesteko arrakasta izan duen irratsaio baten egokitzapena egiteak.

Zentzu batean bai, baina baditu abantailak. Jendeak badaki zer den *Cocidito madrileño* irratiaren, baina antzerkian ez. Galdetzen ziguten: zer arraio eramango duzue oholatza gainera? Guk asmatu behar genuen formula; sortzaileak gu ginenez horrek konfiantza ematen du. Nik gainera, oso gustura egin dut lan Eloi Beatoarekin, ezagutzen nituen berak aurretik egindako lanak, Sobradumekin-eta... Harekin lanean hasi nintzenan pilo bat lasaitu nintzen. Berak oso argi zituen gauza asko: komedia izan behar zuela, irrati-korteak atalka banatu behar genituela... Lanean hasi ahala konturatu nintzen lana oso ondo zihoala, ondo aterako zela, eta lasaitzen joan nintzen.

Javier Vizcainok 3.000 irrati-korte eman zizkizuen, aukeratu beharra zegoen...

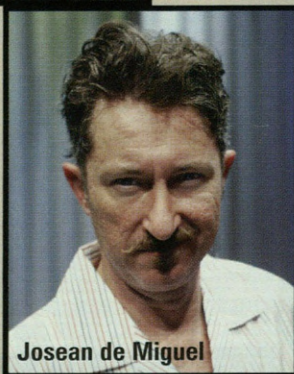
Hautaketa egiten oso ondo pasa genuen, gaika banatu genituen eta gai bakoitzetik onenak hautatu. Kasu honetan zeintzuk dira onenak? Bada astakeria handienak. Ez genuen nahi gai garrantzitsurik edo pertsonaierik kanpoan gelditzea eta beldur hori genuen. Gure zoritxarrerako, gauza asko kanpoan geratu dira: erritmoa mantendu behar da, ildo jarraitu... Korte batzuk gogorregiak ziren, gainera.

Espainiako Estatuko tertuliakideek esaten dituzten izugarrikeriekin tragedia ere egin zitekeen.

Nik uste badituela, eta handikeriarik gabe diot hau, antzerki dokumentalaren ezaugarriak, errealitatean esaten diren gauza batzuk erakusten ditugulako. Tragedia bat ere bada, azkenean oso gauza serioen inguruan ari gare-lako. Dena dela, tragedia handiena honakoa da: zer nolako lasaitasunez esaten dituzten gure herriaren inguruko gauzak. Denok ezagutzen ditugu gure herriaren arazoak, egoera, eta horren aurrean, astakeriak esaten dituzte, askatasun osoz, gainera; hori tragedia da. Bada gehiagorik, guk badakigu zer dugun hemen baina Espainiako Estatuan tertulia

Gorka Aginagalde

Josean de Miguel

Galder Perez

Ramon de Castro

Gurutze Beitia

horiek eman ematen dira, eta hangoek duten informazio bakarra, askotan, hori da. Nolanahi ere, guk badakigu zer dagoen eta eurek esandakoarekin alderatuz, komedia sortzen da. Hori da azken batean, Vizcainok programa sortzean izan zuen asmoa: tragediatxo horrekin barre egitea.

Euskal gizartearen kontura ere barre egin duzue, baina.

Betiko kontua da, baina egia da, besteen lepo barre egiteko zure buruaz barre egiten ikasi behar duzu lehendabizi. Hori hasieratik geneukan argi, gure kontura barre egin behar genuela: herri moduan ditugun ohiturekin, hemen gertatzen diren gauzekin... Finean, desdramatizatzea da barre egitea, guk ere komiko bihurtu nahi genuen hori guztia. Haiek ere, dena den, oso komiko bihurtzen dute dena; ez da hain zaila izan.

Gidoia zabalik utzi duzue. Zergatik?

Gaurkotasanak asko agintzen duelako, komedia politikoa da gurea eta politika egun batetik bestera aldatzen da, bereziki hemen. Orduan, beharrezkoa zen eszenatxo bat zabalik uztea azken asteetan gertatutakoa sartu ahal izateko, tira, gertatutakoa baino, jazoera horien inguruan esandakoak. Guk harreman zuzena dugu Javier Vizcainorekin, berak esaten digu astero zer duen. Sartu genuen azkeneko gauza sukaldariena izan zen, astero-astero astakeriak esaten dituzte baina den-denak ezin ditugu sartu. Jendeak erraz identifikatu behar ditu. 2000ko irrati-korteak ere badaude, eta gaurkotasuna dute.

Javier Vizcaino, irratsaioaren sortzailea, sinesgaitz zen hasieran. Nola hartu du oholatza gainera?

Gidoiaren lehenengo bertsioa irakurri zuenean harri eta zur geratu zen, ez zuen halakorik espero. Nik azalduta nion kontua, baina berak ez zuen ondo ulertzen. Entseguak ikusi zituenean barre egin zuen! Nik uste oso pozik dagoela. Bera ere oso harrituta geratu zen irratsaioak arrakasta izan zuenean, gauza bera gertatu zitzaion liburuarekin eta orain antzezlanarekin.

Protagonisten iritzirik heldu al zaizue?

Ba memento ez dakigu ezer, tamalez. Nik behintzat gogoan dut zerbait entzuteko, azken batean eurak direlako protagonistak, eurei

esker sortu dugulako antzezlan. Dena den, izenik ez dugu esaten eta esatariak ateratzen direnean fikziozko izenak erabiltzen ditugu, agian horregatik...

Koktel ederra da *Cocidito madrileño*: 70 pertsonaia, 50 eszena, irratikorteak zuzenean... Bai, oso antzezan azkarra da, hori zen

“Antzezlanakomedia da baina tragediatik ere badu, tertuliakideek esaten dituzten gauzak oso gogorrek direlako”

hasierako asmoa. Nik uste jendeak ez duela astirik dena barneratzeko, horregatik, askok eta askok obra bigarrenez ikusi nahi dute, gauza asko oharkabeen joan zaizkielako. Guretzat lan handia da, kontzentrazio handikoa. Gainera, aktore bakoitzak 15 roletik gora egiten ditu, nik neuk 20 ditut... Pertsonaiatik pertsonaiara izaera, fisikoa, arropa... dena aldatu behar duzu, zoramena da, baina, era berean, polita.

Madrilgo tertuliakideak, bor-bor

Tolosako Leidor antzokian estreinatu zenetik, arrakastatsu dabil Glu Gluren antzezlan. Oholtzaratu duten guztietan "Ez dago sarrerarik" oharra jarri behar izan dute antzokiko atean. Radio Euskadiko *Mas que palabras* saioko izen bereko atala du oinarri antzezanak. Bertan, Espainiako Estatu-ko hainbat irratik katetan tertuliakideek Euskal Herriari buruz esandako "harribitxiak" aieratzen dituzte. Euskara, homosexualitatea, ikastolak, eliza edo herri kirolak bezalako gaiak astintzen dituzte Ramon Castrok, Gorka Aginalgaldek, Gurutze Beitiak, Josean de Miguelek eta Galder Perezek haragitutako pertsonaiek. Jakiak, baina, iraungitze-data du; antzerki-bira hilabete batzuetara mugatu dutelako Glu Glukoek. Estreinaldi ofiziala Bilbon egingo dute otsailaren 14an baina aurretik Leioan –urtarrilaren 28an–, Oñatin –otsailaren 4an– eta Barañainen (11n) izango dira. On dagizuela!

Ikusiko al dugu *Cocidito madrileño*ren bertsiorik euskaraz?

Ezinezkoa da, pena handia ematen badit ere. Lanaren erdia irratikortetatik atera dugu. Tertulietan esandako horiek gaztelaniaz dira, hitzez hitzekoak, eta ezin dugu solasaldietatik ateratako ezer aldatu; ezin ditugu euskarara, berdin frantsesera, edo ingelesera itzuli. Nahigabea ematen dit hain leku handietan egotea eta antzezlan euskaraz ez izatea. Pena da arrakastatsua den obra bat erdalduna izatea.

Ba al da Espainiako Estatuan taularatzeko asmorik?

Primerakoa litzateke Madril en egitea. Katalunian aukerak egon daitezke, oraindik ez dakigu. Dena dela, uste dut Madrilera joatea oso gauza garrantzitsua izango litzatekeela, madrildar guztiak ez direlako berdinak, askok badakite zer ari den gertatzen. Bestalde, han egon diren artista askori gertatutakoa, musikariei gertatutakoa, gogoan izateko balioko luke. ■

ARTEZ

arte eszenikoen aldizkaria

**zortzigarren urteurrenean
itxuraldatuta**

Urte osoko harpidetza (12 ale): 30€ BEZ barne – Iparraldean 58€ BEZ barne

Elizburu kalea 3 - 48230 Elorrio - tel. 946 583 082 - fax. 946 231 886 - www.artezblai.com - artez@artezblai.com

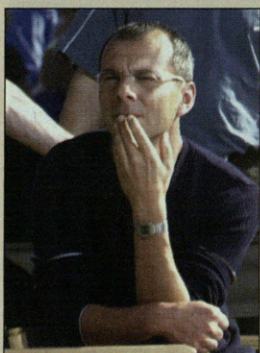

Ezpalak

ERREDAKZIOA

Euskal Kultur Erakundearen 2005eko asmoak

120 EKIMEN, 54 elkarte eta 803.000 euroko aurrekontua. Horixe zenbakitan EKEren 2005erako aurreikuspena. Egitasmo horren barnean *Batek Mila* egitasmoa da garrantzitsuenetakoa. Proiektu horrek biltzen

du adibidez, kultur ohituren inkesta. Dagoeneko Euskal Herrian 1.600 galdeketatik egin dituzte eta emaitzak uda hasi aurretik emango dituzte. Zenbait artista bildu eta ikuskizunen bat sortzeko gogoz ere badira eta Biarritz Baleta, Musika Eskola, Scene Nationale-a, Theatre de Rivage eta euskal artistak bilduko dira.

Euskal kondairak taularatzeko ardura izango dute Thierry Malandain (argazkian) eta Pascale Daniel Lacombe.

Gipuzkoako arkitektura 1850-1960

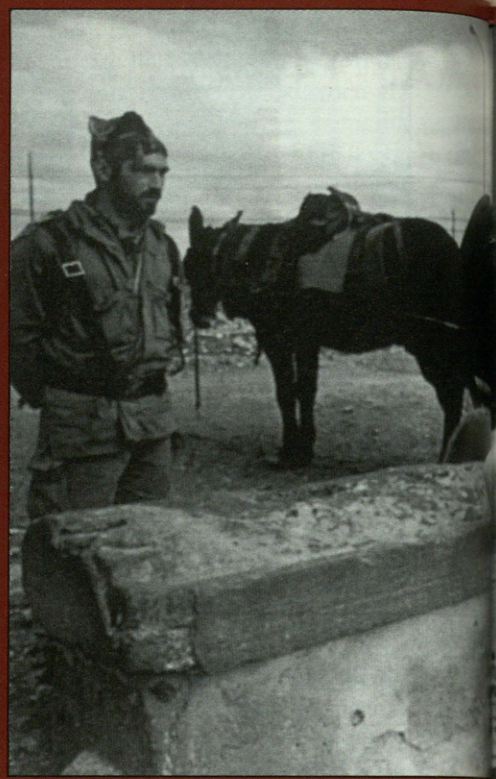
GIPUZKOAREN GARAPEN URBANOA "oso orekatua eta asko eraberri-tua" izan dela esan dute *Gipuzkoa. Guía de arquitectura 1850-1960* liburua argitaratu dutenek. Lan hau Artearen Historian doktorea den Ana Azpirik koordinatu du eta Gipuzkoako Foru Aldundiko arkitekto talde batek eta Euskal Herriko Arkitektoen Elkargoak egin dute. 1850 eta 1960 urte arteko arkitektura-lan adierazgarrienak aukeratzen saiatu dira egileak eta argazkien ondoan azalpenak eman dituzte. Hala

Iñaki Aldekoa EHUko irakasleak honakoak esan zituen *El País*: «Ni harrituta geratu nintzen behin Majisteritzan euskal literaturari buruzko ikastaroa ematen ari nintzela. Ikasleei galdetu nien: nor da Lizardi? Ez zen talde handia baina inork ez zekien. (...) Zuk imajinatzen duzu Frantziako ikasle bat Lizeoa amaitzean Victor Hugo eta Vodelaire nor diren jakin gabe eta haien bertso batzuk jakin gabe?».

Iñaki Askunze jazz musikariak zera adierazi zuen *Gara*: «Musika, zinema, literaturari...

dagokienez garai nahiko erosoak bizi ditugu. Hanburgesa kontzetua da, sabela edo belarriak lau topikorekin bete eta haratago ez joatearena. Hortik aurrera jazza topatzen duzula, bada, ederki. Musika eskimala dela, ederki baita ere. Bisbal? Ez, mesedez».

Txuma Murugarrenek ere musika izan zuen hizpide *Berria* egin zioten elkarrizketan: «Prezioak merkatu behar dira, modu erradikalean, bestela ez dago zer egini. (...) Gehienez 10 eurotan izan beharko lukete diskoek eta, nire ustez, 8 eurotan ere sal daitezke diskoak, dirua irabazita».

Rafael Moneo Espainiako Arte Ederretako Akademiako kide izendatu berri dute. 1997an izan zen aukeratua eta orain Julian Cano Lasso arkitekto zenduaen lekua beteko du.

Juan Carlos Perezek *Hiriko istorioak* izeneko proiektua jarriko du martxan udaberriari. Azken urteetan konposiziora dedikatu bada ere, Perezek 2001ean eginiko emanaldi batzuetan erabilitako formula berreskuratu nahi du. Orduan, Gonzalo Tejada kontrabaxua eta Gernan Irazoki bateriarekin batera aritu zen. Hainbat kontzertu eskainiko ditu udaberriari eta emanaldi horietan zuzeneko disko bat grabatu nahi du.

Nabarraldek www.nabarralde.com web orrialdea berritu du. Hemendik aurrera eguneroko berrituko dute. Helburuetako bat sarean irizti egunkaria sortzea dela diote koordinatzaileek.

Sorñe Unzueta

Utarsus poeta eta Emakume abertzale Batzako kidea zendu berri da. Unzuetak euskal poesiak 36ko Gerra aurretik bizi izan zuen loraldian parte hartu zuen.

Trantsizioaren begia

Salamanca eta Istanbuletik pasa ondoren, Donostiara iritsi da "En el umbral del cambio" Paco Elvira argazkilari kataluniarraren erakusketa, Amarako Ernest Lluch Kultur Etxera. Izenburu horrekin, argazkilariak 70eko hamarkadan eta 80koaren hasieran, Espainiako Trantsizio garaian beraz, egindako 50 argazki inguru bildu ditu. Trantsizio politiko garaiko argazkietan hala ere, politikak baino, gizarteak, biztanle anonimoei dute protagonismoa. Horren lekuko alboko argazkia, Elvirak 1982. urtean Huelvako meatzarien itxialdian ateratako irudi hunkigarria.

ere, ez dute testuingurua alboratu. XIX. mende erdialdeko suspertze ekonomiko, demografiko eta industrialarekin abiatu eta XX. mendeko 60ko hamarkadako industrializazioaren garai oparorako bidea egin dute. Eraikin bakoitzaren ezaugarriak eta eraikitako garaia hobeto ulertzeko lagungarriak ditu beraz liburuak.

Arcon Euskal Herriko zazpi galeria

289 GALERIA bilduko dira Madrilén otsailaren 10etik 14ra. Horietako zazpi Euskal Herrikoak: Bizkaiko Windsor Kulturgintza, Colon XVI eta Vanguardia, Gipuzkoako Altzerri eta Dieciseis, Nafarroako Moises Perez Albeniz eta Arabako Trayecto. Bizkaiko Foru Aldundiak Arte Eder museoaren, Guggenheim-en, Rekalde aretoaren eta Bilbo Arte Fundazioaren eskaintza ere eramango ditu.

Totem komiki dendak 25 urte

BILBON dago Totem komiki denda eta Conchita Ciruelos eta Jose Maria Boulandierrek ireki zuten duela 25 urte. Komiki argitaratu berriak, atzeratutako aleak, erabilitakoak eta katalogotik kanpo geratu direnak saltzen dituzte. Abentura, erotika, umorea, fantasia, underground, politika... gaitzat duten komikiak dira apaletan. Alabari dendan lekukoa pasa dion Conchita Cirulosek nabarmendu du etorkizuneko merkatua euskarazko haurrentzako komikigintzan dagoela.

Totem komiki denda Conchita Ciruelos eta Jose Maria Boulandierrek ireki zuten. Orain, alaba Mariolak du dendaren ardura.

M. DEL VALLE / ARGAZKI PRESS

Iparraldeko bertso

kanporaketa. Euskal Herriko Txapelketarako bi ordezkari aukeratzeko, kanporaketa jokatu zen urtarrilaren 18an, Donibane Lohizumen. Amets Arzallus eta Miren Artetxe geratu ziren aurrena eta bigarren, eta beste lau lehiakideak Eneritz Zabaleta, Xumai Murua, Fermin Mihura eta Egoitz Zelaia izan ziren. Bi sailkatu hauei Sustrai Colina batuko zaie Txapelketa Nagusiko finalerdietan eta hiruko honekin, Iparraldeak ordezkaritza sendoa du aurten. Aurrera begira, Iparraldeko Lehen Txapelketa noiz antolatuta aztertzen hasi da Bertsularien Lagunak Elkartea. Eskoletan trebatzen ari diren gazteak eta plazan dabilzanak batuta, 15 bertsolari inguruko talde ederra kontatu daiteke. Kopuruz nahikoa izatea, eta Iparraldean euskarak duen egoera larria dira epe laburrean antolatuzera bultzatzen dituztenak, eta aldiz, bertso-lari gazteei heltzeko denbora gehiago uztea da tarte luza dezakeen arrazoia.

Guggenheim eta Artiumen "arrakasta" iazko urtean.

Guggenheim museoak 909.144 bisitari jaso zituen 2004an, aurrekoan baino %7 gehiago. Artiumi, aldiz, kopurua txikitu zitzaion urte batetik bestera, eta 87.500 pertsona hartu zituen. Arrakasta, ordea, helburuen arabera dela eman du aditzera Berrian Javier Gonzalez de Durana, Artium museoeko zuzendariak: "Munduan bi ildo daude. Batetik, ekonomiaren traktorea izateko bokazioa duen museoa dugu. (...) Beste museo batzuek beste ildo bat aukeratu dugu. Beharrezkoa egiten dugu, nahiz egiten den unean gutxiengo batek soilik ulertu. (...) Badira gauza beharrezkoak, eta badira errentagarriak izateko komeni direnak".

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Nafarroa Oinez 25 urte

Batzuen Artean

INÍGO ARITZA IKASTOLA,
ALTAFFAYLLA KULTUR
TALDEA

101 or. + CD + DVD
20 euro

Nafarroa Oinez urtez urte

Nafarroa Oinez jaiaren 25. edizioa ospatzeko Inígo Aritza ikastola eta Altaffaylla kultur taldearen artean argitaratu den bilduma honetan, *Nafarroa Oinez*-ek izan dituen logotipo guztiak aurki daitezke, hala nola ospatu den bakoitzeko sortu izan diren abestiek eduki izan dituzten hitz denak ere. Eta horiez gain, *Nafarroa Oinez* bakoitzari Castillo Suarez idazleak eskaintzen dion testua —euskaraz eta gaztelaniaz—, gehi Jose Mari Morcillo marrazkilariaren ilustrazioak koloretan eskaintzen dira. CDan, berriz, *Nafarroa Oinez* dela-eta kaleratu diren kantu guztien bil-

duma jaso dute, eta DVD-an, Nafarroako ikastolen aldeko jai hau egin bakoitzean editatu diren bideoklip eta iragarkien bilduma. |

Esne katilu batean ezkutatu egiten zen neska

Javi Cillero Goiriastuena

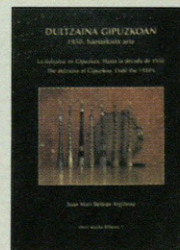
AIZKORRI
87 orrialde
7,50 euro

Bere senera etorri arte gauzetan ezkututzen zen neska

Guraso langile baten alaba izateak bere gorabeherak ekarri zizkion Javi Cillerok sortutako *Esne katilu batean ezkutatu egiten zen neska*. Izan ere, ikasi eta zine zuzendari izan nahi zuen hazitakoan berak, jakinik bere aitak hamasei urte bete orduko lanean jarri nahi zuela. Aitarekin etengabe eztabaidan ez aritu behar izateko era, eskolan nota onak atera eta beka mantentzea zen, gustura egiten zuen gauza, eta aitaren haserre saihesteko, irudimenaren laguntza: txiki-txiki egin eta gauzetan ezkutatzeara. Azken afizio honek, ordea, bazituen bere desabantailak, eta badaezpada, isilean gordetzea erabaki zuen; psikologo harroputzari ez zion aitakuko, behintzat! Heltzen lagunduko zioten adiskideak egin zituen arte. |

Dultzainaren his- toria Gipuzkoan

Oiartzungo Herri Musikaren Txokoak sortu zuen *Herri Musika Bilduma*, euskal herri musikaren alor batzuk ezagutzera emateko asmo sendoarekin. Eta hain zuzen ere, bilduma horrek plazaratutako aurreneko liburua da Juan Mari Beltran Argiñenaren *Dultzaina Gipuzkoan. 1950 hamarkada arte*. Juan Mari Beltran Argiñenak aurrera eramandako ikerketa honen helburua dultzainak eta dultzaineroak Gipuzkoan eduki duten lekuari buruzko berriak ahalik eta modu zabalenean jaso eta biltzea izan da, soinu-tresna honen inguruko hainbat osagai bat eginik bere iragana aztertu eta argitu nahian. Datuak, beste ikertzaile batzuk egindako lanetan aurkituak, eta azken dultzaineroek —edo hauek ezagutu zituztenek— egileari eman dizkietenak dira. |

Dultzaina Gipuzkoan. 1950 hamarkada arte

Juan Mari Beltran

HERRI MUSIKAREN
TXOKOA
447 orrialde
25 euro

Sexu gunea aztergai

Artelekuko aldizkariaren 54. zenbakian, sexu gunea berriro politizatzea gaur egungo jardura artistikoetan daukate aztergai, *queer* teoriak eta praktikek nortasun, genero eta sexu ezberdintasunean izan duten eragina, alegia. Horri lotuta plazaratzen dituzten lanen artean, Terre Thaemlitz-en *Ez naiz lesbiana!*, Itziar Okarizen *Garuna muskulu bat da*, Beatriz Preciadoren *Género y performance*, Hans Sheirlen *Arteak haurdun utzi du lurra*. *Mundu trans... bat*, Cecilia Barri-garen *Nitaz geratzen dena*, eta Laura Cottinghamen *Zenbait ohar lesbianismoaren inguruan* daude. Bestalde, aldizkari berean aurki daizteke ere Susana Blasen *Ulrike Ottinger*, Kebir Sabar-en *Route 181* edota Ana Arregiren *Gaixotasun bat daukat: bizkuntza ikasten dut beza-lako lanak*. |

Zehar

Batzuen artean

GIPUZKOAKO FORU
ALDUNDIA
68 orrialde

Narrazioak eta olerkiak. R. Mª Azkue saria

Batzuen artean

BBK FUNDATZIOA, EUSKALTZAINDIA

122 orrialde
3 euro

Gaztetxoek 2003an eskuratutako sariak

Euskal eskoletako umeak literaturgintzara bultzatu eta euren artean irakurketa indartzeko asmoz Bilbao Bizkaia Kutxa Fundazioak eta Euskaltzaindiak urtero antolatu ohi duten R. Mª Azkue sarietan, 2003an irabazle gertatu zirenen lan guztiak jasotzen ditu liburu honek. A mailan, 12 urte dituen Hazparneko Enma Aristeguiaren *Tikot Orzatzatzen* historia narrazioak eta 13 urte dituen Hodei Balantzategi arrasatearraren *Denbora* olerkiak eskuratu zuten lehenengo saria. B mailan, berriz, Pasai Donibaneko 17 urteko Ane Arbillaga Etxarriren *Amildegia amaieran* narrazioak eta 16 urteko

Amets Zuazo Garmendia irundarraren *Teilatuan kontatzen nizekizun ipuinak* olerkiak. I

Neskato adoptatu baten zuhaitz genealogikoa

Xosé A. Neira Cruz idazle galiziarrek sortu eta Jokin Mitxelena marraztutako *Alaba adoptatua naiz. Eta zer?* kontakizunak jatorri txinatarra duen eta gurasoak hemengoak dituen neskato baten gorabeherak azaltzen ditu. Arazo berezirik gabe bizi zen Lu, eskolan maistrak zuhaitz genealogikoa egitea proposatu zien arte. Neskatoak badaki adoptatua dela eta, beraz, bi ama, bi aita, lau amona eta lau aitona dituela, baina, nola azaldu hori guztia zuhaitzean? Izan ere, nortzuk ote dira Txinan utzitako haien izenak? I

Alaba adoptatua...

Xosé A. Neira Cruz,
Jokin Mitxelena

ELKAR

30 or./ 5,65 euro

erdiko kaiera

EDURNE ELIZONDO

“Herriak eta etxeak galdu dituzten pertsonak dira protagonista”

Zein dira lanaren nondik norakoak?

Itoizko urtegiaren kontra ia hogeitaz aritu diren herritarren eta taldeen berri ematen du liburua. Txalaparta argitaletxeak berak egindako enkargua da. Artozkin hamabost egunez sortu zen erresistentzia mugimenduan erabat murgildu zen argitaletxea eta handik sortu zitzaion han gertatutakoaren berri emateko grina.

Zer aurki daiteke *Itoitz. Porlanezko gezurra*?

Itoitzekin Elkartasuna taldeko kideak Artozkiko etxeak defendatzen egon ziren bi astez, azkenean hondeamakinek herria bota zuten arte, Itoitzen egin zuten bezala. Solidarioek pisu nabarmena dute liburuan, baina, oro har, hogeitazko ibilbideari egiten dio so. Gogora ekartzen ditu proiektuaren hastapenak, jada Francoren garaian mahai gainean baitzegoen inguruan urtegi bat egiteko asmoa. Epaitegiaren egindako bidea eta Itoizko Koordinakundeak betetako rola aztertzen ditu, halaber, eta hogeitazko urteok eman dituzten gairontzekoak ere: Azoizko herritarren beldurra... lkerketaren arlorik azpimarragarriena?

Lan honetan, batez ere, pertsonak dira protagonista. Herriak eta etxeak galdu dituzten pertsonak, eta hogeitazko urte hori handi baten itzalpean bizi izan diren pertsonak. Urtegiak erabat baldintzatu du haien bizitza. Urtegia beharra balitz saldu digute nafarroak eta hori da Itoitzen atzean dagoen gezur nagusia. Gezur horren izenean herriak galdu ditugu. Nafarroako Gobernuak eta urtegia bultzatu dutenek noizbait horren erantzukizuna beren gain hartuko ote dute?

L.F./A.P.

egileari galdezka

Itoitzko urtegiari aurre egin dion borroka

Edurne Elizondok burutu duen lan honek ia hogeitaz urtean zehar aurre-ramandako

borrokaren berri zehatz bezain sentitua ematen du. Batez ere, Itoitz, Artozki eta Orbaitz bezala urtegiak betirako desagerrarazi zituen herrietan bizi zirenen lekukotza biltzen du, Francoren garaiko proiektu horri beti aurre egin zioten herritarrena, urtegia egin ez zedin zuhaitzetara igo eta etxeetara kateatu ziren solidarioena, baita Itoizko Koordinakundea osatzen dutenen urratsak ere, epaitegi epaitegi egindako bide korapilotsua ahaztu gabe. 1985eko urtarrilaren 26an Nafarroako Gobernuak Itoizko urtegi proiektua Espainiako Herri Lan ministroa zen Julian Campori aurkeztu zionetik iazko ekainaren 19an Itoizko Koordinakundeak deituta milaka lagunek Iruñeko kaleetan

Itoitz.
Porlanezko
gezurra

Edurne Elizondo

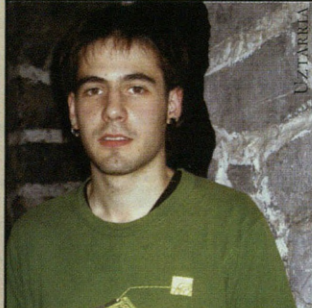
TXALAPARTA
200 orrialde
15 euro

urtegiarik ez zutela nahi aldarrikatu zutenera arte koak kontatzen ditu liburua. Tartean, Itoizko urtegiari ezetz esan dioten ahalegina eta, nola ez, proiektua aurrera atera zedin gogor saiatu direnena: hau da, Nafarroako zein Espainiako Gobernuak, Eborko Ur konfederazioa, obrak egiteko lehiaketa irabazi zuten enpresak, Uraren Plataformako erakundeak... ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Afrikako estatua	▼	Musika nota	▼	Pl., neguko janzkia	▼	Baldar	▼	Errep., gorotza
	Luzamen-duak		Pitzatu		Igaroko		Ni filosofikoa		
		▶		▼		▼		▼	
	Jainko egiptoar	▶			Pisu apalekoa	▶			
	Aldiak, aroak				Lehena eta azkena				
Ez estuak	▼	Ama eta aita	▶	▼					Bi bider bi
Duda-mudak		Zikindu							
▶		▼					Aluminioa	▶	▼
							Kontsonantea		
* DEITURA	▶				Fruta mota	▶	▼		
Mahai txikia					* IZENA				
▶					▼		Lutezioa	▶	
							Aurpegiko irekidura		
52	▶			Arabako alderdia	▶	Ipar-ekialdean, hau	▼		Harrapa ezan!
Itsusi				Rutenioa		49			
▶			▼	Lau zati bi	▶	▼	Leku hartan	▶	▼
				Boroa			Potasioa		
Kokoriko	▶			▼		▼		Zero	▶

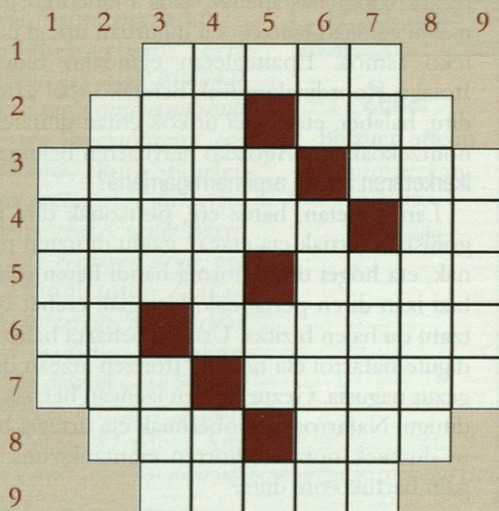
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Ez estu. 2.- Bi ken bat. Balio Erantsiaren gaineko Zergaren laburdura. 3.- Emakume dotoreak. Mendebalde, zen. 4.- Dardarak. Harrapa ezak! 5.- Kolore militar. Mezu. 6.- Erbioaren ikur kimikoa. Arratsaldeko otordu. 7.- Garai, aldi. Su bizia. 8.- Jardun. Infusio mota. 9.- Besoaren muturrean.

GOITIK BEHERA

1.- Ur-hesia. 2.- Bakana. 3.- Pisuak. Nahastura trinko. 4.- Ate ingurua. Islandia. 5.- Boroaren ikur kimikoa. Errepikatuz, gorotza. Sugea hitzaren kontsonanteak. Potasioaren ikur kimikoa. 6.- Abertzaleen Batasuna. Jarri, ipini. 7.- Bizkaieraz, bezala. Hondarra. 8.- Bizkaieraz, itsusia. 9.- Jolas-parkeetako gupil handia.

Hitz ezkutua

Aurki ezazu Zuberoako herrirka baten izena, kontuan izanik aurreneko zenbakiak hizki komunak kopurua adierazten duela eta bigarrenak bere lekuan ager-tzen direnena.

Z	A	L	D	I	2	2
M	A	H	A	I	2	2
B	E	R	R	I	2	2
L	A	N	D	U	2	2
B	U	L	A	R	0	0

Kike Amonarrizen umorea

Osasuna-Athletic

2004-2005eko futbol denboraldiko lehen jardunaldian Osasuna Athleticcekin lehiatu zen Sadarren eta partida banako emaitzarekin amaitu zuten.

Josetxo, tolosarra izan arren, talde gorritxoaren zale amorratua da eta urtero-urtero taldearen lehen partida ikustera joan ohi da Iruñera.

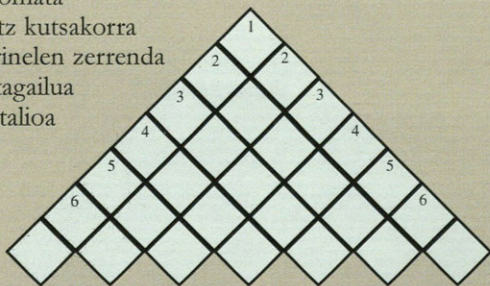
Partida hasi baino hamar minutu lehenago sartu da zelaira. Sadar jendez lepo dago. Ezker-eskuin begiratu eta ezustean, eserleku bat libre ikusi du oso toki onean. Jendartean lekua egin eta aldameneko eserlekuan eserita zegoen gizonari:

- Eserleku hau libre al dago?
 - Bai, eseri lasai.
 - Eskerrak! Hau zortea eduki dudana! Harrigarria egiten zait ordea, dena beteta egon eta leku hau libre egotea...
 - Egia esango dizut. Eserleku honetan, igandero, nire emaztea eseri ohi zen. Inguruko guztiek badakite hori. Baina gaixoa hil egin zen. Hauxe da elkarrekin ikusiko ez dugun lehen derbya, 1970ean ezkondu ginenez geroztik.
 - Sentitzen dut... Eta gaurkoa bezalako partida izanda, ez al diozu lekua eskaini senitartekoren bati, edo adiskideren bati, edo bizilagunen bati, besterik ez bada?
- Gizonak buruarekin ezezkoa adierazi du.
- Ez... Denak hileta elizkizunetan baitaude.

Piramidea

Sei hitzak, norabide bietan idatzi behar dira.

- 1.- Gipuzkoako herria, Erretereria ere deitua
- 2.- Automata
- 3.- Gaitz kutsakorra
- 4.- Marinelen zerrenda
- 5.- Juntagailua
- 6.- Tantalioa

Soluzioak

8. Zaurra. 9. Nola.	O	*	O	K	L	I	B	U	K	U	K	*
AB. Kokatu. 7. Lez. Harra.	A	B	K	A	T	A	R	B	I	B	I	*
Ataria. 1s. 5. B. Ka. Sg. K. 6.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Bakarra. 3. Zama. Ore. 4.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Gotik behera: 1. Dika. 2.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Art. Tca. 9. Eskua.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Ere. Askari. 7. Aro. Garra. 8.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Ikant. Tol. 5. Kaki. Ohar. 6.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Bar. BEZ. 3. Dama. Zan. 4.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Ezker eskuin: 1. Zabal. 2.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Hitz gurutzatuak	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
MENDI	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Hitz ezkutua	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
1. Oretara. 2. Robota. 3.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Ebola. 4. Rola. 5. Eta. 6. Ta.	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*
Piramidea	A	T	A	R	B	I	B	I	B	I	B	*

Aisialdiaren bertsio berria

Luma

Harpidetzak: 943 37 15 45
www.argia.com/luma
luma@argia.com

+ *lumateo*
 haurrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:

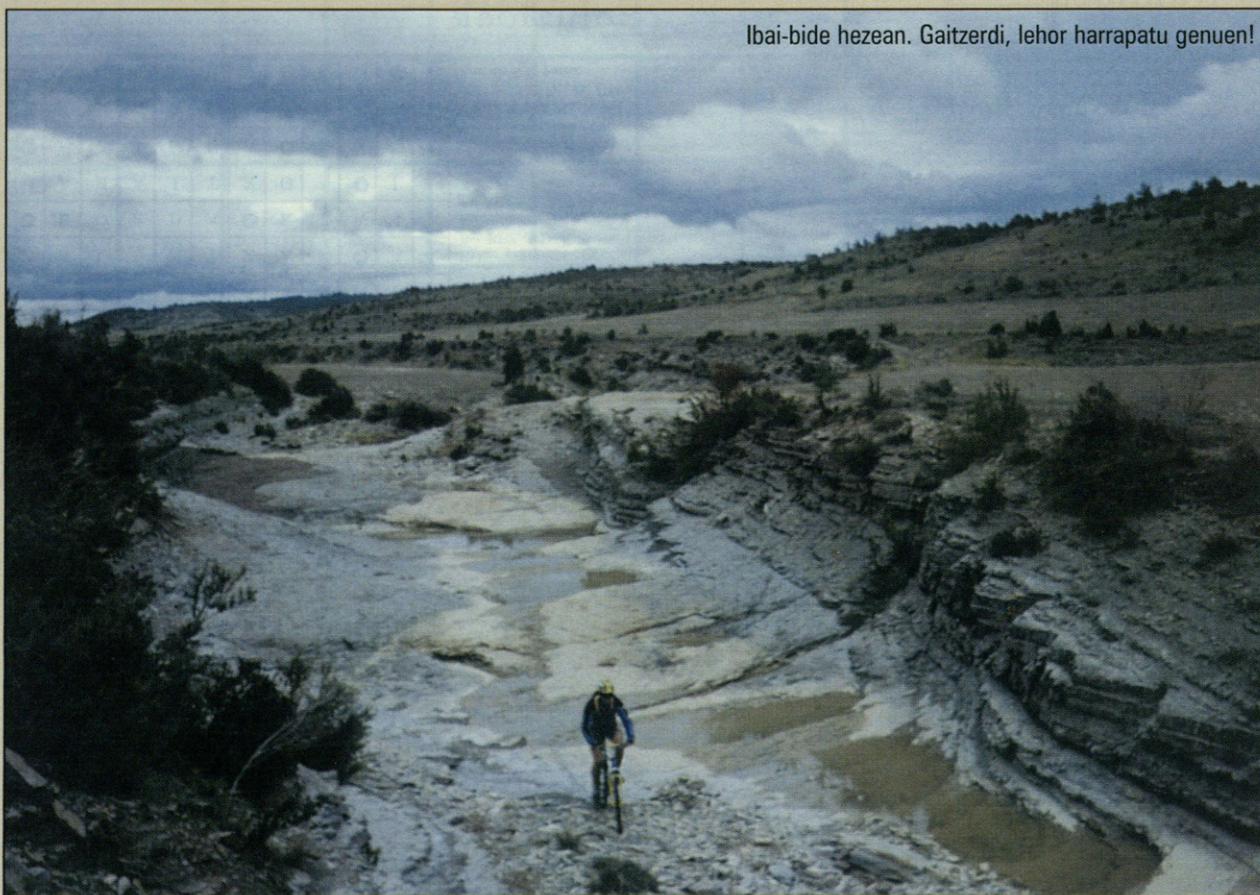
JON ARTANO

Nabaskoze (Nafarroa)

Nabaskozeko almiradioan bizikletaz

Nabaskozeko almiradioa Nabaskoze eta Gazteluberri udalerriek osatzen dute. Bien artean dago Illon mendilerroa. Bizikletaz egindako ibilbide gorabeheratsuan denetik ikusiko dugu: zoko laiotzak, landa latz idorrak, basurde eta orkatzen bizileku diren baso trinkoak, trikuharriak, arroila sakonak... Mendi buelta gogorra da hau baina nahi izanez gero ibilbidea bi egunetan egin daiteke. Udazken goiz batez abiatu ginen Nabaskozeko plazatik. Geroztik, elurrak tapatuko zituen gure gurpil arrastoak.

Ibai-bide hezean. Gaitzerdi, lehor harrapatu genuen!

Bi gurgildun izaki bitxiekin izutzen diren betizuekin ez dago kuidadorik.

Probestu plazako iturrian bidoia goraino betetzeko. Errepidean behera abiatu eta, 300 metrora, ezkereranzko bihurgune itxiaren ostean bide ertzeko hesiaren tarte batetik eskuinera egingo dugu. Jaitsiera laburra baina zoragarria da zuhaixkek bildutako tunel moduko batetik. Amaieran topatuko dugun zubia gurutzatu eta ezkererantz segi. Bilutzutako soroen artetik doa bidea orain. Hurrengo bi bidegurutzetan eskuinera egingo dugu. Aurreraxeago erreka bat topatuko dugu eta horri jarraituz egingo dugu bidea lau bat kilometroan. Erreka ikusi, ez da ikusten; bailaraxkaren zulo-ko landaredi oparoak salatzen du. Erreparatu gure eskuineko mendi magalaren eta ezkerrekoaren arteko kontrastea. Lehendabizikoa iparraldera begira dago eta zuhaitz lerdinak ditu, hostogalkorrak asko; bigarrena egutera da, hegoaldera begira dago eta sastraka eta zuhaixka iharra du gehiena.

Hirugarren kilometroa bete ahala zubia, ataka eta eroritako borda batzuk pasako ditugu.

Begi urdinen jatorria

Afari-merienda egiten ari garela ezagutu dugu Jaime Iriarte, nabaskoztarra. Erreportajea jartzeko moduko zerbait kontatzeko eskatu diogu eta kontu-kontari hasi zaigu. Berak esanda jakin dugu Zaraitzuko bailara Uskartzen bukatzen dela eta Nabaskozek "aparteko" barrutia osatzen duela Erdi Arotik Gazteluberrirekin batera: Nabaskozeko almiradioa. Bertakoak, denak, aitonsemeak direla ere azaldu digu eta Jeremiah Johnsonen etxolaz ere eman dizkigu argibideak, ehiztari kataluniar batzuek jaso omen zuten duela hogeitamarren-bat urte. Kontatu digu hemen-dik atera zela Nafarroako lehendabiziko erregea, Ollaten Abderraman III.ari burua moztu ziona. Eta gerra kontu gehiago: "Napoleonen ejertzitza Aizpurgin jipoia jaso eta ihesean iritsi zuen Nabaskozera. Mendeku hartzeko herriko emakumeak bortxatu zitiztean... horregatik gaituk hemen hainbeste ilehori eta begi urdin" ondorioztatu du barrez Jaimek. Bera behintzat begiurdin eta ilegorria da. Ez dakigu soldadu napoleondarren razziak edo burua moztu zioten buruzagi mairuarena berak esplikatuz bezalaxe jazo ote ziren. Seguruenera historiatik pixka bat eta istoriotik beste pixka bat zuen bere solasaldiak. Ez digu batere inporta, historialari jantzienaren azalpenekin ez genukeen hainbeste gozatuko.

Bidea gorantz doa baina nola errekarren hegiti goazen, malda gozoa da. Bosgarren kilometroan ezkerretik jarraituko dugu. Geroxeago erreka gurutzatu, urte sasoiaren arabera bustialdia hartu, eta aldapa pikoa hasiko da. Eskuineranzko bihurgunean hartu arnasa oraindik puska bat geratzen da eta.

Egurretan ari den nabaskoztarrarekin bi hitz

Biskasa izeneko paraje ainube horretan topatu genuen Valerio Hualde nabaskoztarra negurako egurretan ari zela. Zerramotorraren harrabotsa isiltzean agurtu eta bota berri duena zein zuhaitz den galdetu genion. Illona -mendilerroari izena ematen dion zuhaitza, euskaraz iarroa- dela erantzun zigun eta irri karkailetan hasi zen negua gogorra izango ote dugun galdeztean. Ez zaio gaizki etorri izango bildutako egurra! Gero azaldu zigun nola Kontzejuak baimena ematen dien herritarrei etxeko sutarako egurrez hornitzeko. Hori bai, norberak egin behar du entresaka dagozkion bost tonak hartzeko. Denetik botatzen omen dute, gehiena iarroa, hari-

tza eta pagoa. Arnasa bere onera ekartzean berriz bideari eutsi genion.

Ibilbide motza

Ezkerreranzko bihurgune batean bukatzen da aldatsaren zati latzena. Gero bidegurutzean zuzen jarraituko dugu mendi-lepora iritsi arte. Lepo honetatik hegoalderantz Illon men-

Dozena erdi putre ikusi ditugu gainean jiraka, ez da harritzekoa, bertatik-bertara dago Arbaiungo arroila eta han munduko sai arretalde handiena bizi da

dilerroaren ikusmira ederra daukagu.

Beherantz egingo dugu erdiko bidetik, ganaduarentzako ataka pasa eta eskuinerantz jarraituko dugu. Adi ezkerrean paralelo datorren erreka sortutako meandroei, aski bitxiak dira eta. Bide honek Nabaskozetik Coronas gainera eta handik Burgira doan errepidera eramango gaitu. Han eskuinera hartuz gero, maldan behera Nabaskozera itzuliko ginateke. Aukera ona da hori itzuli guztia

Bidean aurkitu ditugun bordetako batean, gure zaldiak deskantsuan.

egiteko sasoia, gogoia edo denbora ez dutenentzat.

Gu gorantz abiatu gara bizi antzean, asfaltoak bidean gora egitea asko errazten du eta. Coronas gainean neska-mutil bikotea topatu dugu atsedean hartzen, beraiek skate-rollingekin igo dira. Guk ere kera egin dugu bertako orientazio mahaia-ri bistadizoa emateko aitzakian. Egun argietan sortaldera begiratu Collarada eta Pala de Ip ikusi omen daitezke hemendik; gaur sinesteak ere lana ematen du.

Ibilbide luzea: Legarozko trikuharria

Etorri garen bidea utzi eta eskuinetik mendian gora abiatuko gara berriz "Erronkariarren artzaibidetik" -zeinu zuri-gorritz balizatua-. Bideko ezusteko handienetakoa topatu dugu bat-batean: Jeremiah Johnsonena dirudien txabola. Barrura sartzeko tentazioa izan dugu baina geldialdi gehitxo lirarteke hain tarte txikian eta gora segi dugu. Hurrena ehiza postu batzuk topatu ditugu errenkadan. Asper-asper eginda diruditen ehiztariek ezer ez dela pasa esan digute, "birigarroren bat; besterik ez!".

Mellua izena du alderdi honek eta hemen jaiotako errekek Burgiko haitzartera amiltzen dira. Ezpela nagusi da bidearen alde bietan, tartean pinuak, ametzak eta iarroak ere badira. Hurrengo bidegurutzean eskuinera egin dugu eta kostata heldu gara soilgune eder batera, hor zelaia da bidea. Hemendik Borreguil mendia-
ren (1.423m) iparraldeko mazela ederki ikusten da. Pinuaren berdeak eta hostogalkorren hori-gorritzak tapiz zoragarria egiten zuten orduan. Orain pinuak ez beste denak biluzik egongo dira, edo zuriz jantzita.

Mendi magalean Beata Borda dago eta horren atzetik basoan sartzen den bidetik jarraitu behar dugu artzaibidea utzita. Kilometro neurgailuak hamasei pasatxo markatzen du pare honetan. Basoan sartu ordez soilguneko ertzerara jarraitu eta denbora-pasa aritu gara Legarozko dolmena zeinek lehenago aurkitu. Trikuharriak ezepek osatutako uztaiak du inguruan, gordeta dago, eta nekez topatuko genukeen parean duen hormigoizko seinale txikiagatik ez balitz.

Ollateko trikuharria

Zerbait jan ondoren kontrabidea desegin eta basoko gerizpera sartu gara. Orbel gainean kilometro inguru gorantz ibili ondoren bideak behera egiten du beste kilometroa, pinuditik Ollateko zelai ederrera arte.

Hesitutako putzua eta ganaduarentzako aska daude zelaian. Eta aurreaxeago Ollateko trikuharria. Hau ere Brontze Arokoa da eta ezpelen zaintzapean dago. Inguruan beste bi trikuharri daude, baina hurrengo batean zer bilatua izate aldera Nabaskozera jais-tea erabaki dugu. Honaino heldu bazarete balezarete! Igo beharrekoak igota, beheitirantz goaztea gelditzen da.

Nabaskozera jaitziera

Trikuharria pasa eta berehala eskuinerantz jaitzen

"Asuna", "kokote", "sabayao"... Nabaskozeko erdaldunen eguneroko hitzak

Nabaskozen euskara noiz galdu zen zehatz esaterik ez dagoen arren, XVIII. menderako erdaldundua zegoen ia almiradio osoa. Hala ere Bonapartek egingdako euskalkien azterketari esker badakigu Ustaizeko Arrakas Goiti auzoan euskara bizirik zegoela 1863an. Euskarak lorratz gutxi utzi ditu toponimian, ale bakan batzuk baino ez: Alzarri, Basalator, Ilintxeta, Oianzar, Zabaltza, Landeta, Urdantxi... eta noski: Ollate ere bai. Gaztelaniak euskara ordezkatu zuelarik jatorrizko hizkuntzaren ele batzuk hartu zituen. Hitz horiei "hondarreko euskara" esaten diete hizkuntzalariek eta adi egonez gero erdaraz baizik ez dakitenen ahotik jatorrizko mintzairaren apurrak jaso daitezke. Nabaskoztarren eguneroko hizkeran daude: asuna, birika, kokote, sabayao –sabaia edo ganbara–, usin –bisutsa, elur edo euri ekaitza–... Almiradioaren zoko-mokoetako izenak ikasi eta paraje horiek zerutik begiratuta duten tankera ikusi nahi duenak aukera du horretarako Brako estatuan, pilotalekuaren ondoan. Irudi handi-handiak dituzte tabernako hormetan zintilik. Ez da naturaren interpretazio gune modernoa prezeski, baina koadroei so zaudela mokadutxo egin dezakezu galdutako indarrak berreskuratzeke. Logelak ere badituzte.

da bidea. Hasieran aldapa latza da eta bidea estua. Gainera harri handi samarrak daude tarteka eta komeni da abiadura handiegia ez hartzea. Gero bidexka pista bihurtzen da. Vallau borda inguruan gora egiten du bideak, baina aldats laburra da. Illon mendilerroaren iparraldea alderikalde ari gara pasatzen. Gure eskui-

nean Benasa haitzartea gero eta sako-nagoa da. Eskuineko amildegia-
ren ederra arbolatik arbolarako tartean nabari dugu begi ertzetik. 180°ko bi bihurgune datoz jarraian: lehena eskuinera eta bigarrena ezkerrera. Aprobetxatu abiada moteldu beharra eta gelditu hor. Bigarren errebueltaren kanpoaldean, zuhaixka artetik,

Benasako haitzartea patxadaz gozatzeko talaia naturala duzue. Naturgune babestua da inguru hau eta hegazti mota anitzek egiten du habia amildegiko zirrikitueta. Guk dozena erdi putre ikusi ditugu gainean jiraka, ez da harritzekoa, bertatik-bertara dago Arbaiungo arroila eta han munduko sai arre talde handiena bizi da. Okila ikusi ez dugu egin baina aditu bai: kax, kax, kax...

Jaitziera bukatu aitzin bidegurutzean eskuinera hartu eta udan errekek urez betetzen den igerilekua pasako dugu. Errepidera irtendakoan berriz eskuinera jo eta kilometro eta erdi egin beharko dugu Nabaskozera iristeko.

Herrira sartu ordez aurrera jarraitzen baduzue Santa Maria ermitara iritsiko zarete berehala. Eliza erromaniko ederra da. Erreparatu atearen gaineko orla ajedrezatuari –Jacako estilokoa– eta teilatuaren hegapeko mensulei, figura apaingarriak –aurpegiak, piztiak...–. ■

Udazkenean zuhaitzek pasillo koloretsua egin ziguten. Orain ederki soilduta egongo dira.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Ugztunek dinosauruak jaten zituzten

130 MILIOI URTE dituzten bi ugztunen fosil ia osoak aurkitu berri dira Txinan. Aurkikuntzak ugztunen bizi eta elikadura ohiturak argitzeko balio izan du, eta harrigarria bada ere, ugztunen inguruko uste bat zalantzan jartzeko ere bai. Hain zuzen ere, orain arte oso errotua zegoen dinosauruak desagertu arte, hots orain 65 milioi urte arte, ugztunak txikiak eta ekologikoki garrantzi txikikoak zirela.

Aurkitutako fosilak oso ongi zeuden, batez ere, sumendiko labak harrapatu zituelako eta are gehiago, hiru dimentsioetan ailegatu dira geuregan. New Yorkeko American Museum of Natural History-ko Jin Meng paleontologoaren arabera.

Bi gorpuetatik luzeena, metro batekoa, *Repe-*

Errioxan dauden dinosauru lorratzetako bat.

dinosauru garaiko ezagutzen den ugztunik handiena dela.

Topatutako beste fosil multzoa *Repenomanus robustus*arena da, hots *Repenomanus giganticus*en lehengusu hurbila, nolabait esatearren.

*nomanus giganticus*arena da eta egungo azkonarraren antza du. Hortzak aztertuz animalia heldu eta gaztea zela ikusi da. Urtarrilaren 13an *Nature* aldizkarian Meng eta lagunek argitaratutako artikuluan adierazi dute animalia honek 12 eta 14 kilo arteko pisua zuela eta

Osasuna

JABIER AGIRRE

Arraza beltzeko bikoteak hiru seme-alaba albino izan ditu

ARGAZKIAN ikusten den familiari gertatutakoa oso-oso arraroa da, ehunka milioiren artean behin gertatzekoa. Baina hain bitxia den gertakaria Londreseko iparraldean bizi den familia nigeriar honetan gertatu da, eta ez behin bakarrik, hiru aldiz jarraian baizik. Dickson eta Cynthia Unoarunhi senar-emazte nigeriarrak beltzak dira, noski, eta izan dituzten hiru seme-alabak —Ayonote eta Osimo izeneko bi mutiko, eta Atinuke, alaba gazteena— albinoak dira. Zer esan nahi du horrek? Melaninarik, hau da azalari, ileari eta begiei kolorea ematen dien pigmenturik, ezin dutela sortu beren gorputzean.

Albinismoa alterazio genetikoak da, arraza zuriari bezala baita beltzari ere erasan diezaiokeena. Baina arraza beltzeko pertsonen artean "akatsa" askoz ere nabarmenagoa da, beltzek melanina gehiago izaten baitute zuriak baino, eta horregatik da euren azala ilunagoa.

Beren aurreneko semea jaio zenetik, Cynthiak eta senar Dicksonen era guztietako txantxak eta esame-

sak entzun eta jasan behar izan dituzte. Hala ere, familiak harrotasunez eutsi zion umearen berezitasunari. Arrazoi gehiagoz, gainera, bigarren semea ere, medikuen iragarpen guztien kontra, albinoa jaio zenean. Zer esanik ez, hirugarren aldiz, alaba ere, bere bi anaiak bezalaxe, albinoa zela ikusi zutenean. Ez da harritzekoa *Guinness* liburuan sartzea, seme-alaba albino gehien dituen familia hau —ezagutzen genituen aspalditik

Johnny eta Edgar Winter rockero iparramerikarrak ere, baina 2 anaia besterik ez ziren—.

Eta kasua bitxikeria bezala hartua izan bazen Britainia Handian —60 albino beltz besterik ez baitaude herrialde osoan—, pentsa zer-nola hartu ote zuten albistea Nigerian, beren jaioterrian. Dena den, jaio zirenetik —orain 11, 9 eta 7 urte dituzte umeek—, behin bakarrik joan dira Nigeriara, Afrikako eguzkia mehatxu latza baita bere azalarentzat, eta izpiek kalte handia egin baitieziaiekete begietan, argiarekiko oso-oso sentikorrek dira eta.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Bizitza hesitu,
hesia bizitu

LANDAKETA sasoi betea da. Eguna luzatzen hasia da eta konturatzerako izerdi berria mugituko da eta landaketak ahanzi eta txertaketak eta inausketak egin beharrean izango gara. Izerdia berriro arteko tarte hau dugu hostoa galtzen dutenak aldatzeko: zuhaitzak, arbolak, zuhaixkak... banaka, multzoka, ilaran, hesian...

Hesiak gero eta ugariagoak dira, jabego moderno berekoia adierazle argi. Barrukoa neurea da, dotorea eta kanpokoa denona, publikoa, lardaske-ria... Landare bakarrez osatutako hesiak dira nagusi, ia erabat koniferoren batekin eginak. Urte osoan kolore eta forma bera mantentzen dutenak: kartzela monotono eta itsusiak.

Hesiren bat egin asmotan bazara bizitza hesitu beharrean hesia bera bizitu ezazu. Eman kolore, forma, lore, fruitu eta abar itxiturari. Hesi itxia bizitzara suspertu, ireki. Hostoak galtzen dituztenak eta hostaiari eusten diotenak, hosto handiak eta txikiak, hostoak eta orriak, landare tenteak eta makurtuak, urte-sasoi guztietan loreak emango dituztenak, hostoak gorri, hori eta arretuko dituztenak, hostoak ihartuagatik eroriko ez zaizkienak, fruitu gozoak eskainiko dituztenak... aukera ikaragarria da: gurbitza, gorostia, hagina, pagoa, ereinotza, arkakaratza, zumea, sahatsa, elorri zuria eta beltza, artea, basa-erratza, hurritza, txilarrak, huntzak, astigarrak, urkia, zumalikarra, garoak, zuhandorra, maltza, otsolizarra...

Hesia egiterakoan urte guztian izan dezakezun ikuskizun bizia edo beti berdin izango den eta atzenean ikusi ere egingo ez duzun horma bat diseinatu dezakezu. Nahi izatera, horra hor, ortzadarra zure esku... egunero.

*R. giganticus*en fosilekin batera beste animalia baten hezur puskak eta hortzak topatu zituzten. Hezur hauek hozkaka puskatuta zeuden eta behin berrosatu ondoren ia 2 metro neurtzen zuen *Psittacosaurus* dinosaurusu landare-jalearenak zirela ikusi zen.

Beraz, aurkikuntza honek ekar dezake ugaztunek dinosaurusuen garaian zuten izaera eta garrantzia berraztertzea. ■

PSIKOLOGIA

Kotxeetan telefonoak
despisteen iturri

ESKU BATEAN bolantea eta bestean telefono higikorra garai bateko argazkia da, gero eta estatu gehiagotan debekaturik baitago. Horren alternatiba "esku libre" ahalbidetzen dituen telefono eramangarrien bidetik etorri zen.

Illinois eta Utah-ko unibertsitateetako ikerlariek azterketa egin dute "esku libre"ko telefonoen inguruan. Horretarako gutxienez urtebetez gidatzen zeramatzen hamalau gidari gazte -21,4 urtekoak batez beste- eta hamalau gidari heldu -68,4 urtekoak batez beste- aztertu ziren bi taldetan. Jarritako frogak hauexek izan ziren: errealitate birtualeko ingurunean Chicagoko hainbat kale-tako irudi digitalizatuak pantaila batean ematen ziren bitartean, gidariek elkarrizketak edukitzen zituzten. Azterketa hau Zientzia eta Teknologia Aurreratuko Beckman Institutuan egin zen eta begien erregistroekin erlazioaturiko teknikak erabili ziren erreakzio-denborak neurtzeko. Testen arabera, helduek zein gazteek oso por-

Erreakzio denbora segundoka atzeratzen du mobilez hitz egiteak.

taera ezkorra izan zuten "esku libre"tik hitz egiterakoan. Irudietako aldaketa garrantzitsuen aurrean akatsak egin zituzten eta erreakziorako denbora asko behar izan zuten. Atzerapenak ez ziren segundo hamarretakoak izan, segundotakoak baizik eta hau oso emaitza txarra da. Beste bi taldeekin egin zen azterketan taldekideek soilik entzun egiten zuten eta ez hitz egin. Honen emaitzak aurrekoenak baino askoz ere hobeak izan ziren, are gehiago, aldaketan aurrean erreakzio denbora segundo hamarretakoa izan zen. Psikologia irakaslea den Arthur Kramer-en arabera entzuteak hitz egiteak baino baliabide mental gutxiago behar ditu eta beraz, gidatzean askoz ere zentratuago egon gaitezke entzunaz hitz eginaz baino. ■

WINSTON ARIZMENDI JR.

KAIXO, BROTHERKO!!! INTERNETEN BERRIRO?

BAI, MARGIE!!!

BA AL ZENETEN GERNIKAKO ARBORA HIL EGIN ZENIK?

GERNIKAKO ARBORA?

AHA!!!

A ZE PENA!!!

EVA GERNIKA LEKI HORREKIN EZ AL DITUZTE BA ARBOL GEHIAGO-RIK ALA!!!?

MARGIE!

MESE-PENA!!!

ZUHATZ HORI BEREZIA ZEN, EUSKOLANDEKO SUBIRANOTZAKAREN EZKUGARRIA!

AAAAH!!!

GAZAKA IZAN BEHAR ZUEN OZULAN, ARBORA!!!

JAJA, JAJA!!!

SILK!

EVA NOR DA EUSKOLANDEKO LEHENZAKARIA?

LEHENZAKARIA ESAN NAHI DUTU?

HORI-XE!

BA AL DUTUZI NOR DEN EUSKOLANDEKO LEHENZAKARIA?

NOSKI, GEORGE BUSH!

OKER ZALIDE, JUAN JOSE PLANIBARRETXE!

NIRI, BOSTON!!!

«Euskal Herria bizi- araztea ekimen politikoa da funtsean»

Panpi
Saint-Marie

Nafarroa Behereko Landibar herrian sortua 1963an, Behaune auzoko Mastrika etxaldean. 1983an, Munoa etxalde ttipia erosi zuen auzo berean. Zerriak eta oilaskoak hazten ditu. Nikole —erizaina— eta hiru seme-alabekin bizi da. Etxaldea erosi ondoren, sei urte egin zituen preso IKko kide izateagatik. ELBko animazio batzordeko kidea da. ELBk Laborantza Ganbera inauguratu berri du Ainhize-Monjolosen eta kari horretara mintzatu gara Panpi Saint-Marie laborariarekin. Pirinio Atlantikoko Philippe Gregoire prefetaren mehatxuak eta herritarren atxikimenduak hizpide abiatu dugu solasaldia.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: M. A.

120 auzapezen sostenguearekin eta 1.000 lagunen presentziarekin inauguratu zen Laborantza Ganbera. Pozik?

Bai. Alta, komeni da zehazpen bat egitea. Hastapeneko proiektuari 120 auzapezek eman zioten baietza, baina orduko proiektua ez da egungoa, proiektuak ez du erran bera egun. Hau da, 120 auzapezek estatuari eginiko Laborantza Ganberari eskaera sostengatu zuten. Eskaera egin genuenetik, 1995ean, Pauko Ganberak mespretxuak eta jarrera bortitzak baino ez dizkigu erakutsi. Proiektua sozializatuz joan den ahala ganberaren eskaera eta eraikitze moldea erradikala bilakatu da. Azkenik, ELBk eskaera obratu du. Alabaina, gaur egun 120 auzapez horiek berdin emango ote lukete baiezkoa? Auzapez kopuru horrek Laborantza Ganbera ofizialari baietza eman zion, baina hau ez da ofiziala.

Prefetaren mehatxuak jaso zenituzten. Inaugurazio egunean beldur al zinenen? Ez baitezpada. Prefetak badaki guk ez dugula proiektua geldituko, baina berak laborariengan beldurra sarrarazi nahi zuen: proiektuari ilegaltasun kutsua ezarri nahi izan dio. Guk, berriz, konfiantzazko mezua helarazi diogu jendeari lehenbailehen. Adibidez, Ganberaren izena euskaraz eman dugu eraikinean. Gisa horretara, ezin dute erran izen bera daraman Pauko egoitza ofiziala —frantsesez— ordezkatu dugunik. Ganberaren izen nagusiaren azpikoak *Pour un développement rural* dio. Prefetak egitura hau ilegala dela dio, dirua ez baitu jaso erakunde publikoetatik. Guk legearen arabera elkarte dela diogu. Inaugurazio eguna arte ez zen existitzen, laborarien bozen bitartez sortu da. Ondoren, eskaera prefeturara eraman dugu legala izan dadin. Prozedura errespetatu eta desmartxa eta argipenak eman dizkiegu laborariari. Aritzeko manerak zaindu ditugu prefektuak jendea izutzeko agertu duen asmoari aurre egiteko.

Nolanahi ere, auzapezek ongi erantzun zuten inaugurazio egunean.

Bai. Hendaia auzapezak —eta ez da abertzale— presioak politikan ohikoak direla eta kuraiaz erantzun behar zaiela erran zuten. Auzapez abertzaleentzat desafioa izan da. Abertzale ez direnentzat, berriz, iraultza gisakoa. Auzapezak, oro har, lasai egon ziren, ekimena legala dela transmititu zuten. Oron buru prefektuak proiektuari oihartzuna eman dio eta “laborarien alde jokatu du” (*irriak*).

Euskal laborariak bere ganbera daukate. Epe laburrean zein da egitekoa?

Proiektuak hamasei langile bildu nahi ditu, gutxienez. Baina zuhurtziaz jokatu behar dugu. Urte hondarrarako ongi liteke zortzi langile ukatea. Oraingoz bi langilerekin hasi gara. Animatzaile nagusi batekin eta bere ondokoa. Pauko Laborantza Ganberako bozak burutu bitartean bi urte ditugu gure ganbera antolatzeke, laborariari frogatu behar diegu labo-

“Auzapez abertzaleentzat
desafioa izan da. Abertzale
ez direnentzat, berriz,
iraultza gisakoa.

Auzapezak, oro har, lasai
egon ziren, ekimena legala
dela transmititu zuten”

rantza lagundu eta egituratu dezakegula. Laborarien artean badago abertzale munduko ez den asko, eta horiei bereziki zerbitzu sendoa eskaini behar diegu. Laboraria administrazioak itota bizi da —paperen eta tramitazioen menpe— eta guk Ganbera hau arazoak konpontzeko dela erakutsi behar diegu. Arazo anitzek jurista baten laguntza behar dute eta proiektua bermatzeko jurista bat ere lanean ari da Ganberan.

"Euskal Herria errealtate soziala dela erraten dugu. Beraz, sosa ez da Espainiatik heldu, Euska Herritik bertatik baizik".

Ganbera Hegoaldeko Robles-Arangiz Fundazioaren diru laguntzaz sortu da.

ELBk 550 kide inguru ditu. Guk ezin dugu egitura hori muntatu, ezta Batera plataformaren inguruko taldeen laguntzaz ere. Berehala oharatu ginen Hegoaldeko sektore sindikalen laguntza behar genuela eta proiektua haiekin landu dugu. ELA izan da lehenik interesatu dena, eta besteak ondoren heldu dira, bakoitza bere ahalen arabera. Guretzat oso pozgarria da. Sindikatuez gain, Udalbiltzak ere sostengu ekonomikoa nahiz politikoa eskaini dizkigu. EAJko EBBko Josu Jon Imaz lehendakariaren eta Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza eta Arrantza sailburu Gonzalo Saenz de Samaniegoren sostengua dugu halaber.

Prefetak berehala erran du dirua Espainiatik heldu dela...

Sosa atzerititik heldu dela dio. Guk ganbera ofiziala eskatu genuen eta ukatu ziguten. Sosa lagunengandik hartu dugu. Ez dut uste hori debekatua denik. Europatik heldu diren diru laguntzak

atzerititik heldu dira. Oraingoan Europako lagunengandik heldu zaigu eta gainera lagun euskaldunengandik. ELBk euskalduntzat jotzen du bere burua, ez abertzale. Euskal Herrian eta munduan oro har erroturiko sindikatua gara. Euskal Herria errealtate soziala dela diogu. Beraz, sosa ez da Espainiatik heldu, Euskal Herritik bertatik heldu da. Gainera, sosa langileen aldetik heldu zaigu. Keinu naturala eta eskergarria da.

FDSEako Jean-Pierre Goitik ganbera "legaltasunik gabeko elkarte" dela erran du.

Goiti Paueko Laborantza Ganberako lehendakariordea da. Zer erranen du? Paueko Ganberak ematen dio jatera. Goitik gure alde amñi bat eginez gero bere kargutik kenduko lukete. Baina honez-kero ezin du gure Ganbera legala ez dela erran. Gurea ez da Paueko Laborantza Ganbera, gurea elkarte bat da. Alta, urte batzuen buruan estatuak gurea errekonozitu beharko du, erronka hori irabaziko dugu. Honelako proiektuak -Seaska eta Herrikoa bezala- hasieran ez dira onartuak, alta herriko erakundeetan eta jendartean txertatzen bada, estatuak azkenean onartu beharko du. Orduan egitasmo politikoa bilakatuko da. Euskal Herria biziaraztea ekimen politikoa baita funtsean.

ELako Jose Elorrietak Ganbera proiektu nazionalizat jo du. Hazparneko kontseilari Beñat Intxauspek, berriz, proiektua laborarien arlo profesionalean garatu behar dela, ez politiko bihurtu, erran du. Nahi dutena erran dezakete, libre da, ezta? Elorrietak alde bat azpimarratu du, Intxauspek beste bat. ELBn pentsaera politiko ezberdinak biltzen dira eta laborarien pentsaera guztiak errespetatzen ditugu, baita sostengua ematen dutenenak ere. Guk proiektuari kutsu politikoa kendu nahi diogu.

"Baterak, guk laborariok egin dugun gogoeta bera egin eta landu behar du. Guk hordagoa bota dugu eta Batera bultzatu dugu pixka bat bederen"

ELBk alkimia hori lortu du, jende desberdinen sostenguak batu ditu: Joseba Permach eta Frantxua Maitia egon ziren inaugurazio ekitaldian, arrazoi desberdinengatik egongo ziren. Adibidez, ELBko kide askok ziur Maitia bozkatzeko duela. Orduan, Maitiak bere interesak zaindu behar ditu.

Iparraldeko laborantza proiektuak beste laborarien arreta bereganatu du...

EHNERi ELBren proiektua interesgarria iruditzen zaio. Hegoaldean laborantza ttipia lantzen dute edo industrialak. Iparraldean, badugu geure moldea, erdibideko molde bat erdietsi dugu, eta haiek hona so egiten dute. Laborantza herrikoia lantzen ari gara, ekoizpena neurtuz, baditugu geure kontraesanak, bistan da. Zeregin horretan, Hegoaldean nahiz geure diasporan gure proiektua lantzen segitu nahi dugu eta berau ongi azaldu. Mota guztietako euskaldunen atxikimendua eta sostengua jaso ditugu eta erdietsi ditugun lorpenak eskaini eta trukatu nahi ditugu beste laborari euskaldunekin.

Laborantza Ganbera Batera-ren aldarrikapenetako bat da. Laborariak aitzindari, horra! Zer gogoeta egiten duzu?

Laborariok eta ez direnak ere etsituta gaude Batera-ren aldarrikapenak ezin erdietsiz ari garelako. 10 urte borrokan, baina ez ditugu aldarrikapenak lortu. Hala ere, ezin dugu beste 10 urte berdin iragan. Baterak, guk laborariok oro har egin dugun gogoeta bera egin eta landu behar du. Guk hordagoa bota dugu eta Batera bultzatu dugu pixka bat bederen. Laborariok Batera-ren aitzindari gisa agertu gara. Orain bidea irekitzen eta sendotzen badugu, beste aldarrikapenentzako ere bide eta perspektiba berriak zabalduko dira. Egoera zaila da alabaina, baina esperantzari leio bat irekiri bizi behar dugu. ■

HIZKUNTZ EREDUAK

Zertarako sortu ziren eta zertarako dira?

DANI BLANCO

Aspaldion hizpide ditugu irakaskuntzako hizkuntz ereduak, eta seguru asko hala izango da datozen hilabeteetan ere. Ez litzateke harritzekoa luze gabe aldaketaren bat iragartzea, EAEn behintzat; herri mugimenduko hainbat taldek kritika ugari egin diote hizkuntz eredu sistemari, eta administrazioak berak zalantzak dauzka haren egokitasunaz. Kinka honetan, zorioneko ereduaren sorrera ekarri nahi izan dugu gogora.

UNAI BREA

GAUR EGUN HEGO EUSKAL HERRIAN indarrean dauden irakaskuntzako hizkuntz ereduak Frankismo ondorengo lehen urteetan egosi ziren –Nafarroan dezente berandago arautu baziren ere–, trantsizio politikoaren giro nahasiak eta elebitasunari buruzko zalantzek berotutako lapikoan. Hala ere, ereduak badituzte aurrekariak.

Aurrekari horiei buruz hitz egin digu Joxe Garmendia EHUKo irakasleak: “Espainiako Estatu XVIII. mendean hasi zen estatu gisa eratzen”.

“Horretarako eskola zuten zutabeetako bat; XIX. mendean hasi zen Espainiko eskola sortzen, eta orduan hasi ziren irakaskuntzan gaztelania erabiltzera behartzen zuten legeak erditzen”.

Euskarak, hala ere, lortu zuen habia egitea administrazioak estaltzen ez zituen zirrikietan. Eta azkenik, Bizkaian eta Gipuzkoan zirrikitu horiek zabaltzea lortu zen, euskarazko irakaskuntza arautuz. Hala, lehen hizkuntz

ereduak, gaur ulertzen ditugun modura, Bizkaian agertu ziren XX. mende-ko 20ko hamarkadan. Sasoi hartan abertzaleen esku zegoen Foru Aldundia, eta haiek sortu zituzten auzo-eskolak, hirietatik kanpo bizi ziren umeak eskolaratu ahal izateko.

Auzo-eskolak talde bitan banatu zituzten, hizkuntz-egoeraren arabera. Eremu euskaldunetan gaztelania irakasgai hutsa zen, eta gainerakoa euskaraz ikasten zen, eta erdaldunetan guztiz aurkakoa. Eskola mota bi haiek A eta

Aldaketak al datoz?

Hizkuntz ereduen "zeregina" legeak ezarritakoa ziurtatzea da, hots, derrigorrezko hezkuntza amaitutakoan ikasle guztiak euskaraz zein gaztelaniaz behar bezala jarduteko gai izatea. Badakigu gaur egun teoria hutsa dela hori, ordea. Anjeles Iztueta Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailburuak berak onartu duenez, A ereduak ez ditu ikasleak euskalduntzen. Azken boladan, gainera, B eta D ereduetan dabilzanek eskuratzen duten euskara mailari buruzko zalantzak sortzen ari dira bulego bat baino gehiagotan.

Orain, badirudi Iztuetak zuzentzen duen sailak arazoari tinko heltzea erabaki duela. Sailburuak adierazi digunez, martxoan azterketa egingo zaie DBH amaituko duten ikasleei, euren euskara maila neurtze aldera. "Azterketa ALTE-

ren -hizkuntz-gaitasuna neurtzeko europar erakundea- 4. mailakoa izango da, ingelesezko *First*-aren baliokidea". Orain arte, euskarak 5. mailako azterketa besterik ez du izan, EGA, hain zuzen.

Martxoko probaren emaitzek bideratuko dute, Iztuetaren berbetan, ereduakiko politika. Legediak agintzen duena betetzeko gauza ez bada, hizkuntz eredu sistema berriz aztertu beharko dela esan du sailburuak; ikusteko dago zer nolako neurriak proposatuko dituen Hezkuntza Sailak, baina badirudi hautsak harrotu daitezkeela udaberritik aurrera. Izan ere, EAEko ikasle guztiak euskara maila nahikoa eskuratzeko ezinbestekoa izango da gutxienez A eredu "ukitzea". Ea zelako erreakzioa daukaten azken urteotan eredu horren defentsa ideologikoa egiten duten alderdiek.

B zuten izena, hurrenez hurren. Bizkaiko auzo-eskolek indarra hartu zuten denboraren poderioz, eta 1930ean, sortu eta hamar urtera, ia 6.000 ikasle zeuzkaten, 100 ikastetxetan.

30eko hamarkadaren hasieran, Gipuzkoako Foru Aldundiak -artearen karlisten esku- landa-eskolak sortzeko proiektua abiarazi zuen, Bizkaiko auzo-eskolen ildoari jarraiki, eta halaber umeen jatorrizko hizkuntza kontuan hartuz. Kontuak kontu, Gipuzkoako landa-eskolek ez zuten luze iraun, ez eta mendebaldeko bizilagunek adina zabalkunde lortu ere; haiek bezalaxe, 36ko Gerrarekin batera desagertu ziren. Edo hobeto esanda,

frankismoaren eskola sarean sartu zituzten batzuk zein besteak. Akabo hizkuntz ereduak.

Frankismoaren ostean, berriz agertu

Gaur egungo ereduak 70eko hamarkadako azken urteetan hasi ziren diseinatzeko. Artean Eusko Jaurlaritzarik ez zegoela, Eusko Kontseilu Nagusiko Hezkuntza Sailak bereganatu zuen ardura. Arduradunetako bat Lontxo Oihartzabal zen, gaur egun Euskadiko Eskola Kontseiluko presidentea. Dienez, "ez geneukan artean eskumenik, baina lanean hasiak ginen. Madrilgo Ministerioaren eskabidea izan genuen haur hezkuntzako hizkuntza plangin-

tza nola egin zitekeen adieraz genezan. Gure proposamena onartu zuten, eta 79ko maiatzeko, Gernikako Estatu-tua onartu baino lehenago ere, lau hizkuntz eredu -A, B, C eta D- aurreikusi zituen Errege Dekretua argitaratuta zegoen. Hurrengo ikasturtean hasi zen han esandakoa ezartzen".

Eredu proposamena egiteko garaian, lan taldeak hainbat gauza hartu behar izan zuen kontuan. "Bate-tik, gurasoen euskararekiko sentiberatasuna ez zen berdina leku guztietan; bestetik, irakasle euskaldun gutxi zegoen; hirugarrenik, zenbait girotan esaten zen elebitasun goiztiarra kalte-garria izan zitekeela umeentzat. Bazi-

Eibarko Armeria eskolako ikasleak XX. mende hasieran.

ren urte haietan eta geroago ere hori aldarrikatu zuten hainbat alderdi politiko. PSEk, esaterako, hala zioen 1986an. Eta horrek, noski, guraso batzuen jarrera baldintzatzen zuen". Horri guztiari eskualde bakoitzeko ezaugarri soziolinguistikoak gaineratu behar zitzaizkion.

Eredu bat ume mota bakoitzarentzat

Osagai haiekin egin zen ereduaren erre-zeta. D ereduak jatorriz euskaldunak ziren umeentzat pentsatu zen batez ere, "haiek euskaraz eskolatzeko aukera eduki behar zutela uste genuen eta". Familia erdaldunetatik zetozenentzat, B zatekeen egokiena, eta A "euskarare-

**"A ereduak poliki-poliki
desagertzeko itxaropena
genuen. Momentu hartan
-sorreran- beharrezkoa zela
iruditu zitzaigun, guraso
askok, beldurrak jota, ez
lituzketelako inola ere B eta
D ereduak onartuko"**

Lontxo Oihartzabal

kiko sentiberatasunik ez zuten guraso-entzat jarri genuen, pentsatuz umeak hiru urterekin hasiz gero eta hamasei urtera arte ondo landuz gero, euskara ikas zezaketela, ez beste ereduaren bezain ondo, baina bai behintzat ulertzeko eta bizitzaren oinarritzko eginkizunetan moldatzeko". C ereduak, berriz, ez zen sekula ezarri. A ereduaren antzekoa zen, baina ikasgai batzuk euskaraz emanez. A eta B ereduak erdibidea, nolabait esatearren.

A ereduak diseinatu zutenek hura poliki-poliki desagertzeko itxaropena zuten hasieratik, Oihartzabalek dioenez: "Momentu hartan beharrezkoa zela iruditu zitzaigun, guraso askok,

beldurrak jota, ez lituzketelako inola ere B eta D ereduak onartuko, eta bestetik nahiko irakasle euskaldunak ez zegoelako". Lehenengo oztopoa berez gaindituko zen, ereduaren asmatzaileen ustez, gurasoak B eta D ereduaren ikasteak gaztelaniaren ezagutzari kalte egiten ez ziola konturatu ahala. Bigarren oztopoiari aurre egiteko, maisutza euskaraz ikasten hasi berriak ziren irakasle belaunaldien zain egoteaz gain, irakasleak euskalduntzeko IRALE programa jarri zen abian, baina hori ez zen 1981. urtera arte gertatu, Eusko Jaurlaritzak Euskararen Legea onartu baino urte bat lehenago eta Hezkuntza Sailak ereduaren dekretua kaleratu baino bi lehenago, hain zuzen. Orduantxe, 1983an, lau urtez indarrean zeramana arautu zen lehenbiziko aldiz.

Eskolak euskaldundu kanpaina: hizkuntz eredu sistema ezbaian

lazko urrian Eskolak euskaldundu kanpaina abiarazi zuten irakaskuntzako eta euskalgintzako zenbait eragilek. Kanpainaren antolatzaileetako batek, Igor Arroyok, honelaxe azaldu digu haren zergatia: "Azken 30-40 urteetan euskaldun portzentajea ez da apenas igo Euskal Herrian. Orain 40 urte euskaldunak biztanleria osoaren %23 ziren, eta gaur egun %27 dira. Euskara normalizaziorantz bidean dagoela zabaldu nahi da, eta ez da hala. Ildo horretan, funtsezkoa deritzogu eskolaren zereginari, hark bermatu behar baitu euskal herritar guztiek euskara ezagutzea".

Arroyok emandako datuen arabera, gaur egun 0 eta 18 urte bitartean dauzkaten Euskal Herriko ikasleen %62 ez da euskaldunduko, edo ez eskolaren bitartez behintzat. Nafarroan, portzentaje hori %80koa da, eta Iparraldean %96koa. "A, B eta G ereduaren dabilen ikasleak dira", dio Arroyok. "B ereduak ere hor sartu

dugu, ikerketa guztiek argi utzi baitute ez duela euskalduntzen, A ereduak bezala. Areago, euskarak indar eskasa daukan zenbait eskualdetan, D ereduak ikasleek ere arazoak izaten dituzte hainbat arlotan euskaraz ari-tzeko".

Eskolak euskaldundu ekimena antolatu dutenek behar-beharrezkoa deritze aldaketa sakonak egiteari. Arroyok dioskunez, "ikasle guztiak euskaldundu ahal izateko eskolak zer ezaugarri behar lukeen definitu behar da, eta hori bai legez bai bitartekoz sustatu". Horrek gaur egungo eredu sistema desagertzea leharke: "Ikasleak sailkatzeak ez du zentzurik. Helburuak guztientzat izan behar luke bera -alegia, euskararen ezagutza bermatzea-, beraz planteamenduak ere guztientzat bera izan behar du. Eta zein da euskara ezagutzea bermatzen duen sistema? Bada, eskola guztiak euskaraz ematea, orain D ereduaren egiten den bezalaxe".

Nafarroan, 1987an

Nafarroan, hizkuntz ereduaren ezaugarriak ez ziren 1987ra arte zehaztu. Funtsean, EAEko berak ziren, baina aldaketa batzuk egon ziren. Batetik, B ereduak baztertu egin zen, "gurasoek muturreko aukeretara (A eta D) joko zutelakoan eta eredu haren lortutako euskara maila eskasa izango zelakoan". Horixe adierazi digute Nafarroako Gobernuak Hezkuntza Sailatik. Bestetik, eremu mistoan eta erdaldunetako euskarazko irakaskuntzak norberaren borondatearen arabera izan behar zuela ebatzita, G ereduaren aukera ere ezarri zen, alegia, euskara irakasgai huts gisa ere ez daukana. Eta hori da, alde handiz gainera, herrialdean nagusi. ■

Babeslea: Tolosako Udala

Tolosako

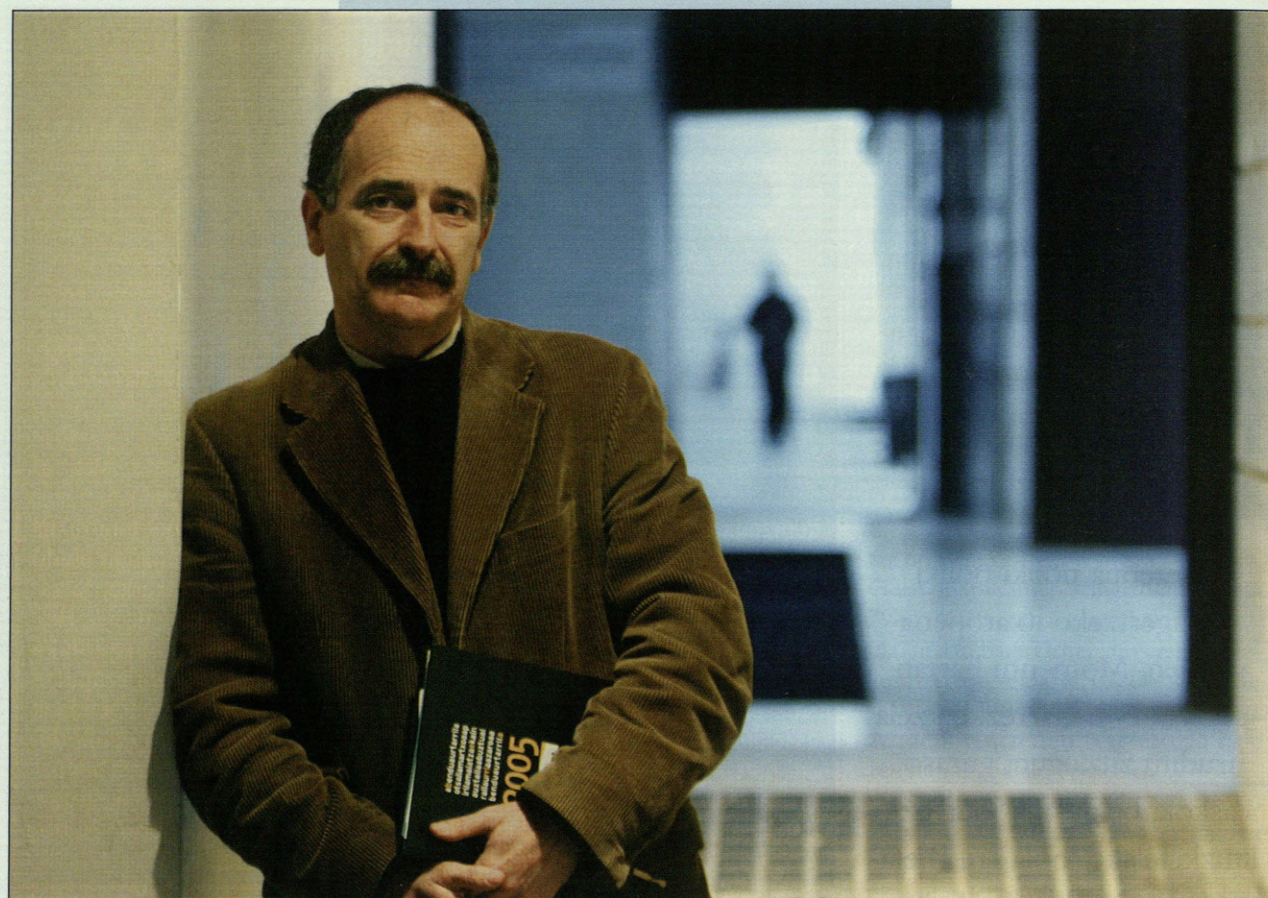
Euskara Zerbitzua

*Egunero zure
"euskara" esanetara*

Plaza Zaharra 6A • 20400 TOLOSA

Tel.: 943 697 453

euskara@tolosakoudala.net

DANI BLANCO

Xabier Isasi

«Gaindegia Euskal Herri osoko errealitate sozio-ekonomikoa aztertzeke erakundea da»

Zer da Gaindegia?

Euskal Herriko sozio-ekonomia behategia sortzeko asmoz ekonomia eta alor sozialeko eragileak biltzen dituen erakundea da. Momentuz, elkarte zibilarren itxura hartu dugu, Gaindegia izena duen elkarte, alegia. Elkarte horretan norbanakoak dira partaideak, pertsonak, ez elkarte, instituzio edo bestelakorik. Euskal Herriko herrialde guztietako eta gizartearen hainbat sektoretako pertsonak biltzen

Gaindegia, ekonomia eta gizarte garapenerako behatokia, aurkeztu berri dute urtarrilaren 21ean. Euskal Herriko gizarte eta ekonomia alorreko hainbat agente aritu da hausnarketan azken urteotan eta horren emaitza da Gaindegia. Xabier Isasi Balanzategi da Gaindegia-ko lehendakaria eta erakunde berriari buruz galdetu diogu.

DANIEL UDALAITZ

dituen erakundea, Euskal Herriko errealitate sozio-ekonomikoa aztertzeke da eta, ahal dela, hobetzeko proposamenak egiteko.

Zergatik sortu da? Nork sustatu du?

Ekonomia eta gizarte alorreko eragileen beharretatik sortu da. Sindikalgintza-koek, enpresa-munduko eragileek, ekonomia alorreko unibertsitarioek, hedabideetako adituek eta, oro har, ekonomia eta gizarte-ko hainbat pertsonak, Euskal

Herriko sektore askotarikoek erakundetzeko beharra ikusi dute. Mundializazioa apurka-apurka gauzatzen ari den bitartean Euskal Herrian kohesioa irabazi baino galtzen ari garela uste dugu. Euskal Herriko industria-ehuna errotik aldatzen ari da, ekonomia sozialaren eragina zabaltzen, lehenengo sektoreak arazo latzak dauzka bizirauteko, zerbitzu-gizartetik ezaguera-gizartera aldatzekotan gaude eta uste dugu ez dagoela eragileen arteko nahikoa komunikazio hari.

Ekonomia eta gizarte alorreko informazio ugari badago ere, zati-katurik eta oso sakabanatuta dago. Ez dugu ezagutzen Euskal Herriko egoera bere osotasunean zertan den. Ez dago Euskal Herria bere osotasunean hartzen duen erakunde-rik alor honetan, ez dago harreman handirik Euskal Herriko herrialdeeta-ko sozio-ekonomiako eragileen artean. Ehuntzen diren harremanak oso bakanduak dira, ekimen zehatzei lotu-rikoak beti ere. Euskal Herria Europako herririk zaharrena eta zahartuena da, eta ez da erretolika, gazte gutxi eta pertsona adindu gero eta gehiago bai-tago Euskal Herrian. Ezagutzen ditu-gun zantzu guztiek adierazten digute etorkizun zaila daukagula. Halere, metatu dugun esperientziak bide berriak urratzeko balio izan diezaguke.

Zein zerbitzu eskainiko ditu Gaindegiak?

Printzipioz, Gaindegia ez da sortu zerbitzu-enpresa gisa. Aurreneko lana ekonomia eta gizarte eragileak biltzea da. Euskal Herriko egoera aztertzea, esparruko informazioa biltzea, antolatzea eta era eraginkor-rez interesatuen esku ipintzea. Euskal Herriko eskualde txikienetatik hasi eta Europa mailako azterketak egitera iritsi nahi dugu. Eragileen arteko elkar-eragintza sustatu nahi dugu. Badakigu jakin Euskal Herrian, han hemen, sare txiki ugari dagoela, baina kasurik gehienetan bakandurik eta elkarren arteko erlaziorik gabe. Sekto-reen arteko lotuneak aurkitu eta indartu nahi ditugu. Horretarako auzolana eta lankidetzat bilatuko dugu esparru honetan diharduten gainontzeko era-kundeekin, administrazioak izan zein ekimen pribatukoak izan. Euro-

pako ardatz atlantikoko bazter hone-tan garapen ildo nagusiak aztertzeko asmoz sortu da Gaindegia, garapen ardatz horri dagozkion arazoak gizar-teratu nahi ditugu: garraioarena eta garraiobideak, herri mailako azpiegi-tura handien auzia, eragileen arteko elkar-eragintza, enplegua, gizarte ere-duaren aldaketa eta abar.

“Euskal Herriko ekonomia eta gizarte eragileentzat, eurentzat sortua da. Sindikalgintza, enpresa, hedabide, unibertsitateko edota profesional interesatuentzat sortu da”

Gure aurreneko eginkizuna, eta horretan zerbait aurreratu dugu dagoeneko, Euskal Herriko oinarri-ko informazioa biltzea da. Abia-puntutzat Euskal Herriaren defini-zio operatiboa adostu dugu, udalerrira unitate txikien gisa hartu, Euskal Herriko barne zein kanpo mugak zehaztu eta Europako para-metro estatistiko estandarizatuaren argitan aztertu. Ez dugu ezer berri-rik asmatu, egia esan, baina orain artean erabili izan ez den informa-zio estatistikoa plazaratzeko moduan gaude, demografian, alda-

“Ezagutzen ditugun zantzu guztiek adierazten digute etorkizun zaila daukagula. Halere, metatu dugun esperientziak bide berriak urratzeko balio izan diezaguke”

gai sozialetan (etxebizitza, enplegua eta abar) eta aurki adierazle ekono-mikoak lantzen hasiko gara. Hau da, une honetan, Gaindegiak eskain dezakeen ekarpenik landuena. Eta, gure ustez, ez da gutxi.

Norentzat sortu da Gaindegia?

Euskal Herriko ekonomia eta gizarte eragileentzat, eurentzat sortua da. Sin-dikalgintza, enpresa, hedabide, profe-sional edota unibertsitateko interesa-tuentzat sortu da. Euren jarduerak eta eginkizunak hobetzeko, informazioa

trukatzeko, sareak eraikitzeke. Hortik kanpo, horrelako gaitan interesatuta dagoen edozein pertsonarentzat. Hori bai, Gaindegiaren asmoa, eta Gainde-gia proiektuan esku hartzen dutenena, beraz, Euskal Herriko sozio-ekono-miaren azterketa eta eragileen arteko elkar-eragintza lortzea da. Laburbil-duz, kalitate oneko informazioa lortu, zabaldu eta kohesio maila area-gotu. Hori lortu eta bilatu nahi duenak Gaindegian lekua badau-ka. Gaindegiak, bere aldetik, behar eta nahi duen orori bere lan eta ekarpenen berri emango dio. Konpromisoa hartu dugu eta.

Nola finantzatuko da?

Sortze prozesuan Gaindegiak erabaki du bere buruaren jabe izateko bere baliabideak izan behar dituela. Hori horrela, Gaindegiako bazkideek eurek haien ekarpen ekonomiko-ko sostengatuko dute elkarrekin. Halere, Gaindegiaren proiektuak aurrera atera ahal izateko beste finantzabideak bila-tu beharko ditu, kasurik kasu eta proiektuen izaeraren arabera. Interes publikoa dago Gaindegiaren sorreran eta jardueraren orotan. Gaindegiaren jar-dueratik eratorritako ekimenek balio erantsia ekarriko digutela itxaron dugu eta hortik erator liezazkigukeen moz-kinak ekintza berriak sortzeko erabili-ko ditugu. Badakigu jakin ez dela erraza izango, baina erabat kon-bentziturik gaude Gaindegiak baduela lekurik eta proiektua bideragarria dela. Behar izango ditugun babesak eta laguntzak lantzen ari gara eta lortuko ditu-gulakoan gaude.

Sindikatuak, alderdiek, instituzio-ek... zer diote Gaindegia proiektuari buruz?

Ekonomia eta gizarte alorreko eragi-leen artetik sortu da. Mundu horre-tako pertsonak sortu dute. Orain artean hitz egin dugunaren arabera proiektuak harrera ona izan du. Hasierako urrats hauetan sozio-eko-nomiako eragileengana jo dugu horiek baitira Gaindegiaren behin behineko euskarria. Urteko egitas-moa eta gestio-plana egiten ari gara. Horren arabera hartuko gaituzte alderdietan eta instituzioetan. ■

Bero-beroan

Francisco Gonzalez BBVAko lehendakariak egoera zaila bizi du

Otsailaren 26an izango da BBVAko akzionisten Batzar Nagusia eta egun horretan banku ospetsuko lehendakaritza galdu dezake Francisco Gonzalezek. Azken asteetan zurrumbilo latza bizi du, bi arrazoiengatik batez ere. Batetik, SACYR eraikuntza-enpresa erasoaldian ari da, kapitalaren %5 eskuratu eta bankuaren Administrazio Kontseiluan sartzeko. Bestetik, Francisco Gonzalezek 1996an FG Valores burtsa enpresa saldu zion Merry Lynch banku amerikarrari eta haren ondorioz 4.808 milioi euroko irregularutasunak topatu dira. Horren atzean izan daitezkeen delituak iraungita leudeke, denbora honetan guztian salaketarik jarri ez delako. Hala ere, orain Merkatu Baloreen Nazio Batzordeari (CNMV) -1996an PPren agindupean- datuak suntsitzearen akusazioa egiten ari zaio eta agian, prebrikazio delitua egon litekeela aipatu da. CNMVk, aldiz, (orain PSOEren kontrolpean) hiru egunetan eta ezustean itxi du auziaren ikerketa, 1996an gertatutakoa jakitea oso zaila delako. Itxiera faltsua dela dirudi, dena den, eta auziak oraindik ekaizta handiagoa ekarriko duela uste da.

ETBk Oiertzungo bertso saioa zentsuratu du

Urtero Etxerategi Oiertzuen antolatzen duen bertso saioa ETBk zentsuratu egin du aurtengoan. Saioa urteko garrantzitsuenetakoa da eta urtarrilaren 9an izan zen. Saioa ETBko Hitzetik Hartzera bertso programan ateratzeko grabatu zen, baina ez da atera iruditzen "Euskal presoak Euskal Herrira" leloa duen bandera eza-guna agertzen zelako.

Elkarrizketa izanik ere, logikoena ukatzea da

Egoera apur bat baretu ondoren, Espainiako Gobernuak argi adierazi du ez dagoela ETArekiko kontakturik, eta Arnaldo Otegi ere ez dagoela prozesurik. EAJ eta EAtik mesfidantzaz ikusi dira PSOE eta Batasunaren arteko balizko harremanak, batez ere Ibarretxe Planak zubipean geratzeko arriskua duelako. Errealismorako tartea dator orain, eta aktore politiko guztiek eszenatoki berrian nola kokatu pentsatu beharko dute. Ez da ezaguna ETA eta Espainiako Gobernuaren artean kontakturik izan den edo bidean den, baina Maria Teresa Fernandez de la Vegak ezer dagoela ukatzeak ere ez du balio handirik oraingoz, balego ere, sasoi honetan logikoena dagoela ukatzea litzateke eta. Borondaterik onenarekin ere, Jose Luis Rodriguez Zapaterok ez du lan makala izango Espainiako iritzi publikoa ETArekiko elkarrizketaren kausara irabazteko.

Zer da...

EHN

Empresa Hidroeléctrica de Navarra, EHN, Nafarroako konpainia da eta 1989an sortu zen sektore hidraulikoan aritzen den enpresa hau. 1993an, gogotik ekin zion energia eolikoaren aldeko apustuari, eta lehen konpainia eolika bihurtu da Espainiako Estatuan eta Europan, eta bigarrena munduan. Partaideztaren %48 kapital publikoa da (%38 Nafarroaren garapenerako SODENA sozietate publikoarena eta %10 Caja Navarra entitatearena) eta %52 kapital pribatua (%37 Iberdrolarena eta %17 Cementos Portland konpainiarena). Gaur egun, 17 parke eoliko dauzka Nafarroan, zazpi kokalekutan. Guztira, 612 megawatt dauzka autorizatuak, eta horien parte handia instalatuta dago jada. EHNk energia berriztagarrien jarduerako

arlo guztietako hogeitaz sozietate-tan du partaidetza hainbat eremutan, hala nola Katalunian, Valentzian eta, batik bat, Albaceten. Frantzian ere badu partaidetza, eta Italiara eta Europaren erdialdeko beste herrialde batzuetara hedatu nahi du, bai eta Amerikako Estatu Batuetara ere. EHNri beste bi enpresa gehitu behar zaizkio Nafarroan: DERN (Desarrollo de Energías Renovables de Navarra), zeinen %50 baita EHNrena, eta Eólica Navarra, zeinek 2001ean beste bi parke inauguratu baitzituen Erriberako eskualdean, Iruñetik gertu. EHNk, beste sektore batzuetako enpresekin elkarlanean jardunez, aerogeneradorearen prototipo propioa diseinatu du, 1,3 megawattetako.

Daniel Udalaiz

Euskal Herriko irratia nazionala sortzeko ahalegina

EUSKAL HERRI OSOKO irratia sortzeko, aurrez, herri elkarteak eratu dute, Azti-Begia izenekoa. Proiektuaren nondik norakoak elkarteak kide Iñaki Altunak (*Gara* egunkariako zuzendariorde izandakoak) eman zituen. Egitasmoari atxikimendua azaltzeko honakoak ere bildu ziren aurkezpenen: Luzien Etchezaharreta (Gure Irratia), Itziar Artega (Egin Irratiko esatari ohia), Mikel Perurena (Arrosa Ekoizpen Zentroko arduradun ohia) eta Idoia Blanco (Arabako Hala-Bedi irrati kidea). Egitasmoaren bultzatzaileen ustez, Euskal Herrian Espainiako eta Frantziako irratia kateak eta EITB daude, baina horiek ez dira aski. Irrati berriak zulo hori bete nahiko luke. Emisio hasierak ez du datarik, aurrez “ahots berri”en beharra dagoela zabaldu nahi dute eta herritarren babesa aurkitu. Erabiliko duten hizkuntzari dagokionez, garbi dute gehiena euskaraz eta gaztelaniaz izango dela eta gainerakoa frantsesez.

Donostia Ospitalean euskaraz

OSPITALEKO Zuzendaritza Batzordeak, Euskara Batzordeak eta sei sindikatuk (CCOO, UGT, LAB, ELA, SAE eta SATSE) jarri dute abian kanpaina. *Ospitalean lehen hitza euskaraz* eta *Nabi baduzu, euskaraz* leloak aukeratu dituzte eta euskaraz aritu nahi duten ospitaleko langileek pina eramango dute aldean pazientek jakin dezaten.

Kataluniako patronalen ustez produktuen katalanez etiketatzea zaila da

KATALUNIAKO Autonomia Estatutu Berriak jaso lezake produktuen etiketatzen katalana erabiltzea derrigorrezkoa izatea. Kataluniako erakunde patronalek hori betetzea zaila izango litzatekeela adierazi dute. Horri buruzko iritzia artikulua idatzi du (*La Vanguardia*, 2005-01-19) Quim Monzó. Hona zatitxo bat: “Hamarkadak daramatzagu inork betearazten ez dituen hizkuntz legeak nola ematen diren ikusten. Lehen agintzen zutenek logoa itsas urdina izateak eta oraingoek gorrimina ez du perspektiba aldatzen. Jende jakintsua eta prestatua, enpresariak hori dena badakite, eta badakite baita ere, politikoen pragmatismoari eta epelkeriari esker, araua ematen bada, ez dela aplikatuko. Beti gertatu den bezala. Eta hala gertatuko balitz, eta politikoen pragmatismoak eta epelkeriak balioko ez balute, patronalak beraiek arduratuko dira, dioten moduan, katalanez etiketatzea zaila izan dadin”.

Elfriede Jelinek euskaratu gabe

2004AN Literatur Nobel Saria irabazi duen Elfriede Jelinek idazle austriarraren *Die Liebhaberinnen* liburua itzultzeko XVIII. Jokin Zaitegi saria eman gabe geratu da. Aurkeztutako laginak aztertuta horixe erabaki du Edorta Mataukok, Urtzi Urrutikoetxeak eta Maria Colerak osatutako epaimahaiak.

Zaldiko Maldikoren 2004ko sariak

LAMIEN URREZKO ORRAZIA IKA eta AEKri emango die Iruñeko Zaldiko Maldiko elkarteak eta Asto-Masto saria berriz, Nafarroako Hezkuntza kontseilari Luis Campoyri.

BAHEA ETA eta Espainiako Gobernuaren arteko balizko elkarriketei buruz entzun ahal izan diren hitz esanguratsuenetakoa gaur egun Zaragozako alkate den Juan Alberto Bellochenak izan dira; hitzei interes berezia ematen dio Felipe Gonzalezen azken Gobernuan Belloch Barne eta Justizia ministroa izan zela aldi berean. Bere ustez, bere garaian Perez Esquivel eta Mayor Orejarenean Juan Maria Uriarte ETArekin hitz egiteko baliatu baziren, gaur egun ere Gobernuak badu zeregin horretan ari zeko pertsona bat.

Euskal presoek kartzela zigorrak luzatzeko neurriak

Espainian beren zigorra betetzen ari diren euskal presoek kartzelaldia nola-hala luzatzeko etengabeko ahaleginetan ari dira agintari judizial eta politikoak. Iñaki de Juana Chaosen auzia izan da entzutetsuena eta funtsean bi bide nagusi erabiltzen ari dira ahalik eta gartzelaldi luzeena lortzeko. Batetik, garai batean epaitu gabeko sumarioen irekiera eman da, jadanik gertatutakoak tipologia berberetakoak diren kontuan izan gabe edota birfundizioaren kontzeptuari muzin eginez. Bestetik, 1973ko Kode Penalaren arabera epaitutakoen erredezioen berrazterketa osoa egingo dela iragarri du Auzitegi Nazionalak, erredezioa ematen duten gaiei buruzko balorazioa nagusiki funtsonarioen esku utziz. Hirugarren bide bat ere irekitzen ari da, dena den, De Juana Chaosekin abian jarri dutena: aitzakirik txikiena ere baliatzea salaketa berriak egin eta espetxe zigorrak lortzeko; gainera, De Juana Chaosen *Garako* iritzia artikulua nola interpretatu eta erabili dituzten ikusita, bide oparoa izan daitekeena. Edo, neurri hauek guztiak, agian, oparoak izan daitezke, halaber, Espainiako Gobernuak etorkizunean ETArekin izan dezakeen edozelako negoziatzioan. Hori ere entzun eta irakurri izan da.

Etxebizitzen prezioen burbuila mundiala da

Etxebizitzen merkatuak laster "krak" egingo du ala prezioen igoera pittinka ahultzen joango da? Gainean ote dugu higiezin-en krisia? Hori jakiteko, ezagutu behar da zerk eragin duen Mendebalde osoan etxeen prezioak kea bezala igotzea. Bila hasita ohartuko gara prezio horiek ere globalizatuta daudela.

DANIEL COHEN ekonomialari frantse-sa garapen bidean diren herrialdeen ekonomian da espezialista, eta sari inportanteak irabaziak ditu; 1997an gainera *Le Nouvel Observateur* astekariak urteko ekonomialari izendatu zuen. Berrikitan Cohenek *Le krach attendu de l'immobilier* (Higiezinetan espero den hondoratzea) publikatu du *Le Monde* egunkarian.

Gai horretaz beste askok ere hitz egin eta idatzi du azken hilabeteotan. Hainbeste eta hain azkar igo dira etxebizitzen prezioak urteotan, ezen bidezkoa dela dirudi galdetzea igoardi honek noiz arte iraungo duen eta joera aldatzea nola mamituko den, prezioen beherakadan ala garestitzea pittinka moderatuz.

Prezio hauek espekulazio burbui-laren emaitza badira (etxeak inbertsio gai, hipoteken interes tasak oso apalak...) burbuilek bukatzen duten moduan bukatuko du etxebizitzenak ere: leherketan. Aldiz, gizartean dagoen eboluzio estruktural bati (etxe behar handiari) lotuta badago, beste eboluzio baten aurrean geun-deke.

Cohenek bere azterketa Frantziako egoeran oinarritu du, baina denontza-ko interesgarriak diren analisi atalak markatu ditu. Zeren eta zerk eragin du etxebizitzen garestitze izugarri hau? Hasteko, etxe eskariak. Ekono-mialari honen ustez, urte luzez, eska-zen zirenak baino etxe gutxiago erai-

ki dira, eta badirudi orain ari dela eskari hori guztia asetzen.

Baina nolatan behar dira etxe gehiago biztanleria hainbeste hazi ez bada? Paradoxa dirudi. Eta ez da: etxe beharra ez baitu biztanle kopu-ruak markatzen familia-unitate kopu-ruak baino. Bi haur eta gurasoek osa-tutako familiaren beharrak bi halako egingo dira seme-alabek familia bana sortuko dutenean, eta honek etxe eskaria automatikoki handituko du. Ez da ahaztu behar orain baino haur gehiago ziren belaunaldiak (*baby boom* deitu zitzaion hartakoak) horretan ari direla oraindik bete-betea. Bes-talde, dibortzioak ere asko ugaltu dira urteotan eta horietatik familia berriak sortzen dira, monoparentalak izanik ere. Bakarrik bizitzea erabaki duten pertsonak daude gainera.

Azkenean, hogeita hamar urteo-tan honako tendentzia mantendu da Cohenen ustez Frantzian: biztanleak %0,4an ugartu dira eta familiak %1,2an. Hori bai, laster gauzak alde-rantziz funtzionatzen has daitezke. *Baby boom* garaiko herritar ugari sar-tuz doaz erretretan, eta jakina da jubilazioarekin familiak beren onda-sunen berrantolaketan pentsatzen hasten direla.

Hau Frantzian gehiago nabaritu-ko dute, jaiotzen kontrola eta hau-rreren urritzea askoz beranduago zabaldu ziren Espainian baino; baina seguru denen joera berdina dela.

"Erretiroa hartu duenari erakarga-rrigoa egiten zaio urtetan pilatu dituen ondasunen gainbalioak diru bihurtzea: seme-alabak joan dire-nean handiegi bihurtu den etxea sal-gai ipini eta txikiago bat erosi. Ara-zoa da mundu guztiak gauza bera eta aldi berean egitea erabakitzen badu, prezioak lehen igo diren bezain fite jaitea posible dela". Cohenek beste zenbait ekonomialari aipatu ditu, hala nola, Greg Mankiw eta David Weil. Horiek aztertu dutenez, zahar-tzen ari den gizarteak ondasunen eta batik bat higiezinaren prezioak behera eramateko joera du. Frantzian jada-nik nabaritu omen du Estatistika Erakundeak. Eta ez da ahaztu behar Frantzian etxe jabeen %40 jubila-tuak direla.

Denok batera saldu nahiko dugu

Bada beste arrazoi bat prezioen ziz-tua gertuagotik esplikatzen duena: kredituen interes tasak historia hur-bileko apalenak direla. Hori bera aski esplikazio izango zen etxebizitzen prezioen igokada esplikatze-ko. Cohenek honekin lotzen du gainera alogerak gehiago ez mugitzea: herri-tarrak konturatu dira etxea erosteko partez errentan sartzen badira inte-res tasa baxuen pagotxa esku artetik ihesi doakiela.

Interesak oraindik mugitu ez diren arren etxeen eskaria asko ase da azken urteotan eta hori lotuta ekono-

Badira ordea ezberdintasunak herrialdeen artean. Nazioarteko Moneta Funtsak esana da leku askotan etxebizitzaren prezioak urruti daudela beren oinarrietatik, alegia beren balio erreala baino askoz gorago daukatela prezioa. Horien artean azpimarratu ditu Australia, Britainia Handia, Irlanda, Amerikako Estatu Batuak eta Espainia; tarte hori prezioak nabarmen jaitsita laster zuzenduko dela espero du Moneta Funtsak.

Ororen buru, demografiaren aldaketak direla, interes tasak izan edo nazioarteko zikloa, Cohenek uste du —beste ekonomialari askok bezala— haustura laster gertatuko dela. Hau nola gertatuko da?

Gerta daiteke etxebizitzaren prezioen igoera abiadura makaltzea, soldaten igoeraren azpitik geratu arte. Hipotesi hau gertatzen bada, prezioak mantso erregulatuko dira, eta soldaten igoerarekin alderatuta etxeen prezioak jaitsi egingo dira urte batzuen poderioz.

Baina beste hipotesi baten beldur dira ekonomialari batzuk: prezioen eta balioen artean dagoen tartearen zuzenketa gertatzen bada krisi ekonomiko baten erdian. Orduan gerta liteke aspaldi gure artean ikusi ez dena: familia asko zorrak ordaindu ezinean etxea saltzera edo —gogorragoa dena— bankuen esku uztera behartuta aurkitzea.

Noiz gertatuko ote da hori? Espekulazio burbuila noiz lehertuko den inork ez du jakiten bezperan. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Irudiotan Iruñean eraikitzen ari diren Beurko Berriko lanak eta (lerroon goialdean) ordenagailuz egindako muntaia ikusten dira. Eraikitzaileak Interneten dauzka ipinita. Mundu garatu osoan ari gara noizten etxebizitzaren prezioen gorakada izugarria. Daniel Cohen ekonomialariaren aburuz, etxebizitzaren prezioak ere mundu mailako ziklo baten mende daude.

miaren hazkundera handiegia ez izatearekin, aski arrazoi litzateke pentsatzeko prezioen igoera makaltzen hasiko dela. Baina gauza da —eta hori azpimarratu du Daniel Cohen ekonomialariak— etxebizitzaren prezioen mugimendu hauetan azken urteotan beste faktore batek sartu duela muturra: mundializazioak. 1980ko urteetatik honantz, igoerak eta makalaldiak erritmo bertsuan ibili omen dira mundu garatu osoan: 80ko hamarkada hasieran higiezinaren krisia, horren bukaeran gorakada, 90eko hamarkada hasieran berriro krisia, bukaeran *boom* berria...

"Nazioarteko Moneta Funtsak —datzi du Cohenek— uste du higiezinaren prezioen aldaketen erdia nazioarteko faktoreen baitan dagoela. Neurri batean hori esplikatzen da interes

tasak nazioartean transmititzen direlako: gure arteko interes jaitsiera lotuta dago beste herrialdeetakoarekin. Baina hortik haratago, badirudi higiezinaren prezioek ere mundu mailako zikloa dutela gaur egun: etxeak New Yorken garestitu egin badira, Londres edo Madrilan ere garestituko dira. Prezio batzuek besteen gain eragina dute eta hiri batetik bestera transmititzen dira".

Ezaguna da Espainian turistentzako egindako etxeak ugaltzeak zer nolako eragina izan duen gainerako guztien prezioetan; gauza bera ari da azken urteotan ikusten Frantzian, erosle amerikar eta ingelesen etorrerarekin. Hala ere, prezioen transmisioa eragin horretatik askoz urrunago doala dirudi, globalizazioaren beste sintoma moduan.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantian handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarean handieneko —**MultiOpticas**— profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - **DONOSTIA**

Koldo Izagirre

Gozakidetza

Ez dago arranparik, baina badaukazu kadira elektriko bat. Ez dut martxan ikusi hilabeteon. Alabaina, atso-agure mordoia eskaileretan izuturik, makilak eta makuluak ahal nolaka tinkatuz mailaz maila, jendearen emanak ez ote dituen lur jo araziko. Bisitari asko ibiltzen baita sartu-irten ospitaletan, zer esanik ez probintziako nagusian. Edo kadira elektrikoa edo eskailerak, ez dago besterik. Heldu-lekuren bat balego bederenik. Ez ditugu epelkeriak maite, goi teknologia ala makulua.

– Hik ere hemengo aldi? Nik gaua artekoa zaukaat, aita.

Nire bisitatuaren leihoak bertara ematen duenez, kalkulu arin bat egin dut egunotan: oker handirik gabe esaten ahal dut 3.000 (hiru mila) euro uzten dugula bisitariok egunero bataz beste parkingean. Milioia eta zerbait urtean. Bidezkoagoa litzateke hainbesteko bat kobratzea kontsultako. Hori ere helduko da, baina ez dituzte haatik parkingak dohaiarik jarriko.

– Bostgarrenera noak, hurrengora arte!

Gutik egin du gamelu baten hankapera bota ez banaute. Lehiaketa, antza denez, solairu desberdinen artean: izarrrak, artzainak, paperezko gorosti adarrak, naximentuak... okaztagarritzko Eguberriak hemen ere. Erituak alaitzeko izan behar du. Laugarreneko hauek irabazi dute eskulangintza mailakoa. Menturaz ohekoek berek egin dituzte panpinok, terapia berriren bat. Nahiago dut ez jakin. Nork bultza nauen eta... Baina zer egiten du hemen ohe honekin? Mekaniakoak kamainari!

– Bota egin gintiztean fabrikatik, gizona. Ibili nauk batean eta bestean, baina hutsa. Azkenean aldi baterako lan-enpresa horietan eman behar izan nian izena, bestela jai daukak.

– Baina hau erakunde publikoa duk ordea!

– Eta? Ordezkapenak behar dituztenean ez ditek INEMera jotzen, administrazioa bera ere negrero horiengana joaten duk. Dena usteldua zagok.

Mandrinatzailea da, esku oneko ofiziala. Gizon hau bota badute, enpresek ez dute langilerik behar.

ALBERTO ELOSEGI

– Hemengo lana... Ohe honek ez zaukak deusik, baina erizainek deitu egin ditek, kentzeko hemendik. Gurpiletako bat zoro samar zabilek, koroa estutzea nahikoa zian baina... Berria igo behar izan diagu, eta hau almazenera.

Aulki elektrikoak ala eskailerak, hemen ez dagoela besterik.

– Lehengoan hasi nauk leiho bat konpontzen agindu zidaten lana amaituta... Kargu hartu zidatean lankideek berek, ea zer ari nintzen. Esplotazioaren alde ote nengoen. Hemen mundu guztia duk sindikalista, ikaragarria duk.

Onartuko ahal didate aholkuño bat osasuneko "lanarigoa" kontratatu behar dutenek. Jaitsi daitezela metalgintzara eta eraikuntzara, egin dezatela galde "Terrororik zehatzena nor da hemen?", eta huraxe jarri kardiologiako buru, "Enkofratzaile azkarrena nor duzue hemen?", eta huraxe traumatologiako arduradun, jar ditzatela iturginak zainketa intentsiboetan, ontzigintzakoak biriketako sendalari eta bideginak neurozirujau.

– Lehendik lana kanpoan egin duenak ezin dik agoantatu, oso gogorra duk hau. Atzo despeditu egin zuan igeltsero bat, hilabete t'erdiz zeramaan egunean lau axuleiu paratzen.

Bai, gure osasunaren arduradun teknikook, halako beharginak dauzkagu hemen, kanpoan, industrian: nahiago dute soldatarik gabe, lanik gabe baino.

– Hemen ez diat beste hitzik entzuten...

Produktzio kateara eramango omen lituzke, izerditzea zer den ikastera.

Utziko baliote, zimenduzko arranpa eder gozo bat eginen luke mekaniko honek sarreran, lau ordutan eta giltza ingeles batekin.

– "Estresa" entzuten dudan aldiro barrabilak eten artean egiten diat barre!

Horixe izan da bere agurra.

Debekatu egin diote, lepoa, aulki elektrikoak konpontzea. Parkinga bezala, ustiatzaile pribaturen batena izanen da.

Metalgintzan ohitutako langile honek lau ordutan gaztetuko lituzke sarrerako eskailera ikara batean ibili behar duten atso-agureen belaunak. Lau ordutan eta giltza ingeles batekin. ■

Egiozu aurre
MOKOGORRIren
erronkari

Ausartzen al zara?

kontzentrazioa,
ikusmena eta
trebetasuna
garatzeko puzzleak

**6 urtetik
gorakoentzat**

Forma eta koloreetan oinarritutako puzzleak!

Puzzle bat **9€**
Bi puzzleak **16€**

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

eskolan egun gizartearen bihar

Ezberdintasuna integratu nahi duen
eskola baten **PARTAIDE** izan

goizeko 7etatik oren 1 arte

IRRAT'6

6 oren ezberdintasunaren alde

Antolatzaileak

**Integrazio
Batzordea**
16, Larregi
Etorbidea
64500 Donibane

**EUSKAL
IRRATIAK**
hiruetan hobe!

91.8
106.6
95.5

LAGUNTZAILEAK

France **Bleu**
Pays Basque

RADI
LAPURDI

otsaila
samedi **12**
février

Ekaitza

le journal
ARCIA

CULT

ezberdintasuna
integratzen duen